

63. Aantekeningen, april – mei 2018

Pieter Wisse

63.1

Is dat “afstuderen” nog nodig? Ik maakte ergens uit een profiel op, dat u reeds de master-titel aan de Open Universiteit heeft behaald. Of heeft iemand die vermelding daar onverhoopt wat overhaast gedaan?

Wat uw vraag betreft, ik neem aan dat u die eerder aan de auteur zèlf, dus Jaap van Rees, heeft proberen te stellen. Zo ja, dan neem ik verder aan dat u helaas geen contact met hem kon leggen. Zèlf heb ik alweer jarenlang de indruk dat Van Rees als het ware in rook opgegaan is.

Wendt u zich tot mij omdat Van Rees en ik samen de bundel **De informatie-architect** publiceerden? Hoewel Van Rees’ oorspronkelijke artikel als eerste hoofdstuk in die latere bundel is opgenomen, uiteraard met dezelfde titel, dus ook **De methode doet het niet**, beschik ik helaas allang niet meer over een elektronisch afschrift van dat artikel-als-hoofdstuk (omdat ik ervan uitging dat hijzèlf die tekst op zijn eigen website beschikbaar zou stellen, en dat heeft hij voor zover ik me kan herinneren ooit ook gedaan).

Van mijn kant heb ik zo veel als mogelijk van onze bundel wèl op het ww web geplaatst, zie [De informatie-architect](#). Onderaan de inhoudsopgave treft u noodgedwongen echter de later toegevoegde opmerking aan:

De hoofdstukken die Jaap van Rees als enig auteur bijdroeg aan die bundel zijn hier niet beschikbaar.

Ofwel, juist ik was graag blijven verwijzen naar volledige afschriften van dat werk van Van Rees, inclusief genoemd artikel. Maar ja, op enig moment ontdekte ik dat ik inmiddels verwees naar ... niets. Waarom Van Rees zijn teksten van het ww web verwijderde, weet ik niet. Ik wil het hem weliswaar nog steeds graag vragen, maar weet hem maar niet te bereiken (en dat houdt natuurlijk ook een keertje op). Hoe dan ook, ik betreur het dat ik voor de elektronische versie die ik beheer van onze bundel de verwijzingen naar de solo-bijdragen van Van Rees òngedaan heb moeten maken. Nota bene, elke auteur heeft uiteraard wèl het recht om te bepalen wat er al dan niet met haar/zijn werk gebeurt.

Ik stuur uw vraagbericht plus dit antwoord dat ik dus graag ànders had willen laten luiden, dóór aan Jan van Til. Bij mijn weten heeft hij zelfs vrij onlangs nog geprobeerd om Van Rees te bereiken (maar voor zover ik weet evenmin met succes).

Dan heb ik nog slechts de tips dat u

1. het on-line archief van het tijdschrift **Informatie** raadpleegt. Of dat archief überhaupt nog bestaat resp. het verlangde artikel daar toegankelijk is, weet ik overigens niet. Gebruik van dat archief is – was? – voorbehouden aan abonnees (en ik heb mijn abonnement enkele jaren geleden opgezegd).

2. kijkt op www.boekwinkeltjes.nl. Met voor de titel de zoekterm “informatie-architect” zag ik zojuist dat er op dàt ogenblik tweedehands precies één exemplaar van de bundel **De informatie-architect** te koop was.

Ik stel het op prijs indien u wilt toelichten waarom u in Van Rees' artikel bent geïnteresseerd.

63.2

Mag ik verder tutoyeren? Haha, is de bundel toch maar mooi uitverkocht ... zolang als het antiquarisch duurt. Wat je afstudeeronderwerp betreft kan ik vooralsnog – verder – niet helpen, omdat je het onvermeld laat.

Op je vraag nav [Ramsj](#), oorspronkelijk dus een column in het maandblad **Informatie**, ga ik graag in. Daarvoor heb ik de tekst allereerst herlezen. :-). Ja, ik houd mijn toenmalige bewering, te weten dat we kampen met “methode[n] van louter automatiseerders vóór louter automatiseerders,” helaas voor onverminderd geldig. En zulke kortzichtigheid pakt m.i. zelfs steeds averechter uit.

Genoemde column verscheen in 1994, zeg maar in de periode van doorbraak van het Internet. Dat verschijningsjaar kan daarom, vooruit, nog redelijkerwijs als verontschuldiging ervoor dienen, dat ik in **Ramsj** voor de opzet van informatievoorziening met zoveel woorden nog vooral een organisatorisch kader veronderstel. Dat is echter allang niet meer reëel.

Het Internet is exemplarisch voor de verandering van it-technologie tot ict-technologie. Hoe dan ook verdient de opzet van – voorzieningen voor – informatieverkeer daarom voorrang. Dat gebeurt echter niet of nauwelijks. Waarop ik enig zicht heb, zijn voorspelbaar mislukkende projecten bij de overheid. Er moet het zoveelste aparte informatiesysteem komen. Dat blijkt waardeloos, omdat het uiteraard niet apart is, maar als knooppunt in een netwerk voor informatieverkeer moet functioneren. Dat komt later wel, blijven ze echter maar ‘verkeerd’ denken. Het is ook moeilijk om van paradigma te wisselen. En de it-ers die zich allang ict-ers noemen, en als het tegenzit zelfs informatiearchitect, blijken zelfs de allerlaatsten te zijn om te beseffen dat de opgave met digitalisering allang kwalitatief veranderd is in een verkeersopgave (ipv een toepassingsopgave).

Ik ben helemaal vóór flexibele aanpak, en dan zeker om te beginnen. Ik doe niet anders. Maar flexibiliteit onder noemers als agile en scrum blijft valse schijn, zolang het idee van wat er ontworpen enz. moet worden noodlottig ... vastgeroest is. De insteek is overwegend organisatorisch gebleven en daarbinnen vaak ook nog eens beperkt tot een bepaalde zgn toepassing. Vervolgens daagt pas de opgave van informatieverkeer tussen zulke toch vooral apart opgezette informatiesystemen. Dat lukt dan uiteraard niet meer, want vanwege die aanvankelijke apartheid zijn we daarvoor veroordeeld tot alsmaar méér ad hoc voorzieningen.

Misschien helpt een vergelijking. Als we maar zouden zijn blijven doorgaan met het bouwen van aparte gebouwen, waren er nooit levensvatbare steden gekomen. En zelfs volgens – een bepaalde mate van – stedelijk ontwerp enz. is de opgave trouwens nog moeilijk genoeg (en vergt daarom vòmensen). Vanaf een bepaalde schaal van verkeersintensiteit verdient facilitering van dat verkeer dus voorrang. Terug naar de vergelijking met een stad. Het stelsel van openbare wegen, nutsvoorzieningen en overige infrastructuur betekenen allerm minst dat er géén aparte gebouwen meer zijn. Maar dankszij infrastructuur zijn dat andere gebouwen dan toen ze nog – vrijwel volledig – zelfvoorzienend moesten kunnen ‘functioneren.’ Denk ook aan het verschil tussen, bijvoorbeeld, een fiets en een tank(voertuig). Zo’n tank kan vergaand zijn eigen weg banen. Dankszij de openbare weg is een fiets veel eenvoudiger.

Een – extra? – belemmering voor infrastructurele oriëntatie is ooit ontstaan door budgetten voor ‘automatisering’ over te hevelen naar en te verdelen over verantwoordelijke lijnfunctionarissen (terwijl er voordien meestal een enkel automatiseringsbudget was voor de desbetreffende stafafdeling). Zo’n lijnfunctionaris heeft zo haar/zijn eigen taakstelling en houdt het abusievelijk voor daadkracht om digitalisering tot haar/zijn organisatorische onderdeel te beperken. Tja, laat informatie nu net vooral haaks op organisatorisch getrokken grenzen verlopen, en zo door naar deelnemers aan informatieverkeer elders, en terug, enzovoort. Wat een verstandige beperking lijkt, leidt voor het organisatieonderdeel in kwestie aldus juist tot verstarring. De sprong ziet er dan wellicht agile oid uit, maar voor wie ermee in een moeras landt en daarin blijft vastzitten is dat natuurlijk geen voordeel. Wat mij betreft komen agile en scrum neer op wat al eerder, en wat mij betreft duidelijker, bekend stond als iteratieve aanpak. Feitelijk is de aanpak daardoor vaak als het ware ontwerploos geworden. Dat is dan geen iteratie meer, maar stuiten. Als, waarnaar jij mij ook vraagt, “organisaties [...] weloverwogen keuzes maken” voor dergelijke aanpak, doen ze dat volgens mij dus volgens tegenwoordig averechtse veronderstellingen (lees opnieuw: paradigma). Voor één van mijn pleidooien voor volwassener verhoudingen voor informatiekundig ontwerp(en) inclusief de onontbeerlijke bijdragen van – potentiële – opdrachtgevers aan opgaven van informatieverkeer, zie [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers](#). Ik verneem graag of je er voor jouw onderwerp iets aan hebt.

ps

Ik blijf Jan van Til afschrift sturen, omdat ook hij belang stelt in – ontwikkeling van – grondslagen van informatiekunde, en dan vooral ontwerp(en).

63.3

En zo'n krant raadpleegt dan zgn deskundigen, die ook maar wat zeggen ... Met publicaties zoals in **Het Financieele Dagblad** raakt de druk weliswaar alsmaar groter, maar om die opbouwend te benutten om naar een passende koers te helpen wisselen is inderdaad niet zo eenvoudig. Haha, precies, complex!

63.4

Neem het jezelf ajb niet kwalijk, dat je [in [aantekening 62.73](#)] e.e.a. “niet [kunt] volgen.” :-). Als de diagnose klopt van wisselwerking, noem het met een ander woord ook maar interdependentie, kan je weliswaar een redelijk vermoeden opstellen van wat als oorzaak kan optreden, maar het is alweer moeilijker resp. zelfs onmogelijk om dáárvan nogal precies het gevolg te voorspellen, laat staan om te bedenken wat exact wederom een volgende oorzaak is, enzovoort.

Het lijkt paradoxaal, maar wat ik versta onder verkeerskunde voor gevorderden houdt in dat je pogingen opgeeft om gebeurtenissen in detail te voorspellen. Want dat lukt toch niet. In plaats daarvan beperk je je tot ruwe veronderstellingen annex schattingen. Zo van, je kunt nu eenmaal nooit precies weten – en praktisch al helemaal niet, want wanneer je die kennis hebt vergaard, als het al lukt, is het tijdvak waarop het van toepassing geheid alweer verstreken, nog afgezien van de kosten die met alomvattende kennisverwerving gepaard gaan – wie er op precies welk tijdstip van A naar B wil reizen, laat staan dat je precies weet wie daarvoor welke vervoersmodaliteit (te voet, fiets, ...) gebruikt. Voor adequate verkeersvoorzieningen (lees ook: infrastructuur) telt slechts dat voldoende capaciteit beschikbaar is voor wie

dan ook, dwz willekeurige verkeersdeelnemers.

Met excuus voor mijn onduidelijke uitleg in, over informatieverkeer gesproken, mijn vorige emailbericht, wat ik probeer aan te geven is dat verkeersvoorzieningen voor ding- en informatieverkeer onder invloed van digitale technologieën in hoog tempo grotendeels zijn gaan verschillen. Stel dat jij mij een mededeling wil doen. En omdat jij zèlf geen tijd hebt om bij mij langs te gaan, stuur je iemand ànders om mij te vertellen wat jij aan mij kwijt wil. Wat – benodigde capaciteit van – verkeersvoorzieningen betreft maakt het niets uit, herhaal, niets, of jijzèlf de reis naar mij toe onderneemt, of dat iemand dat namens jou, zeg ook maar jouw vertegenwoordiger, dat doet.

De gevolgen voor infrastructurele capaciteit pakken al anders uit, zodra jij je mededeling per papieren brief doet. Vergeleken met volume en gewicht van een persoon die jij als je vertegenwoordiger op weg stuurt, laten zich honderden brieven verplaatsen. Maar een postzak blijft eveneens nog over dezelfde wegen als mensen vervoerd worden.

Email volgt echter een ‘weg’ die voor geen mens begaanbaar is. Maar dat gold uiteraard al voor telegraafberichten, en wat verder allemaal elektronisch ‘verloopt.’ Nogmaals, door digitalisering zijn de verkeersvoorzieningen voor informatieverkeer vrijwel geheel gaan verschillen van dingverkeersvoorzieningen. Daaruit volgt (!) echter niet dat ze alsmaar ònafhankelijker van elkaar opgezet kunnen worden. Nota bene, jouw suggestie om elkaar a.s. “donderdagmiddag 13.30 uur [...] te spreken in Den Haag” is zelfs illustratief voor ... wisselwerking mbt verkeerscapaciteit. Als gevòlg van jouw emailbericht ... Herstel, jij schreef jouw emailbericht als reactie op een emailbericht van mij. Vooruit, uitgaande van jouw emailbericht, dus een informatieverplaatsing, en dit wederbericht, dwz nòg een informatieverplaatsing, ondernemen wij allebei zèlf dingverplaatsingen. Vanaf verschillende vertrekpunten – immers, als ze gelijk waren, hadden we beter dáár kunnen afspreken, nietwaar? – reis zowel jij als ik naar Den Haag, en ná ons gesprek vandaar allebei weer naar onderling verschillende bestemmingen (want als die bestemmingen gelijk waren, inderdaad, ...). Waarover gaan we het precies hebben? Tja, als we dat vooraf zouden weten, hoeft zo’n gesprek niet meer. Voorts lijkt mij vrijwel zeker dat wij mede nav wàt wij daadwerkelijk besproken hèbben, ook weer verdere emailberichten uitwisselen. En zo leidt informatieverkeer tot dingverkeer tot informatieverkeer tot ... Voor infrastructuur is het de vraag of ermee is gerekend op nodige en voldoende capaciteit.

Tijdens een gesprek is natuurlijk ook ‘sprake’ van informatieverkeer. Daarvoor doen we echter alsòf er geen voorzieningen voor nodig zijn; we vinden het ‘natuurlijk’ om elkaar zgn onmiddellijk te – kunnen – zien en horen. Het klopt dat daarvoor geen èxtra voorzieningen, zeg ook maar kunstmatig, nodig zijn.

Ook die wisselwerking kan – moet? – onderwerp van ontwerp zijn. Bijvoorbeeld, zijn partijen in een rechtsgeding verplicht om op enig moment in persoon voor de rechter verschijnen? Omgekeerd kan een rechter ter plekke gaan kijken enz.

Heb ik alvast wat kunnen verduidelijken?

63.5

Toen ik **Studies in Philosophy, Politics and Economics** (The University of Chicago Press, 1967) van F.A. Hayek (1899-1992) opsloeg, viel mij in het filosofisch gerichte gedeelte van die bundel, over complexiteit gesproken, uiteraard het opstel

The Theory of Complex Phenomena (pp. 22-42) op. Hayek veegt meteen de vloer aan met onbenul resp. gebrekkig paradigma:

[S]o long as we do not know what to look for, even the most attentive and persistent observation of the bare facts is not likely to make them more intelligible.[p. 22]

Een paradigma biedt

some recurring pattern or order in the events.[p. 23]

Tja, daarom heet Metapatroon ook ... Metapatroon, want

[it] defines in this sense a class of patterns, with the individual manifestation of this kind of pattern being particularized as we substitute definite values for the variables.[p. 24]

Ingewikkelder is het niet, maar Hayek heeft gelijk dat je er wel een beetje wiskundig voor moet – kunnen – denken. Dat blijken vele mensen echter niet aan te willen en daarom blijven zij – tegenwoordig tevens voor zgn digitalisering – helaas zonder idee

[how] to find [thei]r way in what appears just chaotic[. p. 22]

Metapatroon gaat nota bene zelfs een orde verder dan wat Hayek voor een patroon veronderstelt. Hayek associeert een patroon weliswaar met “specific circumstances,” maar Metapatroon sluit als variabele tevens omstandigheden (lees ook: situatie) in door overeenkomstig veronderstelde contextwaarden – recursief – in een model van betekenissen(variëteit) op te nemen. Omdat Hayek een patroon kennelijk nog vergaand l0s beschouwt van de omstandigheden waarvoor het geldt, ontgaat hem een theorie voor tegelijk het verband tussen verschillende (deel)patronen. En vanwege hun interdependentie verschijnen natuurlijk andere patronen dan wanneer ze als ware elk op zichzelf zouden moeten tellen.

63.6

Gaat digitalisering volgens verkeersoriëntatie niet ten koste van beheersbaar bereik (Engels: scope) voor veranderingsproject? Nee!

Algemeen geldt uiteraard dat 0nterecht veronderstelde beperking neerkomt op valse schijn van beheersbaarheid. Of zoals Einstein opmerkte: “Everything should be made as simple as possible, but not simpler.”

En dan is er het specifieke karakter van digitale technologieën. Die middelen lenen zich bij uitstek voor variabele werking (lees ook: parameterisering). Daarvoor benodigde abstrahering, noem het ook patroonherkenning, is juist gebaat bij (ver)ruim(ing) van bereik. Er is geen sprake van een paradox. Want voor wie informatiekundig weet wat z/hij doet, is het dus juist eenvoudiger om één algemener toepasbare functie te ontwerpen enzovoort, dan om voor elk apart geval domweg een netzo aparte voorziening te treffen (waartussen vervolgens ook nog eens aparte verbanden moeten worden aangebracht).

Welke schaal is feitelijk 0nbeheersbaar? Nota bene, passende verkeersoriëntatie pakt prompt zelfs véél goedkoper uit, 0n is véél flexibeler (als het op de fragmentarische manier al lukt om ter facilitering van informatieverkeer überhaupt iets stelselmatig bruikbaar te krijgen).

63.7

Ik ga door met beschouwingen over – de voordelen van – veralgemenisering door ontwerp. Waar een gereedschap bestemd is voor – gebruik door – één persoon en ook nog eens in slechts één hoedanigheid, dan hoeft die hoedanigheid ‘in’ dat

gereedschap niet tot uitdrukking te komen. Want die is kennelijk op voorhand duidelijk. Daar komt stellig ook in het Engels het gezegde vandaan dat “possession is nine-tenths of the law.”

De noodzaak van expliciete identificatie van hoedanigheden bestaat principieel reeds met gebruiker(s) van hetzelfde gereedschap in twee en méér hoedanigheden. Dat geldt voor elk hulpmiddel, dus óók voor wat werkt volgens digitale technologieën.

Ooit, zeg maar even voor aparte gedigitaliseerde toepassingen, waren gebruikers beperkt tot zowel steeds een enkele toepassing als louter medewerkers van de eigen organisatie (omdat de ene computer nog niet met andere computers was verbonden voor informatieverkeer). Onder die omstandigheden lag het voor de hand om de desbetreffende organisatie c.q. de afdeling in kwestie in kwestie impliciet te laten. Voor autorisatie was het voor gedifferentieerd gebruik van het gereedschap/hulpmiddel voldoende om medewerkers als het ware als gehele persoon te identificeren, dwz zònder wel degelijk relevante verbijzonderingen van hoedanigheden.

Wat gebeurt er door vernetwerking? De aanname dat de gebruikers van een bepaald gereedschap allemaal medewerker zijn van één en dezelfde organisatie is òngeldig. Indien persoon x zich via haar/zijn aansluiting op het netwerk voor informatieverkeer meldt als gebruiker, is vanwege die feitelijk onbegrensde schaal vooralsnog ònduidelijk welke mogelijkheden van welk gereedschap z/hij wil, kan resp. mag benutten. Expliciete toevoeging van vermelding van een – eventuele – organisatie borgt echter ook allang géén nodige en voldoende eenduidige precisering. Want ook binnen een enkele organisaties behoren verschillende computers enz. tot het netwerk, en karakteristiek van organisatie is juist functiescheiding. Om welke functie gaat het de aangemelde persoon in het onderhavige geval precies?

In veel organisaties heerst nog de misvatting dat het met digitalisering vooral gaat om ‘eigen’ informatievoorziening (terwijl het nut van informatieverkeer juist de mogelijkheid is van afstemming tussèn organisaties). Exemplarisch voor die volgens netwerkperspectief beperkte schaalopvatting is, uiteraard met een Amerikaans-Engels woord, enterprise architecture. Bijgevolg wordt een autorisatie-voorziening opgezet voor de ‘eigen’ organisatie. Nog steeds blijft die organisatie impliciet, waardoor voor deelname aan informatieverkeer op ruimere schaal dan die ene ‘enterprise’ onverminderd onduidelijkheid heerst over relevante hoedanigheden.

Op netwerkschaal moet voor autorisatie dus ook èxpliciet verschil tussen organisaties aangegeven zijn. En vaak betreft gebruik door een persoon niet eens een hoedanigheid van organisatiemedewerker. Door de opzet te abstraheren van concrete gebruiksvoorwaarden resulteert een opzet die strookt met de dekking van het netwerk, dwz het gehele bereik van informatieverkeer kan faciliteren.

Een ontwerpmodel van – dynamiek van – hoedanigheden dat radicaal abstraheert biedt [Informatieverkeer op stelselschaal](#), in [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#) voorzien van een korte toelichting. Opzettelijk valt daar helemaal nergens nog zelfs maar het allerminste teken (!) te bespeuren van een bepáalde organisatie. Ofwel, die opzet is willekeurig c.q. alom bruikbaar ter facilitering van – veranderlijke – variëteit van hoedanigheden waarin personen aan informatieverkeer deelnemen. Dankzij abstractie is daarmee tevens elke organisatie in dit opzicht meteen klaar. Vooral voor overheidsorganisaties is dit informatiekundig

gezien logischerwijs de voornaamste èn meest ingewikkelde opgave. Naar hun aard zijn juist zulke organisaties kruispunten van informatieverkeer.

ps

Ik ben het met je eens, dat je voor je a.s. overleg met de leiding [van de afdeling voor informatievoorziening] een modelversie stuurt waaraan – overigens voor andere aspecten dan hoedanighedenbeheer – de ‘eigen’ organisatie nog enigszins herkenbaar is. Haha, de datum ‘op’ dat model is ook – extra? – veelbetekenend. In november 2014 hadden ‘ze’ dus al beter kunnen weten ...

63.8

Toepasselijk citaat, bedankt! Over iemand gesproken die “zo dom [is], [dat] hij denkt dat hij de wereld begrijpt,” dan was Mulisch op zijn beurt blijkbaar nauw verwant met Gerard Reve’s broer. Wat mij betreft, en aangespoord door jouw uitnodiging om “gerust alles [...] door [te sturen],” zie [Opzichtige verwarring](#).

En dankzij jouw opmerkingen over “ambtelijke berichten die [...] hopeloze pogingen tot het ordenen van de wereld zijn,” valt me pas op dat het woord ‘orde’ onderdeel is van het woord ‘gevorderde.’ Iemand is – daarom? – pas enigszins gevorderd, indien z/hij zowel die orde als haar/zijn bemoeienis ervoor betrekkelijk ziet. Zo ja, dan ben je door absolute beginners omgeven. Klopt, dat is een pleonasme. Want kennelijk is een beginner iemand die haar/zijn – idee van – orde voor absoluut geldig houdt.

Over verkeerskunde voor gevorderden schreef ik eerder deze week nog een verder tekstje. Ik wilde je er niet mee storen, maar nu je aandringt; zie [aantekening 63.4]. Het gaat om zoiets als maat houden voor orde(verloop).

63.9

Wanneer mijn echtgenote agility zegt, bedoelt ze de cursus die onze hond samen met haar op zaterdagochtend volgt. Waarom heb ik over de zgn behendigheidsaanpak voor het treffen van – maatregelen inclusief digitale middelen voor – informatievoorziening altijd maar zo’n beetje mijn schouders opgehaald? Dat komt omdat ik er kennelijk als ontwerper over oordeel.

Maar vindt niet iedereen zich ontwerper? Ik heb er mijn boek [Informatiekundige ontwerpleer](#) nog eens op nageslagen. Daar geef ik in het hoofdstuk met de titel [Architectuur](#) een voor zo’n leer m.i. passende definitie:

Architectuur is een samenhang die samenhang creëert.

Met feitelijk de focus op slechts één (deel)aspect vind ik het dus op z’n minst verwarrend om te suggereren dat het met dergelijke eenzijdige bemoeienis gaat om ontwerp(en) dan wel architectuur. En voor ontwerpers zoals ik ze duid, valt er heus helemaal, geëuw, niets nieuws aan agile software development te herkennen, integendeel. Juist ontwerpers, zeg maar de èchte, zijn niet anders gewend. Tja, wat kan ik er meer en/of anders aan resp. tegen doen dan serieuze voorlichting geven over evenwichtiger verhoudingen? Het houdt natuurlijk op, indien mensen zich desondanks – willen – laten verleiden door m.i. valse retoriek enzovoort.

Samenhang is anders, en méér.

Nota bene, een impuls om evenwichtiger verhoudingen gevestigd te krijgen gaf Jaap van Rees al jaren vóórdat, zoals hij ze noemde, systeemaannemers (op z’n amerikaans-engels uitgedrukt: software developers) over agile begonnen. Helaas is tot dusver elke poging mislukt om tussen opdrachtgevers en o.a. systeemaannemers een structurele positie te verwerven voor, wederom volgens de terminologie van Van Rees, informatiearchitecten. Ipv informatiearchitect geef ik weliswaar de voorkeur aan de aanduiding informatiekundig ontwerper, maar gelet op Van Rees’ initiatief

volgde ik voor onze gezamenlijke publicaties nog zijn woordkeuze. Zie vooral [Informatiearchitect en systeemaannemer: andere rol, andere methode](#) en [De rol van de informatiearchitect](#); beide artikelen zijn overigens als hoofdstukken óók opgenomen in de bundel [De informatie-architect](#).

Waarom suggereer ik met zoveel woorden dat er behalve systeemaannemers nog andere specialisten bijdragen leveren, en dat de informatiearchitect gepositioneerd moet zijn tussen enerzijds de opdrachtgever, anderzijds die gehele groep van specialisten? Dat komt omdat een ontwerp van voorzieningen ter facilitering van informatieverkeer wel wat méér inhoudt dan computerprogrammatuur. Zoals jij natuurlijk ook weet, moet er altijd véél meer gebeuren. En naarmate het bereik van het desbetreffende informatieverkeer alsmaar verder reikt, dus met verkeersdeelnemers buiten de opdrachtgevende organisatie, groeit dat aandeel van – belang van – overige aspecten. Door onverminderd slechts een systeemaannemer in te schakelen gebeurt dat allemaal ... niet, of met prutswerk. Zonder – samenhang annex coördinatie van alle – relevante bijdragen ‘past’ programmatuur domweg echter nooit, punt.

Kijk ajb nog maar eens naar het **Manifesto for Agile Software Development**.

Toegegeven, dat had ik door mijn vooringenomenheid nog nooit gedaan, dat manifest bekeken. Dankzij ons gesprek raakte ik er pas toe aangespoord. :-)
Dat is toch weer schrikken. De (wan)toestand is erger dan ik verwachtte. (Want) vanuit, pleonastisch uitgedrukt, samenhangend ontwerp(er)perspectief valt mij onmiddellijk op, dat de betrokken ontwikkelaars menen óók het ontwerp(en) voor hun rekening te kunnen nemen, nou ja, voor rekening van de opdrachtgever. Sterker nog, ik vrees dat ze design klakkeloos als onderdeel van development veronderstellen, en verder niets. Nergens klinkt echter enig besef door dat zoveel àndere aspecten dan programmatuur(ontwikkeling) tellen, laat staan een idee dat samenhang ertussen voorop moet staan. Het is stellig geen kwade wil, maar de blinde vlek en vandaaruit de averechtse gevolgen zijn daardoor zelfs nòg groter. Er bestaat immers een verschil tussen 1. samenhangend ontwerp van informatieverkeer en 2. aspectontwerp van daarvoor benodigde programmatuur. Het kwaliteitsprobleem met programmatuur wordt, zodra de verkeersopgave ook maar iets ingewikkelder is, veroorzaakt èn blijft onoplosbaar, doordat feitelijk het verkeersontwerp domweg wordt overgeslagen. (En dan laat ik nog maar in het midden, dat programmatuur ‘dient’ om informatie te be-/verwerken, zodat ordening van – betekenissen van – informatie met reële variëteit van dien voorrang vèrdient. Maar ja, dan zitten ‘we’ al middenin ontwerp van samenhang.)

Reële verkeersoriëntatie op passende schaal valt nooit, herhaal, nooit te vervangen door vast te houden aan overheersende programmatuuroriëntatie. Ook genoemd manifest ... manifesteert kortzichtigheid, en versterkt aldus de veronachtzaming van ontwerp ad 1 zelfs. Voordat je, zoals een gezegde luidt, dingen goed kunt doen, moet je toch – willen – weten dat je de goede dingen doet. Ofwel, je kunt flexibeler e.d. gaan werken tot je een ons weegt, maar zolang je niet weet wàt je wilt bereiken, maakt het niets uit hoe je dat doet. Dat gaat altijd verkeerd. Dan is een etiket als agile misleidend. Allereerst houden ontwikkelaars zichzelf ermee voor de gek. Zoals ik hierboven al stelde, nadelige gevolgen raken echter helaas vooral elders ... manifest.

Een kritiek punt is uiteraard dat je vaak niet meteen weet, wàt je wilt. Hoé kom je daar dan achter? Dat lukt dus zeker niet door ontwikkelaars hun gang te laten gaan,

al dan niet slechts in samenwerking met a.s. deelnemers van beoogde voorzieningen voor informatieverkeer. Wat helpt wèl? Schakel een informatiekundig ontwerper in! Dat is ècht een ànder vak, met open houding ter verkenning van reële verschillen. Alle zgn principes in het huidige **Manifesto for Agile Software Development** komen onder voortdurende regie van ontwikkelaars echter onverminderd c.q. versterkt neer op ontkenning van een heuse ontwerpogave. Wèg ermee, althans zolang ontwerp aan de orde is. Dat manifest laat zich zelfs als contraproductief herkennen door wie noodzakelijkerwijs vèrder kijkt dan – de belangen van – ontwikkelaars. Van Rees mag dan jammer genoeg opgehouden zijn met zijn pleidooi voor maatschappelijk kader voor beroepsverhoudingen; ik ga er ‘gewoon’ mee door ...

Wat voor zin heeft een vergelijking van zgn (fr)agile-methoden? Op de spanning tussen enerzijds flexibel, anderzijds methodisch heb ik met zoveel woorden gewezen, pff, ook alweer ruim twintig jaar geleden, in o.a. [Kritiek op de pure methode](#). In dat opstel onderscheid ik ontwerpmethoden van ontwikkelmethoden. Daarbij geef ik enige toelichting op Van Rees’ artikel **De Methode Doet Het Niet** door o.a. te bedrukken dat hij over ontwerpmethoden schrijft. Wie die titel zomaar als slogan benut om agile-methoden voor programmatuurontwikkeling te propageren, zou de tekst van dat artikel toch eens moeten lezen, liefst eens grondig. Wat tegenwoordig doorgaat voor een agile-methode, laat zich volgens Van Rees’ aanwijzingen dan als ontwikkelmethode kwalificeren. Vanwege de noemer van programmatuurontwikkeling beweren de voorstanders dat zèlf trouwens ook. Dus beslist géén ontwerpmethode. Nogmaals, “andere rol, andere methode.” In mijn kritisch opstel geef ik enkele verschillen tussen beide soorten methoden aan. Voor overzicht moet nader worden gedetailleerd waarin agile-methoden nu eenmaal principieel tekort schieten voor ontwerp. Maar dat vergt niet zozeer onderlinge vergelijking van agile-methoden, maar allereerst een overzicht van ontwerpmethoden ... voorzover ontwerp(en) überhaupt methodisch valt te duiden. (Ook) over ontwerpmethoden is méér dan genoeg literatuur, maar je moet daarvoor – dus – ergens ànders dan ‘onder’ programmatuurontwikkeling kijken. Ik besef dat zo’n onderzoek enz. allemaal te ver voert voor een afstudeerscriptie (waarvoor je trouwens al een ... ontwerp hebt), maar voor een eventueel proefschrift oid juich ik zulke noodzakelijke verruiming graag toe.

63.10

Indien “digitale toegankelijkheid” het ene “hoofddoel” is, en dan maakt een bepaalde doelgroep zoals “rechtzoekenden en professionals” verder niets uit, tja, dan kom je er niet omheen om ook en vooral hoedanighedendynamiek van deelnemers aan informatieverkeer te faciliteren. Pas met zo’n, zeg maar, hoedanighedenplatform kan “de Raad voor de rechtspraak (de Raad) [ervoor] zorg[en] dat hij de controle [...] krijgt over de digitalisering van de Rechtspraak en vervolgens ook houdt.” In de brief dd. 10 april 2018 aan de minister voor Rechtsbescherming staat overigens “terug krijgt,” maar wat je überhaupt nooit had, kan je natuurlijk ook nooit “terug krijg[en].” Op zichzelf bieden “veel kortere cycli” allesbehalve waarborg voor verbeterde “controle.” Indien een enkele cyclus mikt op – het bereiken van – een bijbehorende mijlpaal, dan moet er toch met een reeks van zulke mijlpalen netzo overdrachtelijk gesproken een route uitgezet zijn. Aan het eventueel missen van een mijlpaal kunnen dan verschillende conclusies worden verbonden. Zo kan het zijn dat in dat stadium blijkt dat de route verkeerd uitgezet is, en daarom aanpassing behoeft. Ter

toetsing van uitkomst met volgende cycli geldt dan toch wederom een route (lees ook: hoofdontwerp).

Onder het motto 'verken allereerst wat de grootste betekenisvariëteit lijkt in te houden' acht ik het – dus – logisch om de eerste reset-cyclus te besteden aan een proefopstelling voor bedoeld hoedanighedenplatform. Maar omdat verder niemand dat vooralsnog begrijpt, zou het inderdaad al prachtig zijn om dan maar apart zo'n proef(je) te kunnen ondernemen.

Dat "de digitalisering veel meer tijd [kost] dan was voorzien," vind ik géén "knelpunt." Nota bene, wat is de oorzaak van die vertraging? Sterker nog, door die oorzaak was het zelfs nooit gelukt. En daarom moet 'het' kwalitatief anders.

Wat in de brief nog door elkaar gehaald staat, zijn de oorzaken van de tot dusver falende digitalisering en de politiek-bestuurlijke gevolgen daarvan. Nogmaals, dat "de kosten langer door[lopen] en [...] de baten later gerealiseerd [worden]" zijn geen verklaringen van dat falen, maar problemen die erdoor ontstaan. Er zijn overigens nog veel méér problemen het gevolg gebrekkige digitalisering, maar de opsteller van de brief verwacht kennelijk dat de verantwoordelijk bewindspersoon het indringendst op geld zal worden aangesproken (en tegelijk gaat het om een bedelbrief).

Tjonge, "de architectuur [moet] herzien [...] worden." Over "knelpunt" gesproken, is er eigenlijk iemand die überhaupt weet wat daar met "architectuur" is bedoeld? Als we dat nu eens gewoon ontwerp noemen? Waar is dan het (hoofd)ontwerp?

En het probleem met "gerenommeerde adviseurs" is, precies, hun zgn roep. Wat telt voor beoordeling van een informatiekundige opgave moet, logisch, nietwaar, informatiekundige kennis en ervaring zijn. Voor die discipline schieten genoemde adviesbureaus stellig tekort. Vervolgens heeft een "externe review commissie" een oordeel gegeven. Wat daarover in de brief staat, betreft bestuurlijke gemeenplaatsen; van informatiekundige analyse resp. aanbevelingen is helaas nog steeds géén spoor te bekennen. Wat gaan "meer collectiviteit [...] in ambitie [...] en vooral in eigenaarschap" ooit helpen, zolang de deskundigheid ontbreekt om een deugdelijk ontwerp op te stellen inclusief een plan van stapsgewijze uitvoering, vooruit, cycli. Voor wie kennelijk niet weet wat z/hij doet, zal iets altijd "complex" zijn, zeg ook maar onoplosbaar. Hmm, met zoveel woorden krijgt de minister het verwijt gemaakt van "het uitblijven van de vereenvoudiging [van] wetgeving." Dat kan diplomatieker. Hoe dan ook is de huidige wetgeving voor zgn digitalisering helemaal géén probleem; een werkende oplossing is een kwestie van passende veralgemenisering, punt.

Ja, zo gaat het, wie feitelijk geen flauw idee heeft wát er moet gebeuren, tuigt een heuse "sturingsstructuur" op. Dat is allemaal onzin, en al helemaal zolang daardoor de behoeften van feitelijke deelnemers aan informatieverkeer domweg verwaarloosd blijven. Ofwel, oriënteer de inspanningen op die deelnemers. Mocht iemand zenuwachtig raken omdat geformaliseerde "governance" ontbreekt, tref daarvoor minimalistische maatregelen (en neem die vooral niet serieuzer dan – behoeften van – verkeersdeelnemers). Niemand lijkt door te hebben dat onmatige governance ondermijnend werkt voor "taakvolwassenheid;" laat mensen zich identificeren met waaraan ze werken, en het gaat verder zowat vanzelf ... Laat geleuter over "soft controls" e.d. vooral achterwege.

Volgens mij valt er principieel af te dingen op de bevinding van externe review-commissie "dat de inventarisatie van risico's meer dan op orde is." Het allergrootste risico betreft immers het feitelijk overslaan van stelselmatig ontwerp voor

informatieverkeer. Niemand die daarop wijst, laat staan er gevolgen c.q. noodzakelijke keuze voor àndere aanpak aan verbindt. De klacht luidt dat “tussen business en IT-organisatie [...] geen gezamenlijk beeld [bestond].” Allereerst merk ik op dat de aanduiding “business” ongepast is. Maar vooruit, zo’n “gezamenlijk beeld” is zelfs een illusie. Enerzijds hebben verkeersdeelnemers een (gedragingen)beeld, anderzijds hebben, zeg maar even, bouwers een (maak)beeld (lees ook: bestek e.d.). Dat zijn, nota bene, onderling sterk verschillende beelden. Omdat ze nu eenmaal ver uit elkaar liggen, moet er beslist een (ontwerp)beeld tussen. Nogmaals, dat schakelbeeld ontbreekt tot dusver, ingewikkelder is het niet.

Kortom, “[d]e belangrijkste aanbevelingen van de review commissie” bieden geen soelaas. Ipv “betere besluitvorming” verdienen informatiebehoefte van a.s. deelnemers aan informatieverkeer voorrang. Zodra deelnemers zich serieus genomen weten, verloopt “governance” als vanzelf. Het informatiekundig ontwerp ervan borgt pas, opnieuw wat een vreselijke woordkeuze, “IT-business-alignment.” Wat er juist niet moet gebeuren, nog afgezien van het ondragelijk taalgebruik, is “alle stakeholders [...] ‘[vast]klik[ken]’ [...] op [...] te bereiken doelen, resultaten en prioriteiten.” Wat als dwang wordt ervaren, roept weerstand op. En waar zijn die voorgenomen “veel kortere cycli” anders voor dan om te leren? Geef onzekerheid gewoon toe, en schakel mensen in die gewend zijn er productief, in dit geval informatiekundig, mee om te gaan. Oeps, uit de aanduiding “IT-urgentieprogramma” blijkt dat de in steek onverminderd verkeerd gekozen is. Wat eventueel urgente aanpak verdient, zijn knelpunten in rechtspraak. Indien digitalisering daarbij kan helpen, prima. Maar vergeet niet dat informatieverkeer allang stelselmatig bemeten voorzieningen, inderdaad, infrastructuur, vergt.

Het is bijna grappig, als het niet zo treurig was, om de focus op digitale toegankelijkheid geassocieerd te zien met “[I]ager ambitieniveau.” Zoals gezegd, een hoedanighedenplatform ter facilitering van o.a. autorisatie betreft de opgave met de grootste variëteit. Dat betreft dus reële “ambitie” èn verdient voorrang. Dat “de procesgerichte aanpak” zelfs onzin is voor de onderhavige verkeersopgave, weten we al jaren.

En dat lijkt mij evenmin verstandig, te weten dat “[d]e focus komt te liggen op kleine stappen en kleine projecten.” Wat borgt noodzakelijke (!) samenhang, stelselmatigheid? Prima, “kleine stappen,” maar welke weg is daarvoor uitgestippeld? En kleine projecten? Mogen dat op z’n minst deelprojecten zijn?! Oh, er komt “één uitgewerkte architectuur.” Maar stel nu allereerst eens een stelselmatig informatiekundig ontwerp op, en kijk vervolgens pas wat er eventueel verder nodig is. Dat gaat dan sterk meevallen. O.a. voor “flexibiliseren technologie-toepassing,” wat dat ook is, en “beheersing softwareontwikkeling” is zodoende een duidelijke koers uitgezet.

Volgens de externe review-commissie telt een “hoofdstructuur” voor “succesvolle ICT-veranderingsprogramma’s [...] twee pijlers.” De vergelijking met pijlers vind ik ongelukkig. Wat echter principieel mis gaat, komt door de beperking tot twee. Er zijn drie, zeg maar, rollen. Dat zijn, zoals Jaap van Rees ooit m.i. terecht bepleitte, maar hier volgens mijn terminologie, 1. opdrachtgever met verkeersdeelnemers, 2. informatiekundig ontwerper en 3. programmatuurontwikkelaar. Zonder intermediaire informatiekundig ontwerper gaat de programmatuurontwikkelaar het ontwerp(en) er bijkussen, en doet dat dus programmatuurgericht ipv met voorrang verkeersdeelnemergericht. Dáár komt alle narigheid van. Helaas weten

opdrachtgever noch programmatuurontwikkelaar beter, en daarom volgt de ene mislukking na de andere, enzovoort. Uit onbenul worden vooral bestuurlijke maatregelen getroffen, maar de oorzaak van mislukking ligt elders en wel in het – blijven – ontbreken van informatiekundig ontwerp op relevante verkeersschaal. Ofwel, “[e]en succesvolle reset van de digitalisering” blijft zònder informatiekundige insteek helaas een kostbare, frustrerende wensdroom.

63.11

Met opnieuw dank voor inzage, na die brief aan de minister heb ik nu ook dat rapport van de zgn externe review-commissie bekeken. Kan ik na dat eerdere commentaar kort over zijn. Het perspectief is inderdaad vol-le-dig bestuurlijk. Dat is dus netzo vol-le-dig waardeloos voor een opgave die au fond informatiekundig is. Maar ja, dat heeft allereerst de opdrachtgever van die beoordeling al niet begrepen door er iemand voor in te schakelen die zich op de website van zijn adviesbureau afficheert als “bestuursadviseur.” Vicieuze cirkel, moeilijk te doorbreken omdat de aanjagers niet – willen? – weten wat ze noodlottig gevangen houdt.

63.12

Dank je wel voor verwijzing naar een publicatie op de website van **NRC Handelsblad**. In dat artikel, **Digitalisering rechtspraak is mislukt en moet helemaal opnieuw**, wordt melding gemaakt van zowel een brief van de Raad voor de rechtspraak aan de minister voor Rechtsbescherming als een adviesrapport in opdracht van de Raad opgesteld door een zgn externe review-commissie (en waarnaar de Raad vervolgens voornamelijk zijn brief richtte). Gisteren heb ik brief èn rapport al bekeken. Zie [aantekeningen 63.10 en 63.11] voor het commentaar dat ik er ook maar meteen op schreef. Wat de verslaggeving door **NRC Handelsblad** betreft, daaraan ontbreekt helaas eveneens relevante analyse, om nog maar van bruikbare aanbeveling te zwijgen. Dat helpt dus evenmin om bestuurders te wijzen op hun bestuurlijke blikvernauwing.

63.13

We hebben het gehad over voordelen van abstractie. Met die opzettelijke insteek heb ik een toelichting geschreven op de voorzieningen die bruikbaar zijn voor, omgekeerd geredeneerd, onder meer de bijzondere gevallen die eerder concrete annex specifieke aanleiding waren. Dankzij veralgemenisering blijft de toelichting juist kort èn laat zich eenvoudiger bedenken wat je eventueel nog – veel – méér kunt faciliteren volgens de geschetste opzet.

Informatierotonde voor weestaken

Van oudsher worden verschillende – groepen van – taken eventueel uitgevoerd met behulp van dienovereenkomstig verschillende zgn informatiesystemen, ook wel aparte toepassingen genoemd, dwz toepassingen van digitale technologie(ën). Er kan tussen taken – uit verschillende groepen – verband bestaan. Dat vergt dan informatieverkeer van het ene traditioneel opgezette informatiesysteem naar het andere. Daarop moet dat andere informatiesysteem uiteraard ingericht zijn. Soms schiet zulke inrichting tekort, en valt om allerlei redenen evenmin praktisch te verhelpen. Dan is voor een afgeleide c.q. vervolgtak meer en/of andere informatie uit het ene informatiesysteem nodig dan het andere kan bevatten, nog afgezien ervan of dat andere informatiesysteem de vereiste taak anderszins (concreet: functionele programmatuur) zou kunnen faciliteren. Zulke taken dreigen aldus wat

digitalisering betreft, overdrachtelijk gesproken, tussen wal en schip te vallen. Daarom heten ze hier: weestaken.

Zonder de oorspronkelijke informatiesystemen te wijzigen – waartegen immers begrijpelijk bezwaar kan bestaan; in elk geval mislukt alles-tegelijk vervanging geheid – kan een zgn informatieronde helpen bij de opvang en verzorging van weestaken. De laagdrempelige opzet staat algemeen geschetst in [Informatieronde met rekenbladen](#). Samengevat, een specifiek ingericht rekenblad wordt voor een taak(stap) gevuld met relevante informatie uit verschillende registers; met bewerkingsresultaten uit het rekenblad in kwestie kunnen vervolgens geselecteerde registers worden bijgewerkt, enzovoort.

Kenmerkend voor een weestaak is, nogmaals, dat bestaande informatiesystemen met bijbehorende registers zo'n taak niet kunnen faciliteren. Daarom ontbreekt met die registers doorgaans de mogelijkheid om weestaakinformatie volledig bij te houden. Bijvoorbeeld voor voortgangsinformatie over concrete taken moeten dus zonedig extra registers worden toegevoegd; doorgaans volstaat er één en kan eenvoudig qua opzet zijn. En één of meer van zulke toegevoegde registers doen verder 'gewoon' mee in het informatieverkeer via een informatieronde tussen enerzijds registers, anderzijds rekenbladen.

63.14

Als er één beroepsgroep is waarvan de leden begrijpen wat retoriek is en zich daarom door de valse variant niet zo simpel laten misleiden, is het uiteraard de advocatuur. De kritische advocaat, G. van Daal, die **KEI** (ww web, in: **Advocatie**, 11 april 2018) schreef, veegt dus ook maar meteen de vloer aan met de recente brief van de Raad voor de rechtspraak aan de minister voor Rechtsbescherming. Hopelijk krijgen de Raadsleden enz. door dat ze vooralsnog de vertrouwenscrisis aanwakkeren, en dat het daarom, eindelijk, kwalitatief anders moet. Kan de Raad overigens welke kritiek dan ook toch vooral, nota bene, opbouwend opvatten? Afkomstig van een advocaat, een belanghebbende dus, acht ik de veronderstelling alleszins redelijk dat z/hij een positieve bijdrage wil leveren. Over verhoudingen door verkeer gesproken, bruikbare digitalisering van rechtspraak is immers mede in haar/zijn belang, nietwaar? Anders groeit wantrouwen alsmaar door ...

Hoewel Van Daal m.i. zeer treffend een opmerking maakt over "systeembouwers die [er] de ballen verstand van hadden," valt ook hem kennelijk niet op dat het juist volkomen voorspelbaar verkeerd gaat door louter bouwers in te schakelen. Waar bouwers zelfs principieel géén verstand van hebben, is ontwerpen. Let wel, ik maak hem geen verwijt dat ook hij de noodzaak van ontwerpinzet mist. Want om dat dwaalspoor te herkennen en duiden vergt ook wat andere kennis enzovoort. Klopt, wie dat natuurlijk wél terdege moet snappen, is ... de opdrachtgever in kwestie. De lamme tegenwerping vanuit KEI luidt echter voorspelbaar, vrees ik, dat er toch maar allerlei zgn architecten bezig geweest zijn. Tja, iedereen kan zich wel zo noemen, maar wat telt, is het, zeg maar, primaire object van ontwerp. Dat is ook weer met KEI voor die, inderdaad talloze, 'architecten' de computerprogrammatuur geweest. Het feitelijke informatieverkeer met reële variëteit van informatiebehoeften van dien werd tot dusver echter kortzichtig verklaard tot ... out of scope. En uit die brief aan de minister blijkt nog nergens beterschap. Aan de orde is dus helaas nog steeds geen informatiekundig ontwerpen en daarmee door naar eventuele programmatuurbouw, maar – de wanorde van – afbreken.

63.15

Waarom is het vaak moeilijk, zo niet onmogelijk, om redelijk gehoor voor kritiek te krijgen? Naar mijn idee komt dat, omdat doorgaans al dan niet moedwillig onbegrepen blijft dat zgn kritiek als voorlopig bedoelde voorziening annex maatregel aanvankelijk tussen verschillende gedragsvoorstellingen (lees ook: opvattingen e.d.) staat om uiteindelijk de ene door een andere voorstelling vervangen te krijgen. Wat revolutie heet, is dan een vergeefse poging tot zelfs onmiddellijk werkzame kritiek. Ook een paradigmawissel, te weten vervanging van de ene door een andere gedragsvoorstelling, vergt enige tijd.

Wat er volgens een geval van kritiek aan de ene voorstelling mankeert, geldt noodzakelijkerwijs volgens een andere voorstelling. Wie die andere voorstelling niet begrijpt, kan daarop gebaseerde kritiek op de eigengemaakte, dwz meestal ooit kritiekloos aangenomen, voorstelling niet adequaat duiden, laat staan er een opbouwende bijdrage in erkennen voor verandering van voorstelling resp. gedrag. Wie zijn (lees overal ook: haar) eigen voorstelling op voorhand voor superieur houdt, heeft zich daarmee zelfs immuun voor kritiek gemaakt. En de laatste mode in openbaar bestuur lijkt wel om immuniteit te zoeken in zo volledig mogelijk gebrek aan voorstelling (wat feitelijk tóch als voorstelling telt).

Wie daarentegen als criticus bestempeld raakt, wijst zèlf zo'n kwalificatie juist af, of erkent haar hoogstens als secundair resp. afgeleid. Nogmaals, kritiek dient een doel, en een middel dat te helpen bereiken is door de bemiddelaar opbouwend bedoeld. Kortom, veelbetekenend werkwoord: be-doel-en.

In **Poging om in de waarheid te leven** (Van Gennep, 1986) verklaart Václav Havel de weerstand van zgn dissidenten tegen de term waarmee ze worden aangeduid. Machthebbers gebruiken dergelijke benamingen als tegenmiddel om – opbouwend potentieel van – een andere voorstelling te veronachtzamen.

Indien het doel is om een voorstelling gewijzigd te krijgen, zijn er eigenlijk twee 'dingen' nodig. Zelfs met voorrang is dat een andere voorstelling. Vervolgens moet aannemelijk worden gemaakt dat die andere voorstelling een verbetering van de ene voorstelling vormt. Helaas, die vergelijking verkrijgt doorgaans echter een afbrekend ipv opbouwend karakter. Daarmee ligt de nadruk veeleer op wat er mis is met de ene voorstelling dan op het vestigen van begrip voor de andere. Daaraan ontleent zo'n vergelijkingspoging stellig de gangbare aanduiding als kritiek. Daarmee wordt de bedoeling van de voorsteller echter tekort gedaan.

Iemand als Havel maakt indringend duidelijk, dat veranderaars zèlf hun pogingen nog eens bemoeilijken indien ze onderdrukkend bedoelde benamingen aanvaarden. Het werkt dus zelfs nòg verlammerend om er zèlf voor te kiezen. Ah, u bent criticus ... Maar heus, dat is toch echt te gemakkelijk. Van hoe het moet, heeft u kennelijk geen verstand. U vindt het zeker niet erg dat we verder geen tijd voor u maken. Wij hebben het wèl druk.

Heb ik tot dusver kritiek op kritiek geleverd? Waarop ik hier uit ben, is enig commentaar op **A New Critique of Theoretical Thought** (The Presbyterian and Reformed Publishing Company, vier delen in twee banden, 1969, oorspronkelijk 1955) van Herman Dooyeweerd (1894-1977). Dat vierdelige werk in de Engelse taal geldt volgens de auteur als tweede editie van het Nederlandstalige **De wijsbegeerte der wetsidee** (H.J. Paris, drie delen in evenzovele banden, 1935-1936).

Mijn belangstelling raakte gewekt, door wat ik elders over Dooyeweerds werk las. Ik kreeg de indruk dat hij recht probeert te doen aan, zoals ik het noem, variëteit.

Daarvoor heb ik zelf een referentiekader opgesteld, subjectief situationisme, met een bijbehorende formele methode voor modellering van betekenisverschillen-in-samenhang, Metapatroon. Ik vroeg me dus af, of er al dan niet verschil bestaat tussen onze respectievelijke voorstellingen van variëteit en, zo ja, waarin 'm dat dan zoal zit. Moet ik soms aan mijn kader sleutelen? Of heb ik omgekeerd wel wat suggesties ter verbetering van de voorstelling door Dooyeweerd?

Over mijn eigen voorstelling met bijbehorende vooringenomenheid gesproken, als belemmering om **A New Critique of Theoretical Thought** op te pakken had ik o.a. mijn wetenschap opgeworpen dat Dooyeweerd destijds hoogleraar was aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Zelf seculier opgevoed, verwachtte ik een preek over godsleer oid als grondslag. Daar zag ik zowel nogal tegen op, als niets in. Zonder als zodanig onredelijke grondslag(en), zeg ook maar axioma's of paradigma, valt er ook volgens mij inderdaad géén deugdelijke redenering enzovoort te voeren, klopt, met betrekkelijkheid van dien, te weten volgens de – doorgaans impliciet gebleven – grondslag. Voor erkenning van ulthiem onbegrip resp. de noodzaak van vóóropstelling volstaat voor mij echter gebrekkige zèlfkennis. Vooruit, ik probeerde me door Dooyeweerd's 'afkomst' niet te hinderen.

Onvermijdelijk worstelt ook Dooyeweerd met de moeilijkheid om een àndere voorstelling overtuigend te presenteren. In hoeverre hij zich daarvan ook bewust is geweest en daarop de opzet van werk afgestemd heeft, weet ik overigens niet. Hoe dan ook laten zich mogelijkheden voor een verhaal praktisch m.i. tussen de volgende uitersten uitwerken.

Aan de ene kant zou er louter kritiek geuit zijn. Dat heeft geen enkele zin, omdat dan zelfs maar de minste oriëntatie voor verandering ontbreekt. Waarop de kennelijke kritiek slaat, blijft aldus immers volkomen onduidelijk, laat staat dat op die manier zelfs maar een begin van vervanging door een àndere voorstelling in overweging komt (omdat die àndere voorstelling nog geheel onvermeld blijft).

Aan de àndere kant zou juist allereerst slechts die àndere voorstelling gemaakt zijn. Zo extreem opgevat heeft dat evenmin zin, daar in de ene voorstelling nodige en voldoende aanknopingspunten ontbreken voor begrip ervan (want als zulke punten er in die mate wèl zijn, gaat het niet om een àndere voorstelling, maar feitelijk dezèlfde).

Mijn voorkeur gaat ernaar uit om zo dicht mogelijk bij voorrang voor presentatie van de àndere voorstelling te blijven. Want hoe eerder iemand dáármee is toegerust, des te eerder kan hij volgen waarom de ene voorstelling niet – langer – voldoet, enzovoort.

Naar mijn indruk heeft Dooyeweerd ervoor gekozen om juist zoveel mogelijk aan de kant van de kritiek te blijven. Wat hij als àndere voorstelling propageert, schetst hij echter nergens in **A New Critique of Theoretical Thought** op, zeg maar, eigen merites. Een overzichtelijke schets ontbreekt zelfs geheel. Althans, ik hem 'm nergens kunnen vinden. Zodra Dooyeweerd opbouwend zoiets als een punt van zijn eigen voorstelling maakt, schakelt hij prompt over naar kritiek op wat allerlei andere zgn denkers volgens dàt punt z.i. verkeerd ... dachten. Intussen was ik vooral op zoek naar zijn volgende opbouwend bedoeld punt om ze uiteindelijk dan zèlf maar tot een redelijk complete voorstelling te proberen samen te voegen. Of zo'n constructie mijnerzijds nog behoorlijk strookt met wat Dooyeweerd als zodanig beoogt, is uiteraard navenant moeilijker na te gaan. Maar wat is het alternatief als er slechts puzzelstukjes verspreid liggen, en ook nog eens min of meer verstopt? Op

die manier heb ik volgehouden om deel I helemaal te lezen. Dat zijn méér dan 550 pagina's. Voor deel II van bijna 600 pagina's en deel III met bijna 800 pagina's kon ik dat niet meer opbrengen. Dat is doorbladeren geworden, waarbij mij hopelijk de passende tekstpassages opgevallen zijn waarin Dooyeweerd relevante punten voor zijn voorstelling van "theoretical thought" vermeldt. Deel IV liet ik op mijn aanvankelijke speurtocht buiten beschouwing; dat betreft een uitgebreide index (iets meer dan 250 pagina's).

Ik zou er sterk bij gebaat geweest zijn, indien Dooyeweerd overzichtelijk had geschetst, dwz in enkele pagina's, wat dan kan heten: A New Theory of Theoretical Thought. Wat hij als schier eindeloze kritiek(en) graag kwijt gewild had, zou(den) mooi in bijlage(n) passen.

Ik geef – dus – toe dat, vanwege mijn ervaring van vergaande ontoegankelijkheid van zijn werk, mijn constructie van Dooyeweerd's voorstelling weleens vergaand zou kunnen afwijken van wat hijzèlf bepleit. Wie weet heb ik voor hem cruciale punten voor opbouw gemist. Nogmaals, wat ik er hier van maak, beschouw ik dan maar als èxtra voorlopig. Een factor van afwijking is natuurlijk ook en vooral de voorstelling die ik op mijn beurt benut om te – kunnen – volgen wat Dooyeweerd voorstelt.

Om maar meteen mijn referentiekader in stelling te brengen, volgens subjectief situationisme bestaat niet apart zoiets als "theoretical thought." Er is m.i. een algemeen geldig veronderstelde opvatting van zgn semiosis houdbaar, met de semiotische enneade als (meta)model. Ofwel, Dooyeweerd had wat mij betreft de titel van zijn werk dus nog verder kunnen verkorten tot: A New Theory of Thought. En opnieuw volgens subjectief situationisme is denken slechts, wat Dooyeweerd nota bene zelf zo noemt, een aspect.

Ik sluit overigens niet uit, dat Dooyeweerd onder "thought" niet de dynamiek van denken verstaat, en al helemaal niet de gedragsoriëntatie volgens semiosis, maar die term gebruikt in de betekenis van wat hij kennelijk slechts houdt voor een lósstaand resultaat ervan: gedachte. Als (rechts)filosoof bedoelt hij theoretisch dan synoniem met filosofisch. Die beperking vind ik dan weer merkwaardig, juist voor iemand die zich beklagt over aspectvernaauwing.

Dooyeweerd heeft volkomen gelijk dat met allerlei –ismen en –ologieën gefragmenteerde verabsoluteringen aan de orde geraakt zijn. Volgens een enkele, naar haar aard beperkte, aspecttheorie blijft ruimere samenhang echter onverklaarbaar. Als onherleidbare, vaste grondslag voor zo'n samenhangtheorie komt volgens Dooyeweerd slechts geloof in aanmerking, en dan in het bijzonder het Christelijk geloof op z'n reformatorisch. Dit laatste waag ik te betwijfelen, maar laat ik mijn kritiek voorlopig zoveel mogelijk voor me houden.

Hoe dan ook lijkt het geloofskarakter van de grondslag die Dooyeweerd er verder voor zijn hoofdpunten – waartussen ik lijnen probeer te trekken – niet of nauwelijks toe te doen. Hij ziet er de kiem in van twee beschouwingsdimensies: wetmatigheid en individualisering.

Voor wetmatigheid toont Dooyeweerd eerbied voor de verschillende –ismen en –ologieën. Hij associeert er bestaanswijzen mee, door hem tevens aspecten genoemd. Per aspect geldt een kring volgens dienovereenkomstig beperkte wetmatigheid. Dat is de strekking van de (leer)stelling: soevereiniteit in eigen kring. Hoewel wetmatigheid dus niet als het ware dóór meerdere aspecten loopt, zijn aspecten volgens Dooyeweerd onderhevig aan een rangorde. Een hoger aspect omvat alle lagere. Eén aspect telt dus als het allerlaagste, en een ànder als het

allerhoogste.

Over wat voor een aspect in aanmerking komt, is Dooyeweerd overigens niet dogmatisch. Hij biedt daarvoor ruimte aan voortschrijdend – wetenschappelijk – inzicht.

En dan zijn er individuen. Aan elk individu kan een kenmerkend aspect worden toegeschreven. Dat is volgens de rangorde het hoogste aspect dat relevant is voor het individu in kwestie. Aldus is dat individu onderhevig aan de wetmatigheden volgens dat aspect en (daar)onderliggende aspecten. Op dat punt aangekomen beseft Dooyeweerd

the insufficiency of the theory of modal spheres to account for the internal structure of a thing.[deel III, p. 62]

Hij lijkt deze zelfkritiek echter naast zich neer te – willen – leggen:

Nevertheless, we must maintain the thesis [...] that there exists an unbreakable coherence between the functional structures of the modal aspects and the internal structures of individuality by virtue of which the things of naïve experience present themselves as individual wholes.[deel III, p. 62]

Zo bereikt Dooyeweerd het punt dat hij erkent dat aparte dingen toch niet zo ... apart zijn, want

no single structure of individuality can be realized but in inter-structural intertwinements with other individuality-structures.[deel III, p. 627]

Voor dit verband oppert Dooyeweerd

forms of enkaptic interlacement of thing-structures[. hoofdstuktitel, deel III, p. 627]

Voor ingekapselde verwevenheid oid geeft Dooyeweerd echter geen structurele aanwijzingen. Dat is geen verrassing, omdat hij daarin al geen gat zag voor “the internal structure of a thing.” Enfin, tot zover wat ik opbouwend begrijp als Dooyeweerds voorstelling.

Ruim dekkende formalisering biedt subjectief situationisme met Metapatroon daarentegen wèl. Ik kan daarover nu zeggen, dat ik de knoop waarin Dooyeweerd alsmat onontkoombaarder verstrikt geraakt lijkt, juist voor een vruchtbare grondslag doorgehakt heb. Met enerzijds een subject, anderzijds een situatie, resulteert uit samenloop van tweeërlei individualiteit een zgn situationeel subject als nadere individualiteit met bijbehorend verbijzonderd gedrag. Die gedragsverbijzondering komt met dus overeen met specifieke wetmatigheid, vice versa.

Zulke samenloop biedt een structureel beginsel. Het laat zich o.a. recursief toepassen. Zo kan een situationeel subject op zijn beurt dienen als subject en/of situatie voor verdere verbijzondering, enzovoort. Zodoende toont zich verwevenheid niet zozeer in- maar uitgekapseld. In omgekeerde richting beschouwd geldt een samenloop dus als geconstitueerd door enerzijds een subject, anderzijds een situatie. En allebei moeten op hùn beurt als volgens het structurele beginsel geconstitueerd worden opgevat, opnieuw enzovoort. Als grens, ter vermijding van zgn oneindige regressie met het structuurbeginsel, geldt een horizon. Omdat situationele subjecten via recursie van verbijzonderingssamenloop door-de-schalen heen ‘bestaan,’ is (gedrags)wetmatigheid dienovereenkomstig verspreid ipv, zoals Dooyeweerd stelt, verdeeld over aspecten in een lineaire rangorde (als een stapeling van lagen).

Wat een subject heet, wordt geacht zijn gedrag middels semiosis te bepalen.

Daarmee strookt teken als oorzaaksoort (beter gezegd: als kenmerkend moment). Vergelijkbaar met aspecten à la Dooyeweerd omvat teken zowel prikkel als botsing als evenzovele oorzaaksoorten, terwijl een prikkel slechts een botsing omvat. Dooyeweerd lijkt oorzaaksoort als het ware te vermenigvuldigen met bereik-van-beschouwing. Zo komt hij tot, bijvoorbeeld, sociologie als een aspect dat verschilt van dat van psychologie. Wat mij betreft is onveranderlijk teken als kenmerkende oorzaaksoort annex moment aan de orde. De rangorde tussen oorzaaksoorten geldt m.i. echter wel als behoorlijk duurzaam.

Aan een beroep op godsleer zie ik géén behoefte. Ik weet ook wel dat de semiotische enneade qua voorstelling het eerste noch het laatste woord is, maar voorlopig werkt 'ie in elk geval voor mijzelf prima als grondslag voor samenhang. Zie verder o.a. het drietal opstellen [Multiple axiomatization in information management](#), [Dia-enneadic framework for information concepts](#) en [Information metatheory](#).

Een subject zou op het eerste gezicht soeverein genoemd kunnen worden in eigen situaties, let op het meervoud, maar eigen situaties zijn er nu eenmaal niet (of het moet zijn wanneer een subject tegelijk tot situatie beperkt is). En betrekkelijke soevereiniteit is tegenstrijdig.

Wat recursief tot uitdrukking komt, wijst wel op subsidiariteit. Dat lijkt mij trouwens ook reeds te gelden, subsidiariteit dus, voor de rangorde zoals verondersteld door Dooyeweerd.

De – roep om – soevereiniteit in eigen kring was aanvankelijk onderdeel van het politiek programma van Abraham Kuyper en betrof louter zgn sociale instituties zoals gezin, kerk, universiteit e.d. Als het doel emancipatie is, lijkt de retoriek van soevereiniteit vooralsnog bruikbaar. Maar voor het duiden van samenhang, als leidraad voor praktisch maatschappelijk handelen, is het probleem met een begrip als soevereiniteit zelfs principieel, dat het neerkomt op verzet tégen samenhang. Wie soevereiniteit op individualistische basis serieus neemt, komt onherroepelijk uit op radicale anarchie. Dat laat zich praktisch nooit oplossen door de noodzakelijke samenhangvoorziening dan maar volledig met een godsleer te treffen.

Het werk van Dooyeweerd doet duizelen. Hij heeft een ongelofelijke (!) inspanning geleverd. Ondanks zijn oproep tot kritiek heeft hij zich m.i. echter nogal kritiekloos in dienst gesteld van een politiek-religieuze beweging om haar te voorzien van universele aanspraken. Maar soevereiniteit-in-eigen-kring is een uitdrukking van tegenstrijdigheid.

Veel van de kritiek door Dooyeweerd snijdt zeker hout. Dat vind ik doorgaans echter, toegegeven, voor zover ik er kennis van heb genomen, minder te danken aan zijn àndere voorstelling dan aan gebreken die allang algemener aanwijsbaar zijn. Zo volgt de vaststelling dat een enkele aspecttheorie tekort schiet als samenhangtheorie natuurlijk niet pas uit Dooyeweerds specifieke geloofsovertuiging. Met nogal wat andere kritiek lijkt Dooyeweerd m.i. niet te beseffen dat zijn eigen voorstelling op hetzelfde neerkomt, en hij daarom feitelijk géén kritiek levert (zoals onvermijdelijk verstrikt raken in tegenstrijdigheden). Ik zie in elk geval het verschil niet tussen – het verwijt van – metafysische speculatie en een – beroep op – godsleer. Speculatie over en voor grondslag(en) is immers hoe dan ook onontkoombaar. Nou ja, voor wie gelooft dat ze ons geopenbaard zijn, ligt dat kennelijk anders. Dat heeft niet voorkomen dat ook Dooyeweerd structureel prompt in de knoop komt (en dat nota bene zèlf ook wel inziet, maar mijn speculatie luidt dat hij kennelijk niet ontrouw wilde worden aan de aanvankelijke emancipatiebeweging).

Ik heb er daarom geen nieuwe les voor ordening van variëteit aan kunnen lenen. Vergis ik me schromelijk? Ik hoop dat wie meent dat ik door onzorgvuldige bestudering overhaast de verkeerde conclusie trek, mij alsnog de les helpt lezen. Een preek zal echter niet helpen.

63.16

Het is te veel om in de gauwigheid overal iets zinnigs voor te suggereren. Ik geef daarom kort commentaar enkele (min)punten die mij het meest opgevallen zijn. Als inhoud van “een realistisch plan” geldt naar verluidt een beschrijving van “de digitaliseringsambitie [alsmede van] de onderliggende technische oplossingen.” Om te beginnen, noem “ambitie” gewoon weer: doel. Of als er kennelijk “oplossingen” nodig zijn, wat is eigenlijk het probleem? Hoe dan ook is het vanaf een wat omvangrijker doel natuurlijk niet zo, dat daarmee onduidelijk is welke middelen nodig zijn om het te bereiken. En al helemaal voor ontwikkeling met en van zgn techniek is een deugdelijk ontwerp onmisbaar. En zo’n ontwerp valt voor een wat ruimer doel onmogelijk in één keer op te stellen. Ofwel, eerst en vooral het ontwerp moet worden ... ontwikkeld. Dàt verklaart de noodzaak van zgn iteratieve aanpak. Ontwerp omvat ontwikkeling, vice versa. Gaandeweg neemt qua inspanningen het ontwerpaandeel af en het ontwikkelaandeel toe. Dat houdt verandering in elk stadium zo beheersbaar mogelijk, indien “de problematiek [...] complex [is, en daarom d]e oplossing [...] niet eenvoudig en snel te realiseren [is].” Als zwaarwegende factor telt allang, nota bene, dat alom informatiesystemen met digitale technologieën in gebruik zijn.

Veranderingen hebben daardoor noodzakelijkerwijs vergaand het karakter van – eventuele – vervanging (ipv dat er àlle ruimte is voor ònvoorwaardelijke vernieuwing). Dit vergt borging van zo mogelijk ononderbroken voortgang van werkzaamheden resp. informatieverkeer die digitale technologieën – kunnen – faciliteren. Verder pleit dit voor geleidelijke verbeteringen; daarvoor kunnen ‘onderwerpen’ voor iteratieve aanpak gericht worden uitgekozen (waarop dan weer, voor zover formeel overigens überhaupt nog nodig, “besturing” pràktisch afgestemd dient te zijn).

Tot “maatschappelijke baten” is “innovatie” gerekend. Dat lijkt mij onzin. Wat pas telt zijn resultaten van vernieuwing. Volgens welke criteria beoordelen ‘we’ ze als voordelig?

Tja, wat betekent “functionaliteit”? Met een deugdelijk ontwerp laat zich samenhang duiden, enzovoort. De vraag naar wat een bepaalde “functie” al dan niet nog bijdraagt, kan slechts volgens samenhang redelijk worden beantwoord.

Een doel is doorgaans duurzamer geldig dan de middelen om het te bereiken. Een expliciet ontwerp dient er onder meer toe, om eventuele vervangingen van – technische – middelen beheersbaar te laten verlopen. Dat minimaliseert problemen als gevolg van “door de tijd ingehaalde oplossingen.” Over dergelijke oplossingen is blijikbaar in dit geval destijds ook, zachtjes uitgedrukt, niet goed nagedacht. Hoe kortzichtig kan je zijn?!

Hoed je voor “een methodisch architectuurproces”! Wat eventueel methodisch aan de aanpak van de verandering als geheel genoemd kan zijn, zijn de iteraties met in verloop van tijd verschuivende verhouding tussen ontwerp en ontwikkeling. Ontwerp is ònlosmakelijk veranderaspect. Wie er een apart “proces” voor inricht, begrijpt het nog steeds niet.

Een organisatie als Rechtspraak moet helemaal geen ‘eigen’ afdeling oid voor grootschalige programmatuurontwikkeling hebben. Nu is zulke grootschaligheid

steeds minder nodig voor passende voorzieningen voor informatieverkeer (waarvoor immers alom programmatuur beschikbaar is). Wat ontbreekt er eventueel nog voor specifieke informatiebehoefte van belanghebbenden bij rechtspraak? Dáárvor moet aanvankelijk stellig de nadruk op ontwerp liggen, en dat is qua inspanningen nooit een grootschalige aangelegenheid (terwijl dat voor het beoogde bereik van informatieverkeer vaak juist wèl geldt).

De consolidatie als beheerafdeling verdient prioriteit. Daaraan kan een intern ontwerp bureau(tje) aan zijn toegevoegd, dat zonodig tevens optreedt als opdrachtgever voor, nogmaals, qua inspanningen, steeds kleinschalige inschakeling van externe deskundigen (die ook ècht aantoonbaar deskundig moeten zijn).

Rara, hoe kan een voorziening voor “digitale toegankelijkheid” – en wat houdt die trouwens in? – worden verbonden met “de reeds aanwezige systemen [voor] de overige bedrijfsfuncties”? Als daarvoor geen informatieronde onmisbaar is, weet ik het ook niet meer. :-)

Als ik iemand het woord ambitie hoor zeggen, associeer ik dat prompt met een valse illusie. Was de ambitie nu heus om “het automatiseren van processen” te faciliteren in de zin “dat deze processen, en de variabelen en de uitzonderingen daarbinnen, volledig uitgewerkt dienden te zijn en dat de workflow (wie, wanneer, welke actie uitvoert) geüniformeerd moest worden”? Wie dat zo megalomaan stelt, begrijpt o.a. niet waarom iets een uitzondering heet. Denk maar weer aan het onderscheid tussen zeldzaam en uitzonderlijk. Voor een uitzondering geldt de reguliere voorziening juist niet. Dat houdt zo’n voorziening betrekkelijk eenvoudig.

En je moet wel èrg autistisch zijn om mensen die zichzelf als professionals beschouwen te belemmeren “zelf proces- en regiekeuzes te kunnen maken.” Dat is niet eens meer vragen, maar domweg schreeuwen om mislukking.

Wat “vereenvoudiging van besturing” heet, laat zich nooit als “vereenvoudiging” herkennen zolang er geen deugdelijk idee bestaat over wát er valt te besturen. De enig werkzame volgorde is toch ècht om eerst te weten – te komen – wát er primair moet gebeuren. Daarvan kan passend bestuur pas afgeleid zijn, is dus secundair. Met die waanzinnige “ambitie” mogen we nog van geluk spreken, dat zgn “architecten inhoudelijk onvoldoende sturend” waren. Was er trouwens überhaupt “één uitgewerkte architectuur”? Daarmee bedoel ik dus een ontwerp van betekenisvariëteit voor informatieverkeer, nota bene inclusief – dynamiek van – hoedanigheden voor o.a. autorisatie, klopt, zeg ook maar voor “digitale toegankelijkheid.” De vraag ernaar, laat staan de noodzaak ervan, is tot dusver zelfs nooit begrepen. Nogmaals, vergeet vooral “governance op architectuur.” Wie “onvoldoende samenhang in het werk van architecten in verschillende disciplines” als probleem beschouwt, beseft kennelijk niet een ontwerp dient juist samenhang betreft. Een ontwerper is daarom per definitie een samenhang. Daaraan kunnen, inderdaad, vanuit allerlei disciplines bijdragen nodig zijn, maar het is verwarrend om daarvoor betrokken specialisten óók ontwerpers te noemen. (In de bouw heten ze adviseurs e.d. Er is één architect, punt.) Slechts via de ene ontwerper, maar dat moet voor de opgave in kwestie natuurlijk wèl een zgn informatiekundig ontwerper zijn, kan “inzicht in de compleetheid” voldoende geborgd zijn.

Het gaat juist fout wanneer specialisten “het mandaat [krijgen] sturend op te treden.” Weliswaar noemen ze zich architect, maar dat zijn ze helemaal niet. Vooruit, adviseurs.

De aanduiding “samenhang van architectuur” is een pleonasme. Architectuur, zeg

dus liever ontwerp(en), betreft naar haar aard samenhang.

Als er één manier is om samenhang op voorhand te ondermijnen, is het door – tot mislukken gedoemde pogingen tot – “uniformering van begrippen.” Alleen al deze suggestie is genoeg om het plan subiet in de prullenbak te mikken. Hal-lo, re-ë-le be-te-ke-nis-sen-va-ri-ë-teit! Denk ajb gewoon eens na over wat een rechter praktisch doet, hoe z/hij afweegt, enzovoort.

Nogmaals, voor een bepaald veranderingsproces kan slechts één ontwerpdiscipline tellen. Een bewering over “het zoveel mogelijk complementair acteren van de diverse architectuurdisciplines” is daarom zelfs gevaarlijke onzin. Wat uiteraard wèl nodig is, is afstemming volgens eventuele nadere adviesdisciplines. Het ‘punt’ van afstemming is dan het ... ontwerp, voilà. Nota bene, een adviseur mag zèlf überhaupt geen ontwikkeling ‘sturen.’ Dat mag slechts vanuit het ontwerp, en gebeurt aldus als het ware vanzelf integraal/geïntegreerd, klaar. Daar hoeft verder helemaal geen, grrr, “governance” bij.

Het valt met “tekort aan competenties” van medewerkers sterk mee, zodra de veranderactiviteiten ipv primair technisch ‘gewoon’ op facilitering van operationeel informatieverkeer gericht zijn. Dat herkent iedereen prompt, en dat roept vrijwel altijd voor vrijwel iedereen prompt de verlangde “competenties” op. Als er al “tekort” resteert, is dat minimaal en aldus betrekkelijk eenvoudig te dekken.

Het is ook to-ta-le flauwekul, zelfs misleidend, om als bewijs voor “tekort aan competenties in de afgelopen periode [...] de vele inhuur van externen” aan te voeren. Die extra medewerkers zijn immers ingezet voor werkzaamheden met averechtse resultaten. Wat die “inhuur” wel degelijk resp. vooral bewijst, is dat voor opdrachtgeverschap “competenties” vergaand ontbreken. En een opdrachtgever laat zich niet inhuren, dat moet toch vooral een functionaris van de organisatie zèlf zijn. Dus, begin met een geschikte opdrachtgever en zoek daar zsm een geschikte ontwerper bij. Ga gewoon aan de slag en merk dat het zich verder merendeels zelf wijst.

Tuig in elk geval vooraf géén uitgebreide projectorganisatie oid op, want dan gaat die organisatie onherroepelijk voor haarzèlf aan de slag. Over bewijs gesproken, dat toont de ervaring tot dusver overduidelijk. Doe het daarom kwalitatief anders.

Onder de noemer van “technologiestrategie” blijkt opnieuw dat “architectuur” met zoveel woorden als synoniem van zulke strategie wordt opgevat. Maar techniek is een aspect. Om daarvoor een aparte strategie uit te willen zetten, is dus al onzin. En het is nòg onzinniger om daarvoor keuzes te maken vóórdát redelijk bekend is welk doel zulke eventuele middelen moeten dienen. Over bewijs gesproken, nogmaals, ... Ook aan deze voorgestelde “interventie” laat zich herkennen, dat een apart opgetuigde organisatie averchts meent eigen beleid te moeten voeren, terwijl dat juist afgeleid pas opbouwend werkt.

Het ontgaat me wat het verschil is tussen “architectuur” en “doelarchitectuur.” Hoe dan ook “ontbreekt [...] een coherente tekening van deze doelarchitectuur.” Hmm, er is wel iets méér nodig dan een “tekening.” En als de “doelarchitectuur” slaat op “de gewenste eindsituatie,” volgt uit iteratieve aanpak dat juist zo’n ontwerp in ... ontwikkeling is. Zie hierover ook mijn eerdere opmerkingen.

Maar een “doelarchitectuur [...] waarin een oplossing geschetst wordt voor de problemen van de huidige technologie” doet helaas géén recht aan kansen en problemen met informatieverkeer voor operationele taken. Voor de zoveelste keer, dáárvóór moet allereerst een ontwerp worden opgesteld. Daarná komt pas keuze

voor eventuele technologie(ën). En ook die keuze voor wat technisch optimaal werkt blijkt dan wederom als het ware vanzelf duidelijk.

Nou ja, die hele paragraaf over “doelarchitectuur” loopt door de strikt technische strekking ervan vèr vooruit op wat allemaal éérs moet gebeuren. Wie dat opgeschreven heeft, maakt ermee slechts duidelijk geen benul van en zelfs ook geen interesse te hebben in de werkelijkheid waarvóór de techniek ‘dient.’ Er lijkt de hoop – verachting? – in door te klinken dat de veranderingen tòch kunnen worden voortgezet op de ooit ingezette manier. Zo van, blijkbaar moeten we een wat ànder verhaal houden, maar blijven hetzelfde doen.

Het spreekwoord over de schoenmaker zegt het al, je moet zèlf helemaal geen “ontwikkelstraten” willen. Een deugdelijk ontwerp zal bevestigen dat het relevante informatieverkeer qua verkeersafwikkeling e.d. helemaal niet uniek is. Daarvoor is allang géén aparte ontwikkeling meer nodig. Blijft er toch iets unieks over? Houd strak regie over de nodige proeffasen (en het resultaat is stellig vervolgens operationeel bruikbaar). Dat blijkt qua inspanningen kleinschalig. Ook daarvoor moet daarom vooral géén structuur oid worden opgetuigd, laat staan nog eens aparte besturing ervan.

Tjonge, “[o]ok is een belangrijk aspect dat de gebruikers de meerwaarde zien van digitalisering.” Ook? Dat blijkt slechts belangrijk vanwege hun “bereid[heid] de daarvoor noodzakelijke veranderingen door te voeren.” Anders lukt de planning niet. Ofwel, zo lees ik dat, de technici hebben voor hun werk de hulp van de gebruikers nodig.

Het is kennelijk te veel gevraagd om als belang te erkennen dat gebruikers worden geholpen om hùn werk beter te kunnen doen, en dat het daarom belangrijk is om te weten wat dat werk inhoudt, enzovoort.

Ik houd maar op met commentaar. Het is wat langer uitgevallen dan ik hoopte, excuus. Je merkt, ik ben niet zo enthousiast ...

63.17

Doe ik je nog een plezier met afschrift van onderstaand emailbericht annex aantekening? Ik mis je informatiekundige commentaren en aanbevelingen. Hoe ziet je toekomst bij je [werkgever] er uit?

63.18

Ik licht graag toe, waarom ik je [...] afschrift stuur van een emailbericht [dat hier opgenomen is als aantekening 63.9]. Onlangs informeerde iemand bij mij, of ik hem kon helpen aan een afschrift van een artikel. De reden dat hij mij benaderde, was dat de desbetreffende auteur en ik later samen enkele artikelen èn een bundel publiceerden. Die auteur kreeg hij echter niet te pakken.

Helaas is het door hem verlangde artikel niet op het ww web beschikbaar, maar ik kon toch helpen met de tip om antiquarisch die bundel aan te schaffen. Want onder meer dat artikel staat daarin opgenomen (en van dat boek stond er op dat ogenblik nog precies één exemplaar te koop via www.boekwinkeltjes.nl).

Nou ja, van het één kan het ànder komen (als je gewoon maar belangstellende vragen stelt). Het betreft iemand die alsnog een master-titel haalt en daarvoor bezig is met een scriptie waarvoor hij zgn agile-methoden vergelijkt. Althans, over dat onderwerp gaf hij enige uitleg tijdens een gesprek waarvoor we een afspraak gemaakt hadden. [Aantekening 63.9] betreft het emailbericht dat ik hem ná dat

gesprek stuurde. Toen ik het nalaas, zag ik dat er e.e.a. in staat dat jij stellig herkent c.q. wellicht kunt gebruiken, vandaar.

63.19

Toen wij elkaar onlangs spraken, zinspeelde ik erop dat qua facilitering van informatieverkeer de behoeften voor rechtspraak onmogelijk anders kunnen zijn dat wat TenderNed reeds biedt. (Want) dat is uiteraard juist kenmerkend voor adequate verkeersvoorzieningen, te weten dat wat precies wordt vervoerd, laat staan waarom, daarvoor eigenlijk niets uitmaakt: infrastructuur.

Zo staat – bron: www.tenderned.nl – “TenderNed [aangeduid als] het online marktplaatsplein voor aanbestedingen in Nederland waar aanbestedende diensten en ondernemingen elkaar vinden.” De (verkeers)voorziening waar eisers en verweerders “elkaar vinden” als het om geschillen gaat, zou ik weliswaar niet zo gauw een “marktplaatsplein” noemen, maar wat uiteraard telt is algemeen het karakter van trefpunt met ondersteuning van dien. Dus, indien ‘TenderNed [...] het volledige aanbestedingsproces [ondersteunt],’ zie ik vooralsnog géén principieel verschil met geschilprocedures. Nota bene, is dat niet allemaal wat deelnemers aan informatieverkeer voor rechtspraak óók willen, ofwel een hulpmiddel dat “gemakkelijk, veilig en snel” is en rechtsgang “voor alle betrokkenen eenvoudiger [maakt]”?

Nu mijn verzoek. Kan ik een medewerker van de Rechtspraakorganisatie – die ik hierover nog niet inlichtte, maar ook hoog heb zitten – op korte termijn meennemen voor een informeel gesprek – nee, daarvoor krijg ik wederom niet betaald; het zij zo – over de opzet van TenderNed in zo algemeen mogelijke termen en aldus over eventuele facilitering van informatieverkeer elders? Omdat jij me enkele dagen geleden verwees naar een kritische publicatie over “digitalisering rechtspraak” hoop ik dat je waardeert dat ik op enige haast aandring. :-)

63.20

Ik heb een exemplaar van **Informatiekundige ontwerpleer** (Ten Hagen & Stam, 1999) voor je klaarliggen. Zelfs als je het boek slechts doorbladert, en er is dus ook wat ik noem een [webeditie](#) van, moet je opvallen hoe anders ik het onderwerp van ontwerp opvat dan vrijwel iedereen die zich mbt informatievoorziening zus-of-zo architect noemt.

Ik was het allang weer vergeten, maar in noot 6 bij het Voorwoord las ik terug dat ik de tekst van de hoofdstukken grotendeels in 1993 schreef. Vijfentwintig jaar geleden ... Destijds kwam objectgerichtheid op en daarom koos ik voor de volgende ondertitel: strategieën voor objectgerichtheid. Maar ik zag die gerichtheid ook toen reeds, zeg maar, multicontextueel. Het is wel zo, dat ik in hoofdstukken 26 en 27 nog een poging waag tot formalisering volgens zgn inkapseling. Dat heb ik naderhand omgekeerd tot radicale ‘uitkapseling’ met nul-identiteit ter borging van samenhang in **Metapatroon: context and time in information models** (Addison-Wesley, 2001). Dat heeft de praktische methode opgeleverd voor modellering van samenhangende betekenisvariëteit op willekeurige schaal. Dat is van kritiek belang voor ontwerp. Want dankzij die methode kan de ontwerper zich inderdaad als het ware tegelijk ‘veelzijdig’ opstellen, ofwel met een ontwerp voorzieningen voorstellen voor vergaand willekeurige deelnemers aan informatieverkeer. Voor die principiële houding bevat **Informatiekundige ontwerpleer** een indringend pleidooi. Wat mij

betreft komt dat mooi samen resp. tot uitdrukking met de definitie of, eigenlijk, stelling dat

[a]rchitectuur [...] een samenhang [is] die samenhang creëert.[p. 158]

Deze (hoofd)stelling staat in het op één na laatste hoofdstuk, Architectuur. Ik voeg er, over context gesproken, de uitleg aan toe dat

de ene samenhang natuurlijk de andere niet [is].

Voor strikt lineaire denkers, en op zulke vermeende rationaliteit gaan de allermeeste programmatuurontwikkelaars en inmiddels vrijwel alle opdrachtgevers prat, blijft dat onbegrijpelijk.

Is het een idee dat je een informeel klasje opzet, en dat we met de weinige deelnemers eerst maar eens de hoofdstukken uit **Informatiekundige ontwerpleer** bespreken? De tekst is nogal selectief, waardoor je m.i. verantwoorde ontwerpers overhoudt. Wie weet, ooit ...

63.21

Voor zover nodig als aanvulling op resp. argumentatie voor mijn verzoek[, waarvan aantekening 63.18 een afschrift toont,] wijs ik je graag op een, vooruit, informatieverkeerskundige analyse van rechtspraak; zie [Door de blinddoek: semiotiek van rechtspraak](#). Een verschil met aanbestedingsprocedures is uiteraard dat de aanbestedende partij daarin tevens ‘uitspraak’ doet, dus als het ware ‘eigen rechter’ is. Maar wat optimale verkeersvoorzieningen betreft lijkt mij dat zelfs van géén belang. Overigens kent de gekozen opzet van overheidsaanbestedingen via TenderNed wel degelijk zoiets als een onafhankelijke deelnemer, te weten de partij die het depot van de bijdragen borgt (waarvoor voor rechtspraak een zgn griffie staat opgesteld; mijn algemene aanduiding ervoor als uitbreiding van de klassieke trias politica is registermacht). Ga ajb na of mijn analyse annex aanbeveling, hier en daar eventueel wat verder geabstraheerd, inderdaad tevens redelijk geldt voor waarmee TenderNed allang helpt. Kan volgens mij dus niet missen. :-)

63.22

Het gevaar dat natuurlijk ook voor “jeukwoord” dreigt, is dat het op zijn beurt tot een jeukwoord verwordt. Wat mij betreft is “visie” allang een jeukwoord. Ik krijg bij het horen of lezen ervan subiet argwaan.

Ook dit voorstel gaat daadwerkelijk juist helemaal niet over – een – visie. Weliswaar komt die term in zowat elke zin voor, maar ook hier lijkt het mij met een forse saus valse retoriek puur de bedoeling om – toestemming te verkrijgen om – zònder feitelijke visie dóór te mogen gaan. Waarmee? Met méér van hetzelfde, herstel, it-zelfde. Met de allereerste zin gaat het al mis. Wat heb je aan “een visie [...] op diverse aspecten,” en ook nog eens beperkt tot “aspecten van de digitalisering,” zònder overzicht?

Je zou wat uitgebreider ook visie-op-samenhang kunnen zeggen, als dat geen pleonasme was. Want een visie – ander jeukwoord ervoor: architectuur – die géén betrekking op samenhang heeft c.q. door samenhang vestigt, is en blijft immers tunnelvisie. Ofwel, een visie pèr aspect levert een heleboel tunnelvisie(tjes) op. Zodra je volgens zulke ònsamenhangende plannetjes ècht gaat graven, raakt de ene tunnel ondermijnd door de andere, enzovoort, en zo stort prompt àlles in. In zo’n puinhoop moet je zeker niet volgens nieuwe tunnelvisietjes gaan graven. Want een puinhoop die – opnieuw – instort, blijft een puinhoop.

Ik betwijfel of in dit stadium verder commentaar mijnerzijds zinvol is. Wat de strekking betreft zie ik geen verschil met de inhoud van het zgn basisplan. Gaat het met dit voorstel inderdaad om een voorzet dáárvor resp. wat nadere uitwerking dáárvan? En waarom doet dit voorstel kennelijk ook de ronde?

Ik zou zeggen, de minister heeft zichzelf aan zet gemeld. Die zet komt spoedig. Daarop zijn alle ogen gericht en 'zet' het referentiekader voor eventuele voorstellen.

63.23

Dank je zeer voor signalering! Dat is voor mij echter geen nieuws. Ik heb het allang ònbetaald erg druk met pogingen om, overigens niet alleen daar, iets stelselmatig gedaan te krijgen onder de noemer van maatschappelijk informatieverkeer. Je kunt er allerlei [aantekeningen](#) op nalezen. Nee, dat heeft pràktisch nog steeds niets opgeleverd. Het vak waarin jij en ik ooit zijn afgestudeerd, is zowel academisch als voor beroepspraktijk nooit tot ontwikkeling gekomen. Jij suggereert een "kans," stellig opzettelijk gevolgd door een vraagteken. De kans dat – wie ik aanduid als – informatiekundig ontwerpers worden ingeschakeld, neemt alsmaar verder àf (als die kans al niet sinds jaar en dag nul bedraagt). Onder de noemer van informatiearchitect heeft Jaap van Rees zich voor erkenning enz. ingezet (en heb ik als co-auteur meegewerkt), maar om redenen die ik niet ken is hij er helaas mee gestopt.

63.24

Dàt heb ik dus gemist. Ik ben blij dat je onverminderd te porren bent voor informatiekundige correspondentie en zo door naar aantekeningen. Of is het andersom? :-) Het minste dat dat we m.i. moeten proberen vol te houden, is om informatiekundig opbouwende voorstellen te doen. Klopt, daar komt de nodige kritiek aan te pas. Tja, moet het nu ànders of niet?

Terwijl jij bij het oud vuil wordt gezet, heb ik het tenminste nog tot museumstuk geschopt door zelfs nooit aan zgn sociale media e.d. te beginnen. Niet dat het iets uitmaakt. Onze doelgroep bezoekt vuilstortplaatsen noch musea.

Oeps, een verschil meen ik toch op te merken. Ik doe zoveel mogelijk wat ikzèlf vakmatig belangrijk vind, maar krijg er niets voor betaald. Daartegen krijg jij wèl betaald, maar ben je bezig met het tegendeel van wat jijzèlf vakmatig relevant, opbouwend enz. acht.

Indien je geen licht resp. einde eraan ziet, zit je inderdaad gevangen in een tunnel. Biedt het – laten – verstrijken van de tijd tot eventueel vervroegd pensioen je enige reële mogelijkheid tot ontsnapping? Zo ja, als ik een suggestie mag doen, probeer dan naast je opgedragen werk juist nog zoveel mogelijk informatiekundige bijdragen te leveren die jij wèl opbouwend acht. Zoals ik maar aantekeningen wijd aan eigen onderzoek, vind je wellicht overdreven. Maar mij helpt dat voorlopig wèl om hoop te houden. Zo bestudeer ik vaak werk van mensen die allang overleden zijn. Kennelijk hebben hun boeken e.d. ze dan toch maar mooi overleefd. Ik weet het, het is niet zo dat ik ervoor garant sta dat ze alsnog invloed krijgen. Sterker nog, via mijn werk gebeurt er dus nog steeds niets mee. Maar in elk geval, zo bedoel ik het hier, is er tenminste nog een kàns, zeg dus ook maar hoop, als je zorgt voor duurzaam beschikbare neerslag van voorstellen. Ook al begrijpen ze weinig tot niets van wat er staat, mij kinderen willen er ooit vast wel voor zorgen dat mijn website – of hoe dat tzt ook werkt – beschikbaar blijft. Oh ja, van de 'papieren' boeken met Information Dynamics als uitgever liggen er ook nog wel wat.

Iemand zocht een artikel van Jaap van Rees, en kwam bij mij terecht. Door dat contact heb ik er op z'n minst enkele aantekeningen bij. Hoogstwaarschijnlijk ook meteen op z'n meest, maar als dat vooralsnog optimaal is ben ik er gelukkig mee, klaar. Kijk maar, jij hebt prompt begripvol meegelezen, bedankt!

63.25

Bestaat er een kans dat de Rechtspraak van koers wisselt voor zgn digitalisering? Er valt te vrezen, dat er een volkomen blinde keizer heerst die heilig gelooft, en daar dus ook niet van af te helpen is, dat er ijverig aan nieuwe kleren dóórgeweven moet blijven, terwijl hij feitelijk alsmaar verder wordt uitgekleeft (wat een smak belastinggeld kost en betrokken deelnemers aan maatschappelijk verkeer frustreert vanwege gebrekkiger voorzieningen). Daarbij doen die professionele uitkleders vaak niet eens kwaadwillig alsof ze wevers annex aankleders zijn, maar weten ook zij domweg niet beter.

En nu gaat de minister voor Rechtsbescherming zich erin mengen. Dat zou echter het keizereffect zomaar noodlottig kunnen versterken. Andere beeldspraak, als het al onverstandig is om met blote handen een rijdende trein van richting te laten veranderen, o.a. omdat de rails er al liggen, weet je zelfs zeker dat je tot moes wordt gereden zolang allerlei mensen met elkaar in de stuurcabine vechten (en dus helemaal niemand meer oplet wat er 'buiten' gebeurt). Waaraan deskundige mensen veranderkundig – dus – verstandig doen, is om zich zo mogelijk uit dat gewoel te houden. Als zich eventueel een redelijke kans voordoet, en daarnaar moeten ze uiteraard zeer gericht naar uitkijken, is dat in èlk geval later.

63.26

Op 5 februari jl. schreef je te zullen terugkomen op mijn bericht dd. 27 januari 2018. Ik besef dat je voor een verklaring moet kiezen tussen wanbeleid en nalatigheid. Van uitstel wordt die spreekwoordelijke appel [echter] niet zoeter, maar juist alsmaar rotter. Kijk ajb opbouwend vooruit! Dus, kom resp. keer vooral terug naar de beleidskoers zoals o.a. uitgezet, nota bene, in het (B)FS-rapport [Semantiek op stelselschaal](#) uit 2009.

Ik verneem graag alsnog spoedig van je.

ps

De formele antwoordtermijn bedraagt drie weken. Ik doe er niet zo moeilijk over, maar ik vind het zo wel weer lang genoeg te hebben geduurd.

[Emailbericht dd. 18 april 2018 aan hoofd Bureau Forum Standaardisatie; voor afschrift van mijn eerdere emailbericht, zie [aantekening 61.46](#).]

63.27

Met dank voor je aanbod ervoor, wat mij betreft liefst meteen vanmiddag, die "borrel." Klopt, "het weer is er prima voor." En dan maak je tenminste haast met je "reactie per e-mail." Vooruit, ik gun je graag enige tijd voor een ècht degelijk antwoord. Voor alle duidelijkheid, wanbeleid noch nalatigheid kan me iets schelen, mits (!) er een einde aan komt. Graag tot spoedig

63.28

Heb jij er de – m.i. zeer gelukkige – hand in gehad, dat de Rechtspraak in elk geval niet zomaar kan doorgaan met KEI? Op het vervolg ben ik echter evenmin gerust. Weliswaar verdwijnt geld dan in wat lager tempo over de balk, maar frustratie binnen en buiten die organisatie neemt verder toe. Hoe dan ook, vind jij het zin hebben dat

wij nog verder praten over die voorspelbare mislukking resp. hoe zo'n aanpassing van wat in feite voorzieningen voor informatieverkeer op maatschappelijke schaal zijn dan wèl beheersbaar lukt? Het is helemaal niet zo moeilijk. Er moet 'gewoon' genoeg informatiekundig benul gemobiliseerd zijn, eindelijk eens. Hoe dan ook kom ik je graag in A'dam bezoeken (tenzij jij liever je huisbezoek hier herhaalt, welkom! :-). Laat ajb weten wàt je schikt, en, zo ja, wanneer.

63.29

In het Voorwoord van **De innerlijke kracht van de ontwerper: de rol van intuïtie in het ontwerpproces** (2006) schrijft R. Groeneveld dat hij gedurende

12 jaar [...] altijd met zijn proefschrift bezig was[. p. 14]

Dat kan niet waar zijn. Meer dan de helft van de pagina's staat gevuld met zgn transcripties van 19 vraaggesprekken die de auteur voerde met ontwerpers. De auteur nam die gesprekken op, maar

[d]e cassettebandjes zijn uitgewerkt door een bureau, gespecialiseerd in het uitwerken van gesprekken en vergaderingen. De keuze om de interviews te laten uitwerken door een bureau is vooral uit pragmatische overwegingen gemaakt; het uitwerken van opgenomen gesprekken is specialistisch en tijdrovend werk.[p. 47]

Ervan afgezien dat ik uit eigen ervaring als interviewer weet dat bedoelde uitwerking inderdaad wat inspanning kost, maar verder niet moeilijk is, dus dááaraan heeft Groeneveld zijn tijd dus in elk geval niet besteed. Wèl heeft hij, zo beweert hij,

[d]e getranscribeerde interviews [...] vervolgens volledig nagelopen[. p. 47]

Als hij dat inderdaad heeft gedaan, kan ik de afwijkingen in spelling niet verklaren. Het uitgebreide hoofdstuk met vraaggesprekken lijkt door een dyslecticus geredigeerd. Ik geef hier het woord samenstelling als voorbeeld. Dat is dus een ... samenstelling, maar in het desbetreffende hoofdstuk zijn samenstellende delen vaak door een spatie gescheiden afgedrukt: samen stelling. Opvallend vaak staat er ook de letter t waar hij niet hoort, zoals met "ik vindt" en "houdt jij." Nota bene, in alle overige hoofdstukken, wat mij betreft vooral ook in heldere stijl geschreven, komen zulke spellingfouten niet voor, of zijn mij niet opgevallen. Rara, wie is feitelijk de auteur van welk gedeelte? Groeneveld vermeldt in het Voorwoord tevens

een aantal mensen [...] dat mij met name met het schrijven hebben begeleid[. p. 13]

Blijkbaar heeft helaas ook géén van zijn promotores aangedrongen op eindredactie. Wat hadden slechts enkele uren extra op een periode van 12 jaar nu helemaal uitgemaakt?

Maar als het onderzoek baanbrekend is, dàt telt toch? Tja, wat kan ik erover zeggen? Voorafgaand aan de weergave van de vraaggesprekken licht Groeneveld toe dat ook hij eigenlijk geen idee heeft wat intuïtie is, laat staat hoe dat voor ontwerp(en) uitpakt. Zijn gesprekspartners blijken echter evenmin wat nadere duidelijkheid te kunnen verschaffen, zodat Groeneveld in zijn slothoofdstukken met zoveel woorden bevestigt nog steeds niets opgeschoten te zijn. Hij had er zelfs in véél minder tijd veel méér ... ontwèrperwerk van kunnen maken.

63.30

Ja, dat herken ik,

[o]ld paradigms die hard. We are reluctant to cut our losses and grant the need for a new beginning[. p. 4]

zoals James Ogilvy stelt in **Many Dimensional Man: Decentralizing Self, Society, and the Sacred** (Oxford University Press, 1977). Zou wat Ogilvy – ook verder – schetst wellicht neerkomen op – zoals ik het noem – subjectief situationisme? Zijn boek is alweer ruim veertig jaar geleden verschenen. Daarin verkondigt Ogilvy

the emergence of a kind of thinking whose timeliness, growing universality and essential simplicity are often obscured[. pp. 8-9]

Dat gebeurt dus nog steeds, die kortzichtige handhaving van inmiddels averechts paradigma. Verderop in het Voorwoord somt Ogilvy van

relational thought [i]ts interrelated axioms [p. 9]

op. Nogmaals, in hoeverre strookt subjectief situationisme à la enneadische semiotiek ermee? Van de vijf samenhangende punten ben ik het prompt eens met

(1) To be is to be related [...]. (2) Relations of **difference** prefigure resultant identities[, i.e.,] our identities are progressively shaped by whatever and whomever we take to be other or different. [...] (5) Because the terms of relations are determined by structures of relations, **context** is significant for determining content[. p. 9]

Over context gesproken, bij nader inzien oriënteer ik me voor structuur vooral op zoiets als de metastructuur volgens de semiotische enneade, terwijl Ogilvy er een neomarxistische betekenis aan lijkt te geven. Wat mij betreft vormt die betekenis echter nog een belemmering voor een radicaal consequente opvatting van de meerdimensionale mens of, in mijn termen nog algemener bedoeld, het multisituationele subject. Ogilvy houdt het er m.i. nogal absolutistisch klinkend op, dat

[t]he most important identities for social philosophy are identities of **structure**; e.g. political structure is more significant for social diagnosis than differences among the personalities who successively occupy the structure[. p. 9]

Ik meen dat er geen algemeen geldige uitspraak mogelijk is over wat overheerst in de resultante van de unieke samenloop van een bepaald subject met een bepaalde situatie. Door situationeel gedrag van een subject kàn juist de situatie immers sterk veranderen. Hoewel Ogilvy het desbetreffende punt anders bedoelt en, toegegeven, gelijk heeft dat het sociale gewicht in samenloop meestal het zwaarst weegt, acht ik zijn formulering ook toepasselijk voor een oriëntatie die het psychologische annex subjectieve aandeel van sociale annex situationele psychologie tevens evenwichtiger duidt:

(4) Under conditions sometimes described as causal we are entitled to call one structure of difference a **transform** of another structure of difference[. p. 9]

Interessant. Spoedig verder lezen, dus.

63.31

Uiteraard heb ik doorgedacht over een mogelijk antwoord op de vraag die jij vanochtend gesteld kreeg. Wij zijn er immers al jaren op voorbereid. :-) De hoofdlijn van een deugdelijk plan past inderdaad vrijwel op één blad A4-formaat.

In het basisplan annex startdocument staat voor zgn digitalisering eigenlijk slechts één onderwerp opgenomen, daar “interventie” genoemd. Dat is “digitale toegankelijkheid.” (Want) àlle overige voorgestelde interventies, toe maar, zeven, betreffen zoiets als voorwaarden, althans, wat de planmaker(s) als zodanig opvat(ten). Loop ze maar na.

Ach, waarom niet, maar als je 1. op het basisplan moet inhaken 2. met iets waar zgn gebruikers zsm baat bij hebben, kan je daar dus slechts voor één onderwerp terecht en dat is, nogmaals, “digitale toegankelijkheid.” Zoals gezegd, de rest is voor gebruikers irrelevant (en niet alleen voor gebruikers, als je mij alleszins redelijke kritiek veroorlooft).

Terzake! “Digitale toegankelijkheid,” dus. De bijbehorende “interventie” is opnieuw ronduit simplistisch voorgesteld. Op die manier gaat ook dat dus nooit werken, laat staan op korte termijn.

De onverminderd averechtse veronderstelling, noem het ook maar een complete misvatting, is blijkbaar dat “digitale toegankelijkheid” eerst en vooral een voorziening vergt zoals een brievenbus dat is voor papieren post. Volgens het voorstel doet het er niet(s) toe wie een, vooruit, digitaal document enerzijds indient, anderzijds behandelt, enzovoort. Laat staan dat gerekend is met óver wie zo’n document gaat. Nota bene, het basisplan stelt dat

digitale toegankelijkheid bestaat uit de volgende bedrijfsfuncties:

- het indienen van zaken;
- het communiceren over zaken;
- het informeren over zaken.

Zolang er per zaak een apart informatiesysteem bestaat, zoals een papieren dossier van oudsher feitelijk is, verschaft aldus de zaak in kwestie nodige en voldoende context voor o.a. wie de eiser is, wie de eventuele vertegenwoordiger van eiser, wie de verweerder, wie de eventuele vertegenwoordiger van de verweerder, wie de onmiddellijke debiteur voor griffierecht, wie de eventuele wederpartij met een rekening-courant voor griffierecht, wie de griffier èn wie de rechter is. En dit is voor deelnemers aan, zeg maar even, rechtsverkeer, géén uitputtende opsomming van hun mogelijke hoedanigheden inclusief samenhang ertussen. Verder houdt deze opsomming er nog niet eens geen rekening mee, dat iemand in een bepaalde hoedanigheid in een document melding enz. kan maken van iemand ànders ook weer in een bepaalde hoedanigheid. En voor iemand in verschillende zaken ook verschillende hoedanigheden relevant kunnen zijn. Maar goed, wie (!) slechts een ènkel zaakdossier voor zich heeft, komt er meestal wel uit.

Maar wat is voor “digitale toegankelijkheid” het plan? Komen àlle digitale documenten bij de Rechtspraak in één digitale ‘bak’ terecht? Zelfs met documenten ‘van’ twee verschillende zaken bestaat meteen de noodzaak tot expliciete identificatie van deelnemer-in-hoedanigheid, onder meer ter facilitering van actieve (welke documenten krijgt iemand op eigen initiatief te zien, enzovoort) resp. passieve (welke documenten krijgt iemand beschikbaar gesteld) autorisatie. Hoe houd je ‘ze’ anders uit elkaar?!

Over korte termijnresultaat als illusie gesproken, zònder voorziening voor dynamiek van hoedanigheden van deelnemers aan informatieverkeer voor rechtsgang is ook weer “digitale toegankelijkheid” bij voorbaat mislukt. Voor debiteurenbeheer griffierecht is echter reeds enkele jaren geleden zo’n voorziening proefgewijs opgezet. Die kan wèl op korte termijn (!) geschikt gemaakt zijn voor “digitale toegankelijkheid.”

Zoals altijd laat ik het graag aan jou over, of en, zo ja, aan wie jij dit emailbericht, al dan niet gedeeltelijk, wil doorsturen.

63.32

Ik voeg nog enkele veranderkundige opmerkingen toe. Wanneer iets is mislukt, is het vaak een goed idee om tóch juist dezelfde ‘dader’ ook het vervolg te laten doen. **Daarvoor geldt echter een voorwaarde!** Voordat die dader mag doorgaan, moet z/hij terdege van de mislukking geleerd hebben. (Want) anders mislukt iets domweg opnieuw, enzovoort.

Nota bene, een (verander)aanpak is pas iteratief indien elke cyclus mikt op leereffect: opbouwende kritiek. Wie dat vergeet, raakt slechts behendiger verstrikt. En dat niet alleen. Steeds meer andere mensen raken eveneens in de uitdijende knoop gevangen, met frustratie van dien (en moet er een betrekkelijke buitenstaander aan te pas komen om zo’n knoop dóór te hakken, zoals de legende van Alexander de Grote in Gordia vertelt).

Volgens mij gaat het met de opdrachtgevers tot en met opstellers van het zgn basisplan als (her)startdocument inderdaad om overwegend dezelfde mensen, tot en met zgn onafhankelijke beoordelaars op z’n minst met gelijke òndeskundigheid, als die verantwoordelijk zijn resp. hebben bijgedragen aan mislukking van het (verander)programma tot dusver. O.a. uit dat document krijg ik echter de indruk, dat die daders géén adequate verklaring van hun mislukking kunnen geven. Wie “ambitie” paart aan miskenning van reële variëteit, en dat uit onbenul “complex” noemt, blijft door kennelijk onvermogen bevangen. Ofwel, de nodige lessen zijn helaas niet geleerd.

Het is de vraag of daders überhaupt kunnen begrijpen, als ze het al zouden willen, wát ze verkeerd deden. Dat lijkt onmogelijk, in elk geval op relevante termijn voor praktische veranderingen, indien ze daarvoor vooral een passend paradigma moeten leren; dat kost véél tijd, als het al lukt, en die tijd is er dus niet (meer).

Er is vaak zelfs juist een èxtra belemmering voor noodzakelijke verandering van de verandering. Dan worden alternatieve voorstellen beoordeeld door de daders van de mislukking. Maar hoe kan iemand die nog steeds niet weet wat er verkeerd aan zijn eigen idee is, sterker nog, die eigenlijk volhoudt dat er au fond niets mis mee is, 1. werkelijk openstaan voor een ànder idee, 2. vervolgens goed begrijpen waarom dát idee annex voorstel wèl klopt en daarom 3. ruimte verschaffen voor uitvoering?

63.33

Een zgn Griekse tragedie gaat over noodlot, dus over noodzakelijk verloop van gebeurtenissen met bijbehorend noodzakelijke uitkomst. Die uitkomst geldt dan als treurig, vandaar ook de benaming als treurspel. Er is noodlottig aan, dat je je voor een àndere, zeg ook maar blijere, uitkomst kunt inspannen tot je een ons weegt, maar dat maakt uiteindelijk niets uit. Sterker nog, tevens die vergeefse moeite, zo is door het noodlot bepaald, verwordt principieel tot averechtse bijdragen en dat maakt het allemaal zo mogelijk nòg treuriger.

Met dank voor je verwijzing naar de opname ervan, het overleg dd. 19 april 2018 van de Vaste commissie voor Justitie en Veiligheid met de (Raad voor de) Rechtspraak over het programma Kwaliteit en Innovatie (KEI) lijkt mij typisch een scene in een tragedie. Niemand van de deelnemers aan het overleg heeft immers ook maar het minste besef van waarin ze verstrikt zijn. En juist daardoor, over noodlot gesproken, trekken ze de knoop die hun bewegingen beperkt alsmaar strakker aan.

Zijn ze te helpen? In een èchte tragedie is dat dus onmogelijk. (Want) wie een poging waagt, raakt prompt mede verstrikt (en dreigt het alleen maar erger te maken). Daar kan je natuurlijk ook van maken, dat überhaupt zo’n poging al

noodlottig voorbestemd was.

Iedereen zit gevangen in bepaalde veronderstellingen, klopt, een paradigma. Juist aan een paradigma is voor de meeste mensen noodlottig, dat zij zich er niet bewust van zijn, laat staan zich erdoor beperkt annex gevangen weten. Tja, wie meent dat z/hij helemaal niet gevangen zit, herkent in een oproep tot principiële verandering slechts een poging tot vrijheidsberoving. Dàt zijn de onfeilbare ingrediënten van tragedie. Voor de gevangene is het logisch om zich verzetten tegen iemand die met de sleutel van haar/zijn cel komt aanlopen. Toegegeven, er zijn nogal wat mensen die zich voordoen als bevrijders, maar op hun beurt uit zijn op machtspositie, commercieel gewin e.d.

Nota bene, iederéén kampt met veronderstellingen resp. vooroordelen. Het is nu eenmaal eenvoudiger om ze in een ànder te herkennen. En dan nog ...

Wie tòch een opbouwende bijdrage wil leveren, moet in elk geval niet beginnen met er een paradigmastrijd van te maken. Wat naar mijn ervaring het minst slecht werkt, is zgn paradoxale interventie. Zo hebben we destijds ook de 'interventie' met de informatieronde aangeprezen, te weten onder het motto 'Blijf overal zo veel mogelijk van af!'

Wat KEI betreft, heb je de tragische aantrekkingskracht ondervonden. Ja, je mag een voorstel(letje) indienen, ... mits dat past als onderdeel van KEI volgens feitelijk òngewijzigd paradigma. Dus, nee, op die manier verandert er noodlottig aan KEI nog steeds niets dat noodzakelijk moet veranderen. Paradoxaal is dan dat je **doet alsof je** ook helemaal niets aan KEI wil veranderen.

Dus, wat je daarentegen zou kunnen opperen, is dat je in afwachting van verdere KEI-producten – met mijn excuus voor de term product – die geschikt zijn voor operationeel gebruik zowel de continuïteit van als de samenhang tussen de vooralsnog operationele informatiesystemen help borgen, nota bene mede om de overgang naar – gebruik van – KEI-producten zo beheersbaar mogelijk te laten verlopen (waardoor die 'oude' systemen immers des te eerder kunnen worden vervangen; dat is alsnog vlot gelukt met de overgang van decentraal naar centraal debiteurenbeheer griffierecht).

Voor zo'n besluit over continuïteit en samenhang moet je uiteraard :-) ergens ànders dan bij KEI zijn. Nogmaals, zolang veranderingen aan – het paradigma van – KEI moeten voldoen, zijn ze kansloos. Stel je interventie daarom zó voor, dat je als het ware niet ... intervenueert, althans niet bij KEI. Moet je eens opletten hoeveel draagvlak daarvoor wel degelijk bestaat! Zelfs bij KEI zijn ze dan wellicht zelfs blij met je. Ze geloven dat je niet langer dwars ligt en, wie weet, doe je nog iets nuttigs voor ze. Daar – kunnen – ze nu eenmaal niet beseffen, nog maar eens een beeldspraak, dat ze pas uit een moeras kunnen worden getrokken door iemand met vaste grond onder de voeten.

Nog even terug naar de oude Grieken. Het zgn Paard van Troje was zo'n paradoxale interventie.

63.34

Jij bent toch met vakantie? Dank je wel voor verwijzing naar het artikel **Stop met die standaard** (in: **Binnenlands Bestuur**, nr 8, 2018) van Marjolijn Buis. Ja, ook dàt is tragisch. Wat er helaas onvermijdelijk, zeg dus ook noodlottig, gebeurt door zgn professionele bestuurders, is dat zij vergaand blind zijn voor oorspronkelijke gevallen. Wat zij wèl herkennen, zijn de (behandel)voorzieningen resp. problemen dáármee. Rara, wat proberen ze op te lossen? Tja, met kortzichtig

standaardgesleutel aan voorzieningen zijn unieke gevallen met variëteit van dien niet geholpen, integendeel.

Je kunt je – daarom – meteen al afvragen, of het wel een goed idee is om een gemeente verantwoordelijk te maken voor jeugdzorg en zgn maatschappelijke ontwikkeling. Ook dáárvoor was de aanleiding immers niet zozeer de primaire gevallenproblematiek, maar een forse financiële bezuiniging. Dat ging gepaard met retoriek, zo van, de gemeente is "dichterbij." Maar wat maakt dat voor de burger uit? Wat voor haar/hem telt is de nabijheid, deskundigheid enz. van de daadwèrkelijke behandelaar(s). Wanneer ook een gemeente die zorgverleners inhuurt, ontgaat mij het verschil. Oeps, onder gemeentelijk regime is voor inhuur per saldo minder geld beschikbaar.

Voor Buis is dat een inmiddels gepasseerd station. De toestand is nu eenmaal dat gemeenten verantwoordelijk zijn. Hoe verder?

Wat bestuurders naar hun aard niet kunnen, is ... niet sturen. Ze vinden het onvoorstelbaar om radicaal ruimte voor oriëntatie op unieke gevallen toe te staan. In elk geval, indien volkomen stuurloos gelaten, herkennen ze een ongedempte put. Daarin blijft volgens hen dus onbepakt geld verdwijnen. En dat is oneerlijk. Er is nu eenmaal een beperkt budget beschikbaar. Zodra geld als het ware grenzeloos aan de – zorg voor de – ene burger wordt besteed, komen alle andere burgers dus tekort. Slecht idee, dus, vinden bestuurders, die erkenning van variëteit, niet doen! De opvatting van professionele behandelaars staat daar zowat lijnrecht tegenover. Zij ervaren sturing grotendeels als averechtse invloed. Zij kunnen een geval c.q. de burger in kwestie niet zó gericht helpen als wèrkelijk zou ... helpen. Juist bestuurlijke bemoeienis ondermijnt hulp wat zowel doeltreffendheid als doelmatigheid betreft. Opnieuw, niet doen!

Bestuurders hebben gelijk, dat er óók burgers zijn die misbruik maken van (overheids)voorzieningen. En zeker niet alle behandelaars zijn voldoende, zeg maar weer, professioneel. Klopt, met een frauderende burger in combinatie met een beunhazende behandelaar raakt het budget nog eens extra snel verspilld.

Ter vermijding van de allergrootste misstanden moeten we vertrouwen op opvoeding en –leiding. Elke burger moet begrijpen dat fraude ... fraude is. Voor professionals komt daar tijdens beroepsopleiding uiteraard beroepsethiek bij. Is dat genoeg? Ik vrees van niet. Maar de praktische vraag moet zijn, in hoeverre 'we' professionals stuurloos hun gang kunnen laten gaan. Omdat professionals dan ... professioneel kunnen handelen, vind ik de verwachting gerechtvaardigd dat het budget juist niet wordt overschreden. Die zelfdiscipline van burgers en behandelaars kan natuurlijk een aanvankelijke aanpassing zijn, waarna ze het toch weer ruimer nemen. Zo kan ik zorg niet rijmen met dienstverlening onder commerciële noemer. Passen daar vervolgens weer méér standaarden bij?

Het lijkt mij verstandig om óók zgn stuurproblemen steeds elk voor zich als uniek geval te beschouwen en dienovereenkomstig te ... behandelen. De diagnose als schijnprobleem acht ik in de meeste gevallen alleszins redelijk, met dus bestuurlijk vooral niets doen als passende ... behandeling.

Als korte opstellen over m.i. verwante (non-)problematiek schreef ik eerder [DBC-systematiek als Newspeak](#) (in: **Digitaal Bestuur**, 3 juni 2009; **De Vrije Psych**, 5 juni 2009) en [Democratie als patiënt](#) (in: **De Vrije Psych**, 27 januari 2010).

Een overeenkomst met de rechtspraak lijkt mij de klakkeloze koppeling van verandering aan – valse voorstelling van – personele en zo door naar financiële

besparingen. De Raad voor de rechtspraak heeft digitalisering annex automatisering als vlucht naar voren aanvaard, want hij heeft zich de belofte van automatisering laten aanpraten als een ijdele keizer, dus tegelijk volledig doof voor wie dat bedrog aanwees (en die doofheid lijkt blijvend).

Hiermee heb je nog iets te lezen tijdens je vakantie, veel plezier!

63.35

Dank je wel voor je voortzetting van correspondentie. Over “agility/wendbaarheid” stel jij dat we “er botweg niet meer omheen” kunnen. Als jij me toestaat hier voor afstudeerbegeleider te spelen, ... speel ik verbazing: Oh, nee? Maar waarom dan niet?

Uiteraard begrijp ik, dat jij je in een werkomgeving kan bevinden, salaris en zo, waar zgn agile-aanpak van programmatuurontwikkeling gangbaar – geraakt – is. Dus, als je al kritiek op die aanpak zou hebben, zitten ‘ze’ er zeker voorlopig niet op te wachten. Vanwege een afwijkende opvatting kan je je ontslag indienen, maar ja, waar kan je voor een betaalde baan tegenwoordig dan nog wèl terecht?

Je afstudeeronderzoek doe je echter als student aan een wetenschappelijk instelling/organisatie. Dat vergt nota bene een wetenschappelijke instelling/houding. Daarmee is zo’n klakkeloze aannahme natuurlijk strijdig. Ofwel, dat kan je “botweg” juist niet zo (veronder)stellen.

Jaap van Rees benadrukt dus het onderscheid tussen – respectievelijke veranderrollen van – informatie-architect en systeemaannemer. Dankzij dat onderscheid kan je vervolgens onderzoeken in hoeverre allerlei methoden onder de noemer van agile feitelijk programmatuurontwikkeling eenzijdig versterken òf het bereik verruimen tot informatie-architectuur (in de zin van informatiekundig ontwerp). Mijn voorspelling luidt, dat het met zulke methoden gaat om valse ontwerpretoriek (en aldus èchte verkooppraatjes :-). Méér zit er natuurlijk ook niet in, want zoals Van Rees reeds opmerkt geldt “andere rol, andere methode,” met voor de informatie-architect juist zijn relativerende slogan dat de-methode-het-niet-doet. In het verlengde daarvan laat zich daarom redelijk beweren, dat programmatuurontwikkelaars met ontwerpretoriek, herstel, met verkoopretoriek onmiddellijk de kwaliteit van hun ontwikkelbijdragen belemmeren. Oud gezegde: Schoenmaker houd je bij je leest!

Ik herhaal, voor een ontwerper toont het **Manifesto for Agile Software**

Development vooral open deuren. Naar aanleiding van jouw wederbericht kon ik niet laten er wat nader naar te kijken (en dat verklaart waarom dit bericht zo uitgebreid is uitgevallen). Wat voor nut hebben “[software development] processes and tools” überhaupt, zolang ze niet dienen ter ondersteuning van “individuals and interactions”? De oriëntatie op “individuals and interactions” heet wat mij betreft dan informatiekundig en dáárvoor is dus een informatiekundig ontwerper (lees ook: informatie-architect) nodig. En dáárdoor kan een systeemontwikkelaar zich qua informatica juist wèl oriënteren volgens “processes and tools,” mits z/hij ermee het ontwerp volgt (wat van de ontwerper dus een dáárop berekend ‘bestek’ vergt). Het is een illusie om van een goede ontwikkelaar te verwachten, dat z/hij “processes and tools” kan loslaten voor ontwerp van optimale voorzieningen voor “interactions” voor “individuals.” Vooralsnog koesteren ontwikkelaars die illusie blijkbaar alsmaar hardnekkiger. Dat is een reëel probleem omdat zij met zo’n manifest enz. niet alleen zichzelf misleiden, maar ook opdrachtgevers en zo door met averechtse resultaten voor alle belanghebbenden bij digitale voorzieningen voor informatieverkeer.

Intussen gaan hun zaken overigens goed ...

En is “working software” belangrijker dan “comprehensive documentation”? Dat hangt o.a. af van wat met “comprehensive” bedoeld is. Mijn idee is dat zonnodige (ontwerp)verkenning mikt op ordening van maximaal veronderstelde reële betekenisvariëteit. Zo ‘omvattend’ moeten vooral aanvankelijke proefontwikkelingen ... ontworpen zijn, met passende documentatie. Naarmate de programmatuur een duurzamer karakter verkrijgt, heeft het inderdaad pas zin om documentatie dienovereenkomstig duurzaam in de zin van gedetailleerd enz. te verzorgen. Weer is anders is het, wanneer er weliswaar een ontwerp gemaakt is, maar het nog onduidelijk is of ontwikkeling kan slagen. Dan moet verkenning vooral gericht zijn op beoordeling van deskundigheid van ontwikkelaars en/of van mogelijkheden annex beperkingen van ontwikkelgereedschappen e.d.

Met verschillende rollen voor informatie-architect en systeem- annex programmatuurontwikkelaar zijn er dienovereenkomstig verschillende formele overeenkomsten. Voor de ontwerper moet ruimte geborgd zijn voor enerzijds “customer collaboration,” anderzijds toezicht – namens opdrachtgever – op o.a. programmatuurontwikkeling.

Voor een ontwerper geldt niet zozeer “responding to change,” maar daarentegen veeleer zo veel mogelijk anticiperen. Daarvoor (meta)ontwerpt z/hij eventuele verkenning als cycli van, op z’n Engels gezegd, trial and error. De onuitgesproken crux is het trekken van lering. Dat maakt een ontwerp op de kortst mogelijke termijn toekomstvast, de aldus ontwikkelde voorzieningen door “following a plan” optimaal flexibel.

Tot zover enig commentaar op de vier prioriteitstellingen van het agile-manifest. Op dezelfde manier laten zich de toegevoegde zgn twaalf beginselen m.i. duiden als allang wijd-open deuren dan wel tunnelvisie volgens programmatuurontwikkeling. Want wat is er zo bijzonder aan “satisfy[ing] the customer through early and continuous delivery of valuable software”? Trouwens, hoe staat het met overige belanghebbenden? Wie bepaalt of de opgeleverde programmatuur van de vereiste kwaliteit is? Waar anders dan in een ontwerp staan die kwaliteitseisen ... gedocumenteerd? Het klinkt ontspannen, te weten “[to] welcome changing requirements,” maar wat telt als referentiekader? Is louter “competitive advantage” niet kortzichtig? Waarom is overigens een zakelijke opdrachtgever impliciet als maatgevend genomen? En zolang zo’n kader ontbreekt, is ontwikkeling van programmatuur dan niet nogal voorbarig? Uiteraard, “deliver working software frequently.” Dat is echter niet hetzelfde als ingebruikname. En als “business people and developers [...] work together daily throughout the project,” zijn zónder aanvullende maatregelen “changing requirements” met onbeheersbare kosten e.d. van dien inderdaad niet van de lucht. Het is een taak van de ontwerper om nog zoveel mogelijk discipline te borgen. Mee eens, “build projects around motivated individuals. Give them the environment and support they need, and trust them to get the job done.” Maar vertrouw informatiekundig ontwerp dus niet aan een informatica-ontwikkelaar. Zorg voor evenwichtige verhoudingen voor optimale samenwerking. De belangrijkste (kwaliteits)steun voor ontwikkelaars is een deskundige ontwerper. Zo algemeen is de stelling dat “the most efficient and effective method of conveying information [...] is face-to-face conversation” onzin. Op die manier loopt het met “changing requirements” immers gauw de spuigaten uit. De voornaamste reden om een verandering volgens cycli aan te pakken, nogmaals, is om zo vroeg mogelijk te

leren en die lessen vervolgens gericht te benutten, enzovoort. Daarvoor is, precies, documentatie nodig. Indien “working software [...] the primary measure of progress” is, lijkt mij het criterium voor wat geldt als “working” nog belangrijker. Dat moet, nogmaals, in het ontwerp vermeld staan. Klinkt ook weer mooi, “sustainable development,” maar het blijkt daar te gaan om “maintain[ing] a constant pace indefinitely.” Eindeloos? Is het dus niet de bedoeling met agile om juist vlot klaar te zijn? Ook daar is uiteraard weer iedereen vóór, te weten “technical excellence.” Maar wat is in die ene adem met “good design” bedoeld? Dat zal wel het ontwerp van de programmatuur zijn. Dat moet echter afgeleid zijn van een informatiekundig ontwerp en dat verschaft de reële maat voor “simplicity.” En wat zijn “self-organizing teams”? Vooruit, maar kijk dan serieus naar het werk van Meredith Belbin over teamrollen. Aan alléén een ontwerper heb je niets, maar een team zonder ontwerper brengt ook niets. Belbin wijst voorts rollen aan, prima, voor “how to become more effective” enzovoort.

Tja, naarmate ik me probeer te verdiepen in het **Manifesto for Agile Software Development**, des te triviale en oppervlakkiger vind ik het. :-) Tegelijk begrijp ik, dat (computer)programmeurs dat volstrekt anders ervaren. Maar dat komt, aldus o.a. Jaap van Rees, omdat ze kwalitatief anders – moeten – kijken, en dat ook vooral moeten blijven doen. Door dat manifest raken ze echter in de waan dat ze hun blik verruimd hebben. Werkelijk zit dat er niet in, althans niet voor de meeste ontwikkelaars (en zodra ze zich ... ontwikkelen tot ontwerpers, zijn ze gauw géén goede ontwikkelaars meer). Nogmaals, het gaat om samenwerking. Dat manifest bevordert daarentegen uitsluiting. Daarin valt helaas geen verandering te brengen zolang opdrachtgevers en opdrachtnemende ontwikkelaars zelfs geen benul van de – moeilijkheid van de – ontwerpogave hebben.

Als ik je goed begrijp, pleit je tevens voor ontwerpaandacht voor veranderorganisatie. Die onderscheidt jij als zodanig van de staande organisatie. Wat mij betreft heeft alles “recht op een eigen ontwerp,” dus zeker óók een eventuele veranderorganisatie. Mocht jij echter op voorhand menen dat een veranderorganisatie iets anders is dan een staande organisatie, dan heb ik een afwijkende opvatting. Optimaal als, zeg maar, extra voorziening voor verandering vind ik louter een zgn katalysator. Voor een inleiding, zie [Actie en organisatieontwikkeling](#); dat opstel heb ik later in [Informatiekundige ontwerpleer](#) in z'n geheel opgenomen als het hoofdstuk met de titel **Katalysator**. Ofwel, en daarop komt mijn ontwerp ervan deels neer, schakel zo vroeg mogelijk zo veel mogelijk medewerkers van de staande organisatie in. Sinds ik genoemd opstel schreef, dat was in 1992, is er uiteraard nogal wat aan resp. onder invloed van digitale technologieën veranderd. Zo is het bereik allang niet meer beperkt tot een enkele organisatie, of zelfs maar een onderdeel ervan. Het idee van katalyse acht ik voor verander‘organisatie’ daardoor alleen nog maar toepasselijker. Ipv medewerkers moeten belanghebbenden, ik duid ze aan als deelnemers aan informatieverkeer, alom zo vroeg mogelijk enz. meedoen. Nee, ik zie niet wat de zgn waarden en beginselen volgens het **Manifesto for Agile Software Development** bijdragen aan – voorwaarden voor – organisatieontwikkeling. Ook daarvan hebben systeemontwikkelaars (lees dus ook: computerprogrammeurs) als regel juist géén verstand.

Waarop jij volgens mij mikt, is structurering. Voor de onderwerpen die jij oppert, ben je daarmee m.i. echter te vroeg. Als ontwerper zet ik daar vooralsnog, zeg maar,

destructurering, voor in de plaats. Alles op z'n tijd. Klopt, bij voorkeur iteratief. Zo van, probeer allereerst eens allerlei vertrouwde methoden & technieken te vergeten. Of laat je in elk geval niet klakkeloos verleiden tot een daarin onherroepelijk besloten oplossingsrichting ... die daardoor wellicht een gemankeerde of zelfs géén oplossing biedt. Geef het probleem àls probleem de ruimte ... Dat vergt dus een bepaalde instelling. Ga maar na, wat jij je mooiste werk vindt. Daarvoor heb je ànders naar iets 'gekeken.' Daardoor 'zag' je samenhang tussen verschijnselen die je eerder nog allemaal l0s van elkaar veronderstelde, soms onderling zelfs tegenstrijdig. Dankzij kwalitatief àndere problematisering ontwierp je pas een betrekkelijk – zeer – eenvoudige oplossing, voor jezelf vanzelfsprekend. Wat veranderorganisatie betreft, het allerlaatste waar je volgens mij iets aan hebt, zijn dan projectmethoden. Wèrkelijke veranderingen belemmer je er doorgaans maar mee.

Ik onderschat niet dat een organisatie véél digitale voorzieningen benut, die beheer vergen. Een beheerafdeling oid ervoor beschouw ik echter eveneens als onderdeel van de staande organisatie (waarvan medewerkers ook voor eventuele veranderingen beschikbaar zijn).

Wat citaten betreft, "mag dat?" vroeg je mij, wijs ik je slechts op nodige en voldoende bronverwijzing als richtlijn. Die geldt echter streng. Verder "mag" wat mij betreft alles. In een publicatie met wetenschappelijke pretentie past daar uiteraard uitleg van – onvermijdelijke – hercontextualisering bij. En hercontextualiseren is weer onderdeel van ontwerp(en). Juist een ontwerper moet dat weten te waarderen.

63.36

In mijn agenda staat weinig vast. Dus, prik maar iets. Vergeet je ajb "voorafgaand [...] een reactie per e-mail" niet? Of was dit het alweer?

63.37

Als medewerker ooit van het ministerie van Buitenlandse Zaken heb ik o.a. opgestoken dat een compliment best onverdiend mag zijn om zeer gewaardeerd te worden. :-) Ja, de opiniebijdrage van minister van staat H. Tjeenk Willink had ik in **NRC Handelsblad** ook al gelezen. In zijn analyse èn aanbeveling herken ik weliswaar niets nieuws, maar uit zijn pen komend "hoop" ik op kritiek-opbouwend verschil. Ik wilde er op mijn beurt een aantekening over schrijven. Als dat lukt, stuur ik je mijn tekstje graag na.

63.38

Onlangs opperde jij, als ik me goed herinner, om de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) te benutten als aanleiding voor (her)oriëntatie van zgn digitalisering. Nog afgezien van de verplichting om eraan te voldoen, ja, voor operationalisering van – de – AVG is óók weer zo'n zgn hoedanighedenplatform nodig (als je het overzichtelijk, beheersbaar enz. wil doen). Ik heb AVG inmiddels zo'n beetje bekeken, wat mij betreft genoeg om reuze tevreden (!) vast te stellen dat het veel eerder opgestelde [Manifest voor informatieverkeer](#) er als het ware met vooruitwerkende kracht een adequate samenvatting van biedt. Weliswaar staat het manifestbeginsel, te weten dat persoonsinformatie eigendom is van de persoon in kwestie, zó letterlijk niet in AVG uitgedrukt, maar van overwegingen tot voorschriften komen er daarin 'met zoveel woorden' wèl op neer. Dus, lees ajb het manifest, en je weet alvast op hoofdlijn redelijk waarop AVG mikt.

Weet jij wat er bij jullie tot dusver gedaan is c.q. nog gebeurt om aan AVG te voldoen?

Een – natuurlijk – persoon geldt als subject, indien z/hij – actief, handelend – deelnemer is aan maatschappelijk verkeer. Op die maatschappelijke schaal – gefaciliteerd door digitale technologieën allang wereldwijd – is persoon echter te grof geduid. Een bepaalde handeling doet iemand in een dienovereenkomstig nadere hoedanigheid.

Wanneer met een handeling informatie over een persoon aan de orde is, geldt die persoon niet als subject, maar als object. Opnieuw schiet persoonsaanduiding tekort. Er is nadere verbijzondering van relevante hoedanigheid nodig.

Wat wij ook wel het hoedanighedenplatform noemen, gemodelleerd in [Informatieverkeer op stelselschaal](#), abstraheert van betrokkenheid bij – interacties in – maatschappelijk (informatie)verkeer als sub- en/of object. De passende kwalificatie als onderwerp dan wel lijdend voorwerp volgt – pas – uit verdere verbijzonderingsrelaties (die dan o.a. weer verdere persoonsinformatie betreffen, enzovoort).

Het hoedanighedenplatform dient voor autorisatie van subjecten. Tevens dient het – als ingang – ter identificatie van objecten. De “gegevensbescherming” volgens AVG betreft informatie over zgn natuurlijke personen zoals hier opgevat als objecten. Die bescherming vergt tevens registratie van het gebruik dat subjecten daadwerkelijk van bedoelde objecten hebben gemaakt. Voor object-subject samenhang is zo’n integraal platform optimaal.

Kan je er een touw aan vastknopen?

63.39

Volgens mij is het méér dan een lichtpuntje. In **NRC Handelsblad** dd. 24 april 2018 meldt zich minister van staat Herman Tjeenk Willink met de opiniebijdrage **Rechtspraak heeft sturing op inhoud nodig** (pp. 18-19). Ik kan me niet voorstellen dat hijzelf ook die titel bedacht. Want Tjeenk Willink, zo blijkt, wil juist van (be)sturing af, nou ja, van wat nodeloos afleidt van inhoud als, zoals hij toespitst, “rechterlijke functionaliteit.” Meteen in zijn openingszin deelt hij zijn zorg mee over

steeds verder[e] ‘verbestuurlijk[ing]’ [...] van de rechterlijke macht.

Ja, dat was mij ook allang opgevallen. Ik duidde dat, zie o.a. aantekening 63.11, als een vicieuze cirkel, moeilijk te doorbreken omdat de aanjagers niet – willen? – weten wat ze noodlottig gevangen houdt. Tot zover die aantekening. In elk geval van binnenuit resp. via huidige bestuurders zit noodzakelijke koerswijziging er niet in. Elk voorstel voor verandering blijft immers getoetst aan de uitgezette koers. Met die beperking kom ik daarom niet verder dan, zie o.a. aantekening 63.33, het adviseren van een zgn paradoxale interventie. Ofwel, doe juist alsof je niets wil wijzigen. Anders roep je maar extra weerstand op en blijft de verkeerde koers zelfs nog hardnekkiger vervolgd; in **Groupthink** verklaart Irving Janis hoe als dissident opgevatte bijdragen rampspoed kunnen ... bespoedigen. Dat is dus oppassen. Maar zodra Tjeenk Willink met zo’n stelling komt, biedt de bestuurlijke luchtbel hopelijk toch wat minder bescherming tegen, nota bene, opbouwende kritiek. Het lijkt mij overigens sterk dat, zoals Tjeenk Willink beweert,

de discussie over wat de rechterlijke functie inhoudt [...] de laatste veertig jaar niet [is] gevoerd.

Dat is zij uiteraard wèl, maar volgens precies de verkeerde veronderstellingen annex conclusies is in elk geval de “digitalisering van de rechtspraak” ondernomen. Indien ‘men’ daarvoor, en ik noem wat stellig slechts een voorbeeld is, het proefschrift

Praktisch gesproken, Alledaagse civiele rechtspleging als praktische oordeelsvorming (Erasmus Universiteit, 2008) van Rogier C. Hartendorp, thans rechter, maar destijds nota bene stafadviseur van de Raad voor de rechtspraak, serieus had genomen, was die heilloze koers voor digitalisering niet eens overwogen; met [aantekening 58.107](#) leverde ik een kort commentaar op Hartendorps m.i. wèl toepasselijke grondslagen van rechterlijke “oordeelsvorming.” Indien Tjeenk Willink bedoelt, dat juist verantwoordelijke besluitvormers op de hoogte moeten zijn van relevante discussie èn vooral ook zo verstandig om er passend naar te – laten – handelen, ja, dàt is kennelijk niet gebeurd en moet zeker anders. Maar dan ding ik tòch weer af op zijn stelling dat

de rol van het recht en daarmee de functie van de rechter een andere [is] geworden.

Tjeenk Willink wijst er daarvoor op, dat

de maatschappij drastisch [is] veranderd.

Ja, in talloze opzichten tot en met samenhang is dat zo. Maar juist door rechtspraak in het ruimste verband van maatschappelijk verkeer te beschouwen, vind ik de “rechterlijke functie” zelfs verrassend stabiel te begrijpen. Toegegeven, dat vergt enige veralgemenisering. Aan sociologie, antropologie e.d. ontleen ik het idee dat maatschappelijk verkeer volgens veranderlijke, ik noem ze hier maar even, thema’s verloopt. Maar verkeersdeelnemers kennen hun betrekkingen per thema volgens dienovereenkomstig nader geldige rollen of, zoals ik dat liever aanduid, hoedanigheden. Je zou òmgekeerd zelfs kunnen stellen, dat zulke verhoudingen constitutief voor zgn maatschappij zijn. Met andere woorden, variëteit van hoedanigheden betreft de orde van een willekeurige maatschappij, en òngeacht stadium van ontwikkeling. Naarmate maatschappijen annex samenlevingen vervloeien, raakt de noodzaak van explicitering van hoedanigheden wel eidenter. Kortom, wat doet een rechter? Als maatschappelijk verkeer ernstig ontwracht geraakt is, ligt dat geheid aan gemankeerde aanname(s) van hoedanigheden door betrokken deelnemer(s). Wanneer deelnemers er onderling niet in – willen – slagen om hun wederzijds gedrag volgens wèl passende hoedanigheden met bijbehorende verwachtingen te (her)ordenen, biedt ‘de’ rechter de formele instantie voor zulk herstel opdat maatschappelijk verkeer alsnog zijn loop hervat. En omdat, inderdaad, “de maatschappij [...] verander[t],” kan codificatie van intussen passende hoedanigheden inclusief gedragsregels vooralsnog ontbreken. In zulke gevallen ontkomt de rechter er niet aan om met tijdelijke geldigheid dan maar recht te maken. Tjeenk Willink noemt dat “de ‘rechtsvormende’ taak.” Alles bijelkaar, zoals ik in het korte opstel [Verkeerssysteem is anders, ontwerpen dus! rechtspraak als geval](#) samenvat:

Indien de rechtspraak erbij betrokken raakt, formaliseert zij, populair uitgedrukt, (re)set van rechtshoedanigheden. De principiële opgave van de rechter betreft (her)ijking van rechtshoedanigheden; verkeersmatig systematisch gezien is de rest ‘bijzaak.’

Over wat eigenlijk de bedoeling met KEI als programma/project voor digitalisering rechtspraak was, of als het tegenzit nog steeds is en blijft, is helaas vrijwel niets bekend. De redenering van Tjeenk Willink over loze “verbestuurlijking” volgend, waren, en ik vrees nog steeds zijn, de betrokken bestuurders daarover waarschijnlijk nog het meest onwetend. Enfin, er is geen ènkele aanwijzing dat voor KEI een oriëntatie gold volgens reële variëteit van maatschappelijke verkeershoedanigheden.

Wanneer mijn duiding van de “rechterlijke functie” hout snijdt, is daarmee verklaard waarom KEI noodlottig moest falen. Wat natuurlijk ook niet hielp, waren illusies van c.q. waanideeën over eigen programmatuurontwikkeling met bijbehorend opgeblazen ict-organisatie van dien.

Tjeenk Willink heeft m.i. volkomen gelijk dat de Tweede Kamer voor het debat over het debacle slechts voorbereidende “stukken” toegezonden kreeg die géén van alle ook maar iets zeg[gen] over de inhoud.

Nogmaals, en ditmaal gelukkig in de gezaghebbende woorden van Tjeenk Willink, die

stukken [...] zijn in hun analyse, ‘oplossingen’ en taalgebruik eerder uitvindingen van dezelfde ‘verbestuurlijking’; ze leveren geen oplossingen maar meer van hetzelfde’.

Het is dan wel de vraag, of de leden van de Tweede Kamer kunnen ontsnappen aan die averechtse “verbestuurlijking.” Of komt er nog maar eens een rondje “verbestuurlijking” bij, met functionele ontkenning van dien en zo door naar voortgaande verspilling en frustratie? Terecht kwalificeert Tjeenk Willink

de betrokkenen zelf [als] onderdeel van het probleem.

Maar ook vèr buiten die onmiddellijke kring overheerst onverminderd – of zelfs in toenemende mate? – bestuursvernauwing. Het zou vanzelf moeten spreken wat Tjeenk Willink als richtlijn opgeeft:

[K]waliteit is altijd gerelateerd aan functie.

Ik maak me echter weer veel minder zorgen dan Tjeenk Willink over gebrek aan overeenstemming over de inhoud van de rechterlijke functie.

Zeker onder rechters is die er onuitgesproken stellig vergaand. Maar omdat zij zich vooral op aparte zaken richten, is het ook weer logisch dat zij hun functie op stelselschaal niet zo gauw associëren met (her)ordering van hoedanigheden voor evenwichtig, opbouwend – verloop van – maatschappelijk verkeer. Tja, dat is dan weer mijn vak als ontwerper, dus om zulke samenhang te expliciteren, en wel structureel zodat er pràktisch e.e.a. aan/mee valt te doen; voor een wel zeer beknopte inleiding, zie [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#). Een rechter is er al veel mee geholpen, wanneer z/hij vlot kan beschikken over zgn processtukken; zie verder o.a. [Door de blinddoek: semiotiek van rechtspraak](#). Op die manier zijn in één moeite door de procespartijen gediend; zij kunnen immers zsm hun deelnemingen aan maatschappelijk verkeer hervatten. Wie meent dat rechterlijke “oordeelsvorming” door zgn kunstmatige intelligentie valt te vervangen, is niet goed wijs (en kan er bijvoorbeeld Hartendorps proefschrift op nalezen). Of dat met KEI wèl de bedoeling was, heeft tot dusver overigens niemand toegelicht dan wel tegengesproken.

Tjeenk Willink doet tevens een poging om, door hem spottend betiteld, “die bekwame IT-specialisten” de democratisch-rechtstatelijke les te lezen. Dat heeft m.i. geen zin, jammer genoeg. Er ontbrak domweg een passend ontwerp dat, inderdaad, rècht doet aan de “rechterlijke functie” (en de term architectuur wordt feitelijk gebruikt voor opzet van technische voorzieningen; waarvóór ze dienen is daarbij compleet overgeslagen). Het valt “die IT-specialisten” zeker aan te rekenen, dat zij zònder bedoeld ontwerp maar zijn blijven klussen; dat is allesbehalve professioneel (maar brengt zakelijk alsmaar méér gewin). Nota bene, de principiële tekortkoming laat zich

echter bij de opdrachtgever aanwijzen. Nogmaals, daar heeft ‘men’ allerlei “specialisten” aan het werk gezet zònder deugdelijk ontwerp. Schakel éérst als generalist een ontwerper in, maar dan een ècht deskundige (en dus vooral niet iemand die zich architect noemt). Als excuus wordt dan door bestuurders lamlendig aangevoerd, dat het overal bij de overheid nog altijd mis gaat. Dat is zo. Maar waaròm? Dat komt door, Tjeenk Willink maakt er terecht het mikpunt van zijn zwaarste kritiek van, “verbestuurlijking” alom. Ik voeg eraan toe, dat die trend nog eens wordt versterkt door zgn zakelijke dienstverleners en zgn onafhankelijke academici die ook allang onderdeel zijn van c.q. garen blijven spinnen bij vertoon van bestuurlijke gehoorzaamheid (terwijl ze feitelijk vooral doen wat voor henzelf voordelig is, om alsnog het democratisch-rechtstatelijke punt van Tjeenk Willink voor toepasselijk te verklaren).

De vragen die Tjeenk Willink volgend op zijn vraag “Hoe verder?” stelt, zie ik ook graag beantwoord. Daarvoor bepleit hij “een onafhankelijk feitenonderzoek naar KEI.” Maar, rara, wie geldt feitelijk als “onafhankelijk”? Deskundig, dan maar? Maar welke bestuurder kan redelijk beoordelen wie wèrkelijk deskundig is? Als het al geen bestuurlijke beoordeling is, wordt het een technische. Maar ook een technicus, ditmaal van haar/zijn kant, ziet wat Tjeenk Willink bedoelt te zeggen met voorrang voor functie, volledig over het hoofd. Er moet iets tüssen, en dat beseft ook Tjeenk Willink helaas niet.

Ikzèlf vind me er zeker voor in aanmerking komen, als deskundige. En onafhankelijk ben ik ook nog wel behoorlijk. Maar bestuurlijk ben ik helemaal niets, en daarmee houdt het helaas nog altijd meteen op. Vooruit, ik verwijs nog maar eens naar een opstel; zie ook [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers.](#)

Verantwoord opdrachtgeverschap is dus niet zo eenvoudig; dat vergt óók bepaalde ... deskundigheid.

63.40

Wat ik je aangekondigde als aantekening nav de recente opiniebijdrage van Tjeenk Willink heb ik geschreven als emailbericht aan de Rechtspraak-medewerker die je bij mij thuis hebt ontmoet. Zo’n bijdrage lever ik vrijwillig en vertrouwelijk, en daarom schrijf ik ook nòg gemakkelijker wat ik vind. :-) Zie [aantekening 63.39] voor afschrift.

63.41

Heb je al tijd gehad om mijn verzoek [mbt TenderNed] te overwegen? Ik kan me overigens prima voorstellen, indien je er maar gedoe van ziet komen en er dus géén behoefte aan hebt.

63.42

Overigens vind ik die pseudo-zakelijke financiering van – een instelling als – de Rechtspraak principieel averechts. Wellicht een wat overtrokken vergelijking, maar als de Brandweer per uitgebroken brand geld zou krijgen ...

Dat betreft m.i. allemaal (im)materiële infrastructuur. Daarvan moet de capaciteit dus zowel kwalitatief als kwantitatief toereikend zijn. Dat luistert bijvoorbeeld voor de Brandweer wat nauwer dan voor de Rechtspraak. Want als de Brandweer pas kan uitrukken nadat een gebouw volledig uitgebrand is, heeft het zelfs helemáál geen zin meer. Indien daarentegen een rechter het toevallig slechts een tijdje druk heeft, zijn er stellig zaken die even op behandeling kunnen wachten. Nee, liever ook niet. Tja, als het aantal zaken dat onder de rechter komt structureel (!) afneemt, volstaat

inderdaad navenant minder rechterlijke capaciteit. In het geval van groeiende brandveiligheid zou voor de Brandweer enz. hetzelfde gelden.

63.43

Onlangs heb ik opgemerkt, zie aantekening 63.13, dat met beschikbare informatiesystemen allerlei relevante taken kunnen blijven liggen; door toevoeging van een informatierotonde laten zich zulke weestaken alsnog optimaal faciliteren. Toen ik eerder vandaag iets van de 'binnenkant' zag zoals Martijn Houtman namens Information Dynamics heeft opgezet voor aspecten en fasen van debiteurenbeheer die met het programmatuurpakket voor de financiële administratie blijven liggen, herkende ik dat een informatierotonde helpt om juist mbt tot zo'n zgn pakket een streng standpunt te kiezen en erin opbouwend te volharden. Nota bene, per saldo is flexibiliteit e.d. ermee gediend.

Wat gebeurt er vaak? Een programmatuurpakket vervult immers niet alle gestelde informatiebehoefte. Om alsnog in extra functionaliteit te voorzien, zo luidt de gangbare redenering met bijbehorend onevenredige hoeveelheid werk, wordt het pakket aangepast. Maar ... daardoor is het prompt géén pakket meer. Ofwel, de aangebrachte afwijkingen belemmeren feitelijk het volgen van versies van het pakket (omdat het zgn maatwerk voor de aanpassingen op de ene versie niet zomaar meedraait met de volgende versie; dat maatwerk zou daarvoor grotendeels opnieuw ondernomen moet worden, telkens weer als zich een volgende versie aandient). Weliswaar is de programmatuur aanvankelijk geschikter door het pakket te wijzigen, maar raakt versneld verouderd omdat vernieuwing middels volgende pakketversies praktisch (lees: oponthoud, kosten e.d.) onmogelijk gemaakt is.

Met een informatierotonde als structurele voorziening voor weestaken kan een programmatuurpakket vooral pakket zijn en blijven. Verander er helemaal niets aan! Het is nu eenmaal zo, dat een pakket niet alle relevante taken ondersteunt. Hier even afgezien van andere criteria, kies een pakket waarmee het minste aantal taken resteert als weestaken. En verzorg dat onvermijdelijke restant dan via een, zoals ik dat al eerder aangaf, informatierotonde voor weestaken.

Omdat er zodoende niet(s) aan het programmatuurpakket is gerommeld, zijn er dus geen afwijkingen die overgang van de ene naar de volgende pakketversie zelfs maar kunnen belemmeren. Wat het pakket betreft, kan steeds de beste versie worden gebruikt, óók als dat de allernieuwste versie is.

De vraag is uiteraard wèl, of met een andere pakketversie de aansluiting op de informatierotonde ongewijzigd werkt. Zo nee, dan volstaan dáárvóór geringste aanpassingen. Er is wat méér werk nodig, wanneer een volgende versie niet langer informatie levert die met een eerdere versie wel beschikbaar was. Dan moet die informatie elders worden 'gehaald' en wordt die überhaupt wel adequaat bijgehouden in enig ander register? De kans is echter klein, dat een latere versie qua beschikbare informatie inboet op een eerdere. En het is allemaal zowel véél minder werk als véél meer beheersbaar vergeleken met sleutelen aan pakketprogrammatuur.

Pakt dat soms anders uit met de overgang naar een compleet ander programmatuurpakket? Nee, ook dáárvóór biedt een informatierotonde juist de waarborg voor het minste werk voor weestaken. De aanpassingen blijven steeds beperkt tot informatieverkeer. Stellig zijn de weestaken als gevolg van – de keuze voor – het ene pakket gedeeltelijk andere dan met een ander pakket. Dat verschil valt in de praktijk echter sterk mee. Voor allang traditionele onderwerpen van

digitalisering komt de functionaliteit van verschillende pakketten van verschillende leveranciers allang vergaand overeen. Hier terzijde, wat is qua functionaliteit dan nog het voordeel om van pakket te wisselen?

Ik vat samen. Kies een programmatuurpakket in het besef van een informatieronde voor weestaken. Snel klaar en altijd snel weer bij. Flexibel èn goedkoop.

63.44

Kom, kom, niet zo somber ... Dat is gewoon weer eens een 'product' voor, zoals dat ooit op z'n Engels heette, end-user programming. Of weet je nog, vierde-generatie talen? Dat was toch altijd al ongelofelijk succesvol? Dus waarom dit niet?! Nee, ikzelf heb er allemaal geen ervaring mee. Daarvoor heb ik ook wel allerlei redenen.

Ja, maar je kunt er zo leuk een prototype mee maken, nietwaar? Ach, waarvoor dient zo'n proef? Voor programmeurs e.d. is het allang een middel om een potentiële opdrachtgever een indruk te geven hoe 'iets' er uit kan zien. Verder dan die oppervlakte kan zo iemand doorgaans toch niet kijken. Vindt z/hij het mooi, dan is de opdracht dus binnen. Maar een proef voor hoe iets wèrkt, is dat natuurlijk nog helemaal niet. Daar hadden ook – en vooral – de programmeurs e.d. nog niet naar gekeken (voor zover zij daartoe überhaupt wèl in staat zijn). Geen probleem, daar verzinnen ze vervolgens wel van alles en nog wat op (behalve wat wèrkt, want daarvoor moet je toch ècht verstand van – verloop van – informatieverkeer hebben). Intussen moet het er wel blijven uitzien zoals ooit voorgespiegeld. Dat lukt dus nooit. En wàt krijgt de schuld? Dat is het zgn ontwikkelgereedschap. Dan moet het maar opnieuw met iets ànders (dat feitelijk hetzelfde is), enzovoort. Hierdoor herinner ik me mijn column [Rotfiets](#).

En onlangs ben ik **Don Quichot** begonnen te lezen (vertaling door J.W.F. Werumeus Buning en C.F.A. van Dam, Em. Querido, herdruk 1967, oorspronkelijk Spaans 1605-1615). Zoals Miguel de Cervantes in hoofdstuk 2 de hoofdpersoon schetst, vind ik veel weg hebben van zowel opdrachtgevers als –nemers die nog steeds geloven er zònder informatiekundig ontwerper wel uit te komen. Cervantes portretteert Don Quichot als

veel te dwaas in het hoofd om er nog plaats voor rede in te hebben[. p. 33]

Voor Cervantes biedt zijn dolende ridder een figuur om overheersende waan te bespotten zònder al te veel voor zijn eigen veiligheid te hoeven vrezen. Een eigentijds hoogtepunt in dat genre, en dankzij wettelijk geborgde vrijheid van meningsuiting alweer minder overdrachtelijk, vind ik **Yes, Minister** en **Yes, Prime Minister** van Anthony Jay en Jonathan Lynn. In dat tweede hoofdstuk is Don Quichot op pad gegaan, nadat hij daarvoor in het eerste hoofdstuk enkele voorbereidingen heeft getroffen. Over wederzijds besmettelijke verblinding van opdrachtgevers en –nemers gesproken,

onderwijl reed [Don Quichot] zo langzaam voort, en de zon steeg zo snel en scheen zo heet dat zij hem best de hersens had kunnen doen smelten, als hij ze gehad had.[p. 34]

Sterker nog, niemand met – een gezond stel – hersens gaat op die manier zelfs maar onderweg. Daarentegen noodlottig,

Don Quichot verbeelde zich terstond wat hij zien wilde[. p. 34]

Dat leidt tot gedrag waarover Cervantes opmerkt, dat

men [...] zich geen belachelijker en vreemder verschijning [kan] voorstellen.[p. 36]

Voor Don Quichot maakt dat echter niets uit, integendeel, want

hij vond zijn besluit deze tocht te wagen zeer verstandig.[p. 37]

Don Quichot houdt het bijelkaar vienzeventig hoofdstukken vol. Zo eenvoudig is het helaas dus niet om iemand van een dwaalspoor af te helpen.

Wat die nieuwste bouwdoos onder het motto van apps for dummies betreft, ik hoef je niet te vertellen dat je vooral moet doen alsof je er enthousiast over bent, nou ja, open voor staat. Vraag belangstellend naar resultaten ermee. Je wil er immers maar wät graag van leren ... En dat is toch ook zo? :-)

63.45

Dankzij Cervantes' karakterisering van Don Quichot begrijp ik inmiddels dat behendig (Engels: agile) tegenwoordig (on)werkelijk staat voor meestal waanzinnig dolende computerprogrammeurs en hun opdrachtgevers.

63.46

Aantekening 63.30 schreef ik na slechts het Voorwoord in James Ogilvy's **Many Dimensional Man: Decentralizing Self, Society, and the Sacred** (Oxford University Press, 1977) gelezen te hebben. Over zijn gehele boek kan ik nu opmerken, dat ook Ogilvy naar mijn idee nog te veel veronderstelt dat concrete verschillen duiden op afwijkende structuren. Dat is dan aanleiding om geschiedenis in te delen volgens zulke opeenvolgende structuurfases. Wij zouden thans toe zijn aan

a third realm rationality adequate to the third watershed social theory.[p. 41]

Iemand met een wiskundige instelling zoekt juist andersom om zulke retoriek te vermijden. Ofwel, zijn allerlei inderdaad reële verschillen wellicht herleidbaar tot dezelfde, vooruit, wetmatigheid? Is er zoiets als een functie te bedenken, waarmee verschillende waarde(n) van de variabele(n) in kwestie dienovereenkomstig verschillende uitkomsten verklaren?

Wat mij betreft blijft Ogilvy daarin steken. Weliswaar veronderstelt hij [p. 63] tussen het enerzijds absoluut afzonderlijk gedachte Ene, "the isolated One," en het anderzijds netzo absoluut collectief gedachte Allen, "the collective All," een nota bene wisselend gedacht Sommigen, "the concreteness of Some," maar voor zover ik kan nagaan houdt hij voor dat gehele bereik een persoonlijk karakter aan, van intrapersoonlijker tot en met collectief. Dat strookt onmiddellijk herkenbaar met zijn insteek volgens sociale psychologie.

Aldus duid ik Ogilvy's referentiekader als een beperkte versie van subjectief situationisme. Volgens die alweer véél algemenere (meta)theorie is de variabiliteit veel minder ... variabel dan o.a. Ogilvy stelt. Subjectief verbijzonderde (gedrags)oriëntatie volgens zo'n veranderlijke tussenstand – en die noem ik algemener: situatie – is inherent aan cognitie per subject. Structureel zoals ik dat op z'n enneadisch opvat, is dat voor subjecten dan van alle tijden. Natuurlijk zijn er – vaak grote – verschillen tussen subjecten. Dat ligt aan verschillen in hun cognitieve vermogens inclusief ontwikkeling ervan volgens het, nota bene, beginsel van subjectief situationisme.

Ogilvy vraagt zich af

how [...] one [can] alter anything in a system whose structure one does not understand?[p. 41 For] the predisposition toward a particular interpretation of experience leads to interpretations that reinforce the predisposition.[p. 98]

Nogmaals, met besef van pluriformiteit enzovoort zit hij beslist op het goede spoor, maar zijn ontwerp van structuur schiet m.i. nog principieel te kort. En het idee van de semiotische enneade als metastructuur is nu juist dat die netzo principieel niet te veranderen valt. Soms lijkt Ogilvy dat wel degelijk aan te wijzen. Zo stelt hij o.a. dat

[s]tructures of contextual constraints [...] substitute for the substantive notion of particular stimuli acting as singular causes[, pp. 42-43]

hoewel daarbij 'natuurlijk' geen, vooruit, wèrkelijke vervanging aan de orde is, maar sprake is van een betere theorie. Vervolgens maakt het ook weer netzo natuurlijk wèl uit, indien een subject zo'n theorie kent, enzovoort:

We construct our realities not only through our interpretations but also through actions on the basis of our interpretations. Our actions themselves sometimes constitute interpretations[. p. 321]

Soms? Mijn idee is: overwegend. En juist de enneade met z'n dimensies annex momenten gaat ervan uit, dat

no one dimension is fundamental[. ...] What does make sense is the effort to comprehend the hold of certain concepts on our imaginations by examining their several transforms in several dimensions [p. 47] appear[ing] paradoxical to those who insist on the incorrigible necessity of syntactic definitions. Relational thought allows an unravelling of the paradoxes.[p. 48]

Dergelijke uitleg verschaft Ogilvy echter veeleer apart voor enkele, zeg maar, gevallen, dus niet zozeer methodisch voor wat aldus slechts willekeurige gevallen zijn. Nogmaals, hij vestigt daarvoor onvoldoende algemene structuur. Maar wie de semiotische enneade kent, begrijpt stellig nog duidelijker dan Ogilvy diens bewering dat

agency will emerge as a structure locatable in several different dimensions[, i.e.,] as a pluralized and pluralizing process[. p. 48]

Wat mij betreft wisselt een subject van gedrag, maar blijft ondanks zijn bijbehorende veranderlijkheid als hetzelfde subject aanwijsbaar (waarvoor ik de kunstgreep formele nul-identiteit voorstel). Ik heb de indruk dat Ogilvy voor het gedrag eerder wat ik veronderstel als – de bijdrage van – situatie als maatgevend beschouwt:

Agency has its transforms in the personal, intrapersonal, and suprapersonal dimensions.[pp. 48-49]

Onder dimensie lijkt Ogilvy overigens een schaalbereik te verstaan, terwijl ik met de enneade bedoel dat de dimensies in kwestie juist tegelijk een theoretische ruimte constitueren (zoals wiskundig traditioneel de x-, y- en z-as sámen een structuur opspannen van de fysiek gedachte ruimte, waarvoor ze onderling als ónherleidbaar gelden). Hoe dan ook maakt Ogilvy bezwaar tegen

isolating the structure of subjectivity in persons alone[. p. 146]

Voor begrip van variëteit heb ik de sprong gemaakt naar de focus op gedrag. En dan meen ik dat, Ogilvy parafraserend, de structuur van gedrag niet strikt beperkt is tot de persoon annex het subject in kwestie. In hun betrekkelijkheid maakt het onderscheid tussen subject en situatie pas het nodige en voldoende ... verschil ter verklaring, ordening enzovoort van reële variëteit van gedragingen. Wat specifiek gedragingen betreft telt een subject dus evenzovele situationele subjecten. Vanuit de optiek van subjectief situationisme lijkt Ogilvy vaak op het punt te staan van

doorbraak naar zulke omvattender structurering. Maar een m.i. steekhoudende stelling krijgt steeds géén vervolg in de richting van grondslagen. Mee eens,

relational thinking avoids falling into the trap of maintaining that modernity is to be interpreted in terms of just **one** shift along **one** basic axis or dimension.[p. 53]

Met semiosis op z'n enneadisch opgevat is er zelfs niets moderns aan; langs structureel corresponderende dimensies geldt betrekkelijkheid principieel voor een subject, dwz iets dat voor gedragsverbijzondering beschikt over cognitief vermogen (en aldus iemand is). Het is niet anders, stelt ook Ogilvy m.i. door en door pràktisch,

[b]y attending to the irreducible multiplicity of explanatory principles we no doubt sacrifice some of the elegance and simplicity of reductionism.[p. 53]

Tja, wat is nu wèrkelijk elegant? Dan geef ik de voorkeur aan een schema oid met zgn passende variëteit. Dat kan wennen zijn, een paradigmawissel is nooit eenvoudig, maar vervolgens is natuurlijk zo'n passender paradigma wel zo ... eenvoudig. En

the price [is] worth paying if we can avoid some of the foolishness of one-sided accounts[. p. 53]

Her en der gebruikt Ogilvy het woord "situs." Daarmee komt hij wel degelijk dicht in de buurt van subjectief situationisme. Hij verklaart echter nergens dat voor ruimere geldigheid het verpersoonlijkte Sommigen (Engels: Some) beter door situatie kan worden vervangen. Integendeel beschouwt hij

[s]ituses a[s] limited collectivities differentiated from one another not by "horizontal" status demarcations within a hierarchy but by "vertical" divisions marking each Some as marginal to all others.[p. 88]

Mijn situatiebegrip strookt daar vergaand mee, zij het dat met recursiviteit zo'n strikt onderscheid tussen horizontaal en verticaal niet langer geldt (maar het primaire onderscheid tussen situaties maakt een subject, zo vermoed ik thans, verticaal; zij gedragingen in verschillende situaties neem ik axiomatisch als onderling verschillend). Intussen klopt wel wat hij zoal beweert:

In order to appreciate the rationality of our splintered situses we need to revise the paradigm of rationality itself.[p. 54]

En, inderdaad, – het model van – die structureel rijkere

rationality is unfamiliar and unpracticed.[p. 54]

Een belemmering is dat wat iemand houdt voor – haar of zijn –

common sense is incapable of criticizing the programming from which it derives. Critical theory cannot leave common sense and its ordinary language as they are.[p. 57]

Als 'taal,' zeg ook modelleermethode, om situationele gedragsverbijzonderingen samenhangend uit te drukken heb ik [Metapatroon](#) (Engels: Metapattern) ontworpen. Het corresponderende formele uitdrukkingsbeginsel is recursieve contextuele (teken)verbijzondering.

Daarentegen lijkt Ogilvy zijn taalopvatting [o.a. pp. 73-74] nog overwegend op aparte woorden te oriënteren. Ik kan nergens ontdekken, dat hij een teken opvat als noodzakelijke configuratie (zoals volgens de enneade geldt met langs de tekendimensie de samenstellende elementen context, signatuur en intext). Evenmin herken ik ergens mijn radicale opvatting, oorspronkelijk geformuleerd in [Semiosis &](#)

[Sign Exchange: design for a subjective situationism](#), dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Naar haar aard telt een configuratie diverse variabelen. Daardoor laat zich variëteit per saldo alweer veel eenvoudiger duiden, maar zo'n ontwerp vergt dus wel een wiskundige houding. Ogilvy lijkt met zijn boek eerder een politiek manifest te willen afgeven. In elk geval, nogmaals, heeft hij volgens mij een kans gemist om zijn boodschap nog overtuigender te krijgen; hij heeft het gelaten bij een veelbelovende aanzet tot omvattender structuurtheorie en blijven de praktische voordelen ervan buiten zijn bereik (uiteraard zonder dat te beseffen).

Ogilvy bevestigt dat deelnemers aan maatschappelijk verkeer daarvoor – nadere – hoedanigheden kennen. Hoewel ik “Some” dus door situatie zou vervangen, ja,

membership-in-a-Some is a structural role that any may play.[p. 79]

Opnieuw toont de enneade, met semiosis als dynamiek die ik dia-enneadisch noem, dat

[t]he structure of subjectivity is not an architecture of boxes; rather it is an order of mediations, a “circular” order in the sense that the series of successive mediations bends back upon itself[. p. 90 W]e are always and ever **becoming**, always faced with making differentiations where they are not unambiguously **found**.[p. 253]

Daarom schets ik dia-enneadische dynamiek als een Möbiusring; zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#) voor een illustratie. De semiotische enneade is dus een antwoord op de vraag van Ogilvy, te weten

[h]ow is this possible? What models do we have for such a curious structure? How does this abstract topology make sense of ordinary life?[p. 90]

Ik herhaal dat Ogilvy zelf die vragen m.i. niet praktisch genoeg met een theorie beantwoord. Daarom blijft zijn manifest ook hangen. Toegegeven, en zachtjes uitgedrukt, voor subjectief situationisme heb ik op mijn beurt tot dusver evenmin veel weerklank gevonden. Het obstakel voor een theorie voor de praktijk van laterale pluriformiteit is natuurlijk ook, dat aanvaarding onmogelijk is door mensen

who, if they cannot have hierarchical rationality, [...] prefer to throw up their hands and say that the system is not a viably rational process.[p. 115]

En, dilemma, dat zijn nu net de mensen die nodig zijn voor verdere verspreiding (zoals E.M. Rogers duidelijk uitlegt in **Diffusion of Innovations**). Tja,

[t]he prospect of multiple selves is literally unthinkable until one is disabused of the pseudometaphysics of singleness, not only by abstract argument but by experiences that undermine several of its many paradigms[. p. 165]

Juist aan de benodigde ervaringen kunnen mensen-die-het-voor-het-zeggen-hebben zich vergaand onttrekken. Wie meent dat z/hij succesvol is, is ook eerder geneigd dat zelfs volledig aan zichzelf toe te schrijven dan zelfs maar een beetje aan de situatie. Dat verklaart waarom

we moderns suffer under a conceptual tyranny of unity.[p. 187]

Dat betreft opgelegde standaarden, want

those without humor fe[e]l [...] their rigid sense of propriety threatened[. p. 222]

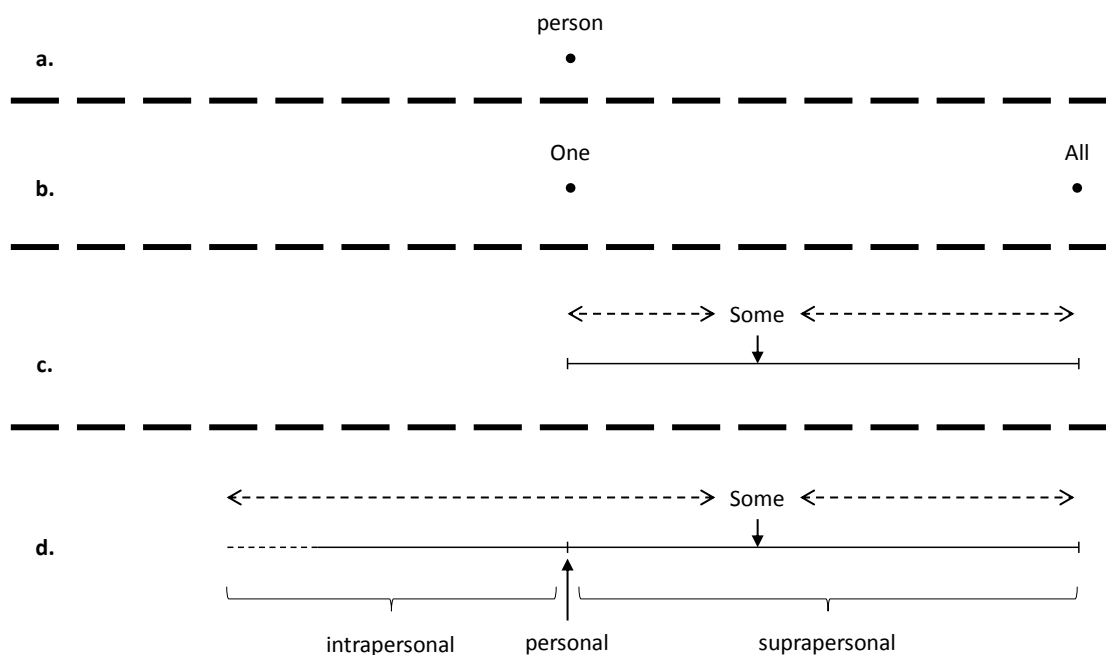
Daar gaat een voorstel voor bevordering van variëteit inderdaad tegenin. Ik ben daarin zeker netzo politiek als Ogilvy. Kortom, ik deel zijn streven, en ben daarin m.i. alweer wat verder geslaagd,

combin[ing] a theory of the decentralized self with a theory of decentralized society in order to seek within the self those paradigms of interpretation necessary to sustain pluralism within society. [...] To seek more adequate paradigms within a self we must appeal to a self somehow immune to the molding influences of monistic social structures.[pp. 322-323]

Om zo'n paradigma zèlf te vinden, nou ja, ontwerpen, viel nog wel mee, achteraf gezien. Maar hoe verder? Dit is ook maar weer een aantekening.

63.47

Als vervolg op aantekening 63.46 ga ik hier nader in op – wat ik begrijp als – de betekenis die James Ogilvy in **Many Dimensional Man: Decentralizing Self, Society, and the Sacred** (Oxford University Press, 1977) toekent aan dimensie. Ik maak er met bijgaande samenvattende schets stellig een karikatuur van, maar volgens mij beschouwt Ogilvy a. een persoon als een enkel mens-van-vlees-en-bloed. Zo'n enkele persoon ziet hij dan als het ware b. tegenover àlle personen samen. Daartussen plaatst hij c. het verloop van subjectiviteit, met àls subject steeds een groepering van personen. Sterker nog, als - mogelijkheid tot – subject laat hij tevens d. een onderdeel van een enkel persoon gelden; volgens mij komt hij zó tot zijn indeling van subjectiviteit volgens intrapersonaal, persoonlijk resp. suprapersoonlijk.

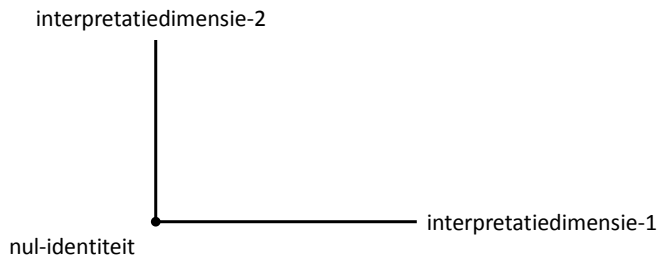

Voor Ogilvy tellen intrapersonaal, persoonlijk en suprapersoonlijk kennelijk als evenzovele verschillende dimensies. Ik vind het duidelijker om in dat verband van één dimensie te spreken, te weten subjectiviteit, met daarlangs verschillende waarde(bereike)n.

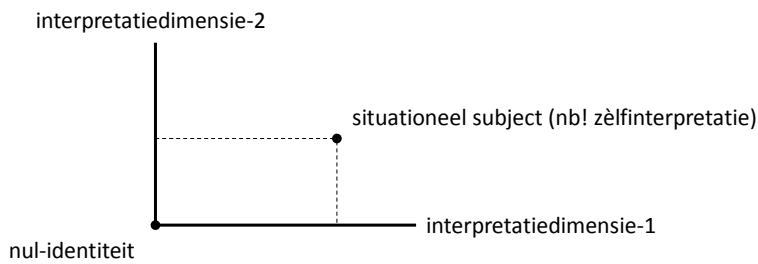
Ik benadruk dat de axioma's voor subjectief situationisme ànders luiden. Het bereik dat Ogilvy aangeeft voor subjectiviteit, neem ik daarvoor onder de noemer van situatie aan. Een situatie kan slechts door een subject begrepen zijn, en altijd met zichzelf inbegrepen. Dat bedoel ik met samenloop van subject en situatie tot situationeel subject voor praktische gedragsverbijzondering.

63.48

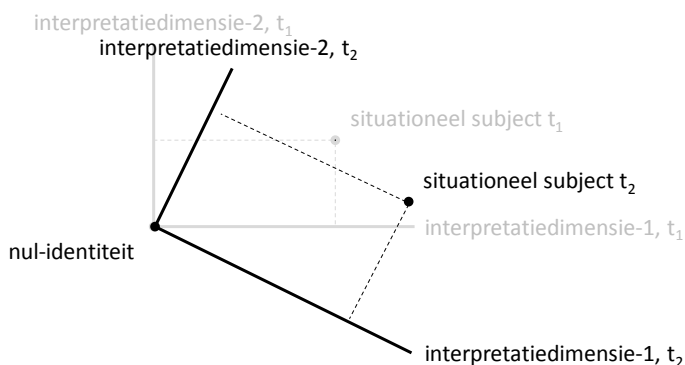
Ik suggereer een simplistische voorstelling van het subject dat zich situationeel ... voorstelt. Stel dat zoiets als de werkelijkheid zich door het subject in kwestie volgens talloze dimensies **inclusief tijd** laat duiden (en dat is natuurlijk al een grove misvatting). Hier, op een plat vlak, breng ik ook dat aantal nog eens tot twee terug, onderling ook nog eens netjes orthogonaal afgebeeld. Beide dimensies hebben hun oorsprong in het subjectieve nulpunt. Dat laat ik als zijn nul-identiteit gelden.

Het situationele subject kan aldus worden opgevat als een punt dat als het ware samengesteld is door respectievelijke waarden volgens relevante dimensies.

Ik vind het echter t  simplistisch om de zgn interpretatiedimensies als  nveranderlijk te beschouwen. Het is daarentegen aannemelijk dat ze van z lfinterpretatie tot z lfinterpretatie veranderen. De nul-identiteit blijft als kunstgreep voor continu teit resp. samenhang daarbij juist  ngewijzigd. Maar ook – en vooral? – de opeenvolging van meerdimensionale structuur ‘kent’ tijd(sverloop).

Enzovoort.

63.49

Gemeten naar de hoeveelheid geld dat verspild blijft aan mislukte zgn ict-projecten en –programma’s, naar de groeiende frustratie van deelnemers aan informatieverkeer omdat adequate infrastructuur ervoor maar niet beschikbaar komt,

lijkt mij de aanduiding als, vooruit, de associatie met, delicten niet eens zo gek. Weliswaar staat in **Van Dale** (editie 2005) dat een delict een “strafbaar feit” is en in de zin van de strafwet zijn verantwoordelijke functionarissen voor zulke mislukkingen doorgaans inderdaad niet strafbaar. Maar dat neemt niet weg, dat ik er een zinvolle insteek in meende te herkennen toen ik ergens de bundel **Stoornis en delict, Handboek psychiatrische en psychologische rapportage in strafzaken** (De Tijdstroom, herdruk 2012, oorspronkelijk 2008) zag staan. De samenstellers zijn B.A. Blansjaar, M.M. Beukers en W.F. van Kordelaar. Voor mijn doel vervang ik in de ondertitel “strafzaken” door: veranderprojecten en –programma’s. Met het caveat in de Inleiding stem ik grondig in. (Want) juist het (meta)model van dia-enneadische dynamiek van semiosis verklaart

dat op vragen naar de geestestoestand van een verdachte ten tijde van het plegen van een delict geen betrouwbaar antwoord kan worden gegeven door onderzoek op een (veel) later tijdstip, evenmin als op vragen naar de kans op herhaling in de toekomst.[p. 8]

Wel vind ik het voor een verandering alweer minder ingewikkeld om te beoordelen of de opdrachtgever in kwestie en/of door haar (lees overal ook: hem) ingeschakelde in- en externe uitvoerders destijds de daarvoor minimaal vereiste instelling enz. bezaten. En of zij er gauw genoeg nodig en voldoende zowel àf- als bijleerden. In zijn bijdrage **De psychische stoornis in het strafrecht** (pp. 9-27) heeft Maarten Beukers het over

vragen rond de toerekeningsvatbaarheid, de risicotaxatie, de beheersing van die risico’s en het toepassen van sancties die tevens een behandelingsmerk kennen.[p. 10]

Dan doet zich bij mislukte veranderprojecten vaak de opvallende constellatie voor dat de verantwoordelijke functionarissen met zoveel woorden zèlf pleiten voor hun òntoerekeningsvatbaarheid terzake. Zo van, het was helaas wat ingewikkelder dan gedacht, kan gebeuren. Tja, denk ik dan, had er iemand bijgehaald die over het veranderthema wèl voldoende kan ... nadenken. En wàt precies ze er alsnog zèlf van geleerd hebben, blijft echter onvermeld. Meestal hebben ze er ook helemaal niets opbouwends van opgestoken, en gaat het daarom stellig ook vèrder mis. Beukers:

Wanneer de rechter de delictgevaarlijkheid van de verdachte in de toekomst in zijn beslissing moet betrekken speelt de stoornis als mogelijke voorspeller, maar zeker niet als enige voorspeller een belangrijke rol.[p. 10]

Ik vind het wel een treffende aanduiding, delictgevaarlijk, voor (overheids)functionarissen die een spoor van fatale besluiten trekken met mislukte veranderingen als noodlottig gevolg. Overdrijf ik? Ik weet van nog geen ènkel project voor realisatie van voorzieningen voor informatieverkeer dat principieel uitgaat van c.q. mikt op reële, dwz interdependente, betekenisvariëteit. Zolang zulke stelselmatigheid in opzet ontbreekt, werken ze domweg niet. Omdat bestuurders de diagnose van eigen stoornis vèr van zich werpen, verandert er aan veranderingen echter ... niets, omdat

bepaalde behandelingsmaatregelen slechts opgelegd kunnen worden als ten tijde van het delict sprake was van een stoornis.[p. 10]

Dat acht ik volkomen terecht. Maar waar “stoornis” als taboe geldt, blijven “behandelingsmaatregelen” uit. Volgens Beukers is er wel meer ruimte door een

behandeling als bijzondere voorwaarde te koppelen aan een voorwaardelijke veroordeling[. p. 10]

Maar als het om functionarissen in organisaties gaat, speelt een andere functionaris voor rechter. Die is niet onafhankelijk en zou weliswaar in veel gevallen – dus – ook baat bij “behandeling” hebben, maar er nog minder toe geneigd zijn. De moeilijkheden beginnen meteen bij wat Beukers aangeeft als

[d]e eerste stap in deze wettelijke beslisboom[, dwz] de bewezenverklaring van het tenlastegelegde feit.[p. 11]

Dat lijkt vrijwel nooit zolang de verdachte feitelijk tegelijk als rechter optreedt. In zijn recente opiniebijdrage in **NRC Handelsblad** noemt H. Tjeenk Willink dat, althans, zo vat ik zijn kritiek op, eufemistisch “verbestuurlijking;” zie ook mijn aantekening 63.39. Indien ter beoordeling al zgn gedragsdeskundigen ingeschakeld worden, verstrekken de bestuurders zèlf die opdracht, nee, de associatie met zgn verdachte bestáát daardoor niet, en luidt de conclusie steevast dat bestuur versterking behoeft. Die feitelijke zèlfevaluatie geeft echter al blijk van een stoornis. En zo gebeurt er dus wederom niets dat helpt. Vergeleken daarmee is de formele rechtspraak een toonbeeld van evenwichtigheid. Zoals Beukers opmerkt, is

[h]et belang van het deskundig oordeel bij het opleggen van een strafrechtelijke maatregel [...] ook door de wetgever onderkend en heeft geleid tot de wettelijke verplichting om in die gevallen waarin de rechter het opleggen van een maatregel overweegt, zich te verzekeren van het schriftelijk advies van twee gedragsdeskundigen.[p. 12]

Nota bene,

[d]eze rapportage is dus niet bedoeld als ondersteuning bij de constructie van het bewijs[, maar er]op gericht de rechter ondersteuning te bieden [mbt] de aanwezigheid van in het bijzonder de strafuitsluitingsgrond van de gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis en het toepassen van sancties.[p. 12]

Volgens Beukers

worden gedragsdeskundigen in toenemende mate ingeschakeld bij de beantwoording van vragen rond risicotaxatie en risicomangement [p. 12 o]wille van de veiligheid van de samenleving[. p. 14 H]et accent zal komen te liggen op de risicotaxatie en het daarop gebaseerde gedragsinterventieadvies.[p. 25]

Wat strafrechtelijk als verzachtende omstandigheid geldt, mag dat bestuurlijk m.i. juist niet zijn. Is “verbestuurlijking” onvermijdelijk? Beukers:

Als iemand jarenlang moet leven in een situatie [zònder] reële mogelijkheid [...] zich daaraan te onttrekken [...] kan dat zodanig van invloed zijn op de psychische toestand van betrokkene dat deze op een gegeven moment geen andere mogelijkheid meer ziet[. p. 17]

Een bestuurder die zich als het ware hierop beroept, geeft met zoveel woorden toe dat zij niet stuurt, maar volledig wòrdt gestuurd en daarom ook òngeschikt is àls bestuurder:

Denkbaar is dat de geestelijke druk [...] het oordeelsvermogen van betrokkene zodanig heeft aangetast dat hij de consequenties van zijn gedragingen niet meer goed kon overzien en/of niet meer in staat is zijn handelen te sturen.[p. 17]

Maar voeren juist bestuurders als verontschuldiging voor mislukte veranderingen waarvoor zij verantwoordelijkheid dragen niet aan, dat zij “consequenties” verkeerd

hebben geschat? Hoe krijgen we bestuurders die zowel minder van zulke fouten maken als er wèl van leren? Over sturen gesproken,

[d]e wet biedt de mogelijkheid het gedrag van de justitiabele in de toekomst te sturen, als de verwachting bestaat dat deze opnieuw tot delictgedrag komt.[p. 20]

Daartegen lijkt voor organisatorische gezagshiërarchiën zelfs het zgn Peterprincipe achterhaald. Dat luidt dat “in een hiërarchie [...] elke werknemer tot zijn niveau van onbekwaamheid [stijgt].” Het heeft er allang veel van weg, dat zich de weg naar de bestuurstop inhoudelijke mislukkingen – moeten – opstapelen. Zowat omgekeerd aan de betekenis voor strafrecht

gaat het om (de ontwikkeling van) gedragskundige technieken die het mogelijk maken om uitspraken te doen over de recidivekans.[p. 20]

Voor bestuur(ders) lijkt herhaling van bestuurlijke dekking voorop te staan. Wim van Kordelaar benadrukt in **Het deskundigenonderzoek** (pp. 29-41), dat

[i]n het forensisch diagnostisch onderzoek [...] de onderzochte niet de opdrachtgever [is. pp. 32-33]

Overdrachtelijk herkenbaar is, dat

de onderzochte [...] het onderzoek [kan] weigeren of weigerachtig [kan] zijn. Hij kan het delict ontkennen. Hij kan er ook op uit zijn om het onderzoek naar zijn hand te zetten. Dit betekent dat systematisch aandacht moet bestaan voor het valideren van verkregen informatie.[p. 33]

Nogmaals, indien het feitelijk zèlfevaluatie betreft, verdient betrouwbaarheid van verslaggeving zelfs èxtra aandacht (maar krijgt die binnen gevestigde verhoudingen vaak juist minder). Ook Van Kordelaar, over “verbestuurlijking” e.d. gesproken, wijst op eventuele

belangrijke uitlokkende prikkels of ongelukkig samenlopende omstandigheden.[p. 34]

Maar, retorische vraag, zijn bestuurders niet aangesteld om juist daaraan weerstand te bieden? Er zijn nog steeds te veel – steeds meer? – opdrachtgevende bestuurders die klakkeloos verleid raken door digitale luchtspiegelingen. Wat moet je doen als iemand je iets wil verkopen waarvan je, als je eerlijk bent, moet toegeven dat je het niet begrijpt. De verkoper geloven, soms? Haal er proactief (!) een zo onafhankelijk mogelijke beoordelaar bij, in die gevallen een èchte informatiekundig ontwerper. Intussen is het pràktisch de vraag wie de bestuurders ... bestuurt. En zijn er nauwelijks zulke ontwerpers; er is immers géén vraag naar.

63.50

Letterlijk op de achterkant van een envelop heb ik wat zitten schetsen. Daar komt nogal vlotweg – dus het kan stellig nog beter – uit dat we alweer behoorlijk vèrder kunnen komen vanuit de veronderstelling van een bestaand processysteem (pps). Nota bene, aan de aanvankelijke registratie van een bepaalde zaak in zo'n pps verandert in èlk geval voorlopig nog niets.

1. Uitgaande van een aldaar geregistreerde zaak valt er een inventarisatie te maken van daarvoor im- resp. expliciet opgegeven deelnemers. Ik gebruik opzettelijk een algemene term zoals deelnemer. Want relevant àls (zaak)deelnemers zijn niet alleen de eiser(s) en verweerder(s) met hun eventuele respectievelijke vertegenwoordigers. Nota bene, óók de medewerkers van de Rechtspraak die op welke manier dan ook bij die zaak betrokken – gaan – zijn èn eventuele deskundigen e.d. die de rechter

- inschakelt, moeten op bedoelde zaakdeelnemerinventaris worden opgenomen.
2. Die deelnemers kunnen worden ‘vertaald’ naar stelselmatig nodig en voldoende verbijzonderde actoren (in de zin van hoedanigheden).
 3. En een verzameling hoedanigheden valt ‘onder’ een bepaalde identiteit(stelling).

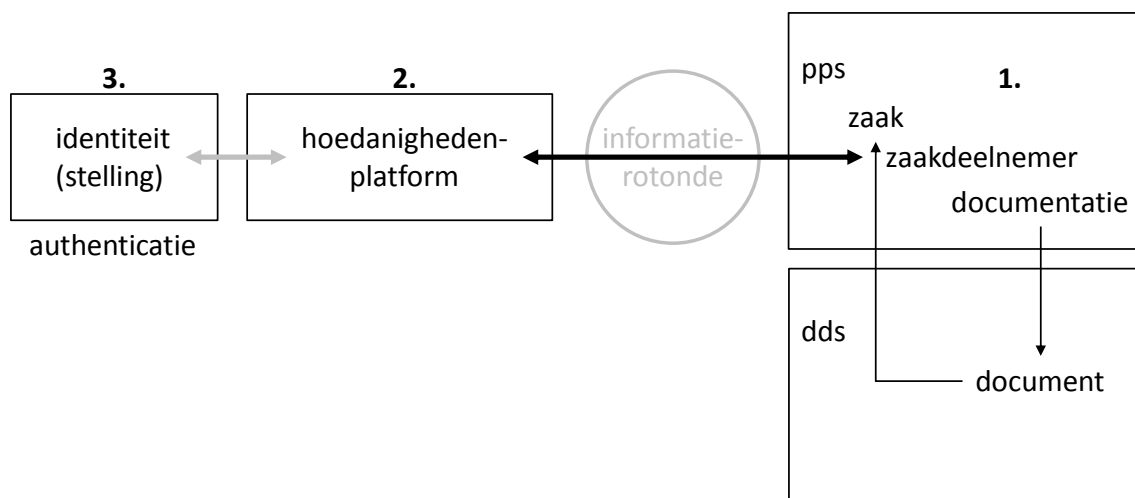
In òmgekeerde richting ‘loopt’ het spoor voor een daadwerkelijke ‘gebruiker.’ Zo staat het verband van 3 naar 2 op hoofdlijn geschetst in [Samenhang tussen identificatie, autorisatie en authenticatie in theorie èn praktijk](#). En dat werkt allang in proefopstelling.

Indien een hoedanigheid inclusief concrete zaak gespecificeerd is, ‘zit’ de gebruiker als zodanig prompt ‘in’ de zaak.

Rechtspraak-medewerkers, advocaten e.d. zijn echter bij talloze zaken betrokken. Hun rechtspraakgerelateerde hoedanigheden moeten daarom algemener opgegeven zijn(, want anders rijzen de aantallen hoedanigheden de pan uit). Dat betekent dat zij vervolgens de zaakidentificatie moeten vermelden. (Dat kan met een zoekfunctie via de informatierotonde worden gefaciliteerd; een bepaalde hoedanigheid verwijst naar de zaken waarbij iemand als zodanig is betrokken.)

En omdat 2 immers van 1 is afgeleid, bestaat de mogelijkheid om verder in òmgekeerde richting te toetsen of iemand met de aangemelde identiteitstelling plus vervolgens gekozen hoedanigheid strookt met een zaakdeelnemer. Klopt, informatierotonde.

En dan is ook bekend in welke eventueel nadere hoedanigheid zo iemand bij de zaak in kwestie betrokken is; daaruit volgt eventuele nader gespecificeerde autorisatie.

Stel dat iemand gedigitaliseerde documentatie aan het zaakdossier wil toevoegen. Dat document wordt opgeslagen in een, ik noem het maar even, dds (digitaal documentensysteem :-). In het pps moet bij de zaak een verwijzing naar dat document worden opgenomen, en in het dds moet aan het document als zgn metadata zijn toegevoegd de identificatie van de desbetreffende zaak. Mochten zulke documentverwijzingen onverhoopt niet in het pps passen, dan biedt daarvoor een extra register(tje) uitkomst. Voor het dds komt slechts een kant-en-klaar pakket in aanmerking. Dat geldt m.i. ook voor zoiets als het portaal om

documentatie aan te bieden (waarbij aansluiting op programmatuurpakketten in gebruik door advocatuur geborgd moet zijn).

63.51

Wat volgt, is als toelichting een aanvulling op [aantekening 63.50]. Kijk maar wat je ervan kunt gebruiken.

Voor (her)start van digitalisering van de rechtspraak stelt de interne directie IVO

één enkel hoofddoel [voor]: digitale toegankelijkheid voor professionals en rechtzoekenden.[basisplan, conceptversie 29 maart 2018, p. 7]

Wat nader bepaald betreft het hoofddoel

het [stapsgewijs] realiseren van papierloos werken in de procesvoering met externen[, dwz] het indienen van [...] communiceren over [...] en] het informeren over zaken.[p. 7]

Welke stappen dat praktisch vergt, staat echter niet in het basisplan vermeld. Die staan hier op hoofdlijn aangegeven.

Het hoofddoel mikt op informatieverkeer; (verkeers)deelnemers worden voor hun bijdragen gefaciliteerd met digitale voorzieningen. Dankzij nadruk op deelnemers is – pas – duidelijk, dat een documentaire bijdrage (nota bene, digitaal of niet; lees kortweg: document) aan rechtsverkeer mbt zgn zaken altijd verdere aanduidingen vergt:

1. Aan welke zaak precies levert de deelnemer met het desbetreffende document-als-processtuk een bijdrage?
2. In welke hoedanigheid doet die deelnemer dat?

Nu volgt uit het hoofddoel voorts, dat de bestaande procesondersteunende informatiesystemen, bekend als pps-en, vooralsnog ongewijzigd operationeel gebruikt blijven. Voor stapsgewijze verandering is dat zelfs een cruciale voorwaarde! Want juist de pps-en voorzien in de noodzakelijke aanduidingen om “digitale toegankelijkheid” nodig en voldoende (!) gericht te laten verlopen. Dankzij een pps

1. is elke zaak eenduidig geïdentificeerd en
2. zijn per zaak deelnemers in hun bijbehorende hoedanigheden bekend.

De noodzakelijke aansluiting resp. integratie van “digitale toegankelijkheid” op/met de pps-en kan dus – slechts – geborgd zijn, zeker voor de eerste veranderstappen, door voor bedoelde stuurinformatie ad 1 en ad 2 voor gericht verloop van desbetreffend informatieverkeer **de registratie ‘in’ de pps-en als basis te nemen**. In het zgn basisplan staat daarom terecht, dat

[i]ntern [...] de overige bedrijfsfuncties, zoals proces- en termijnbewaking en administratieve handelingen, ondersteund [blijven] worden door de reeds aanwezige systemen.[p. 7 Dus,] bestaande systemen [worden] in stand gehouden[. p. 9]

De pps-en zijn echter ooit als losstaande informatiesystemen opgezet, dus er niet op berekend om evenzovele onderdelen van een omvattender stelsel voor informatieverkeer uit te maken. Bijgevolg is binnen zo’n beperkt kader van steeds een apart pps de betekenis van informatie weliswaar onduidelijk, maar op ruimere schaal dreigt verwarring.

Ter verduidelijking van zulke problemen helpt wellicht een willekeurig voorbeeld, zoals het woord ‘hamer.’ Een timmerman of -vrouw verstaat er iets anders onder dan

een pianostemmer, enzovoort; **zonodig moet context verbijzonderd zijn.**

Zo blijken de hoedanigheden van zaakdeelnemers in de pps-en deels te impliciet te gelden om op ruimere schaal van informatieverkeer eenduidigheid te borgen. Om het verloop van informatieverkeer – en het maakt opnieuw niets uit of het al dan niet om documenten gaat – beheersbaar te krijgen, moet er daarom een algemener, zeg maar, platform voor (verkeers)hoedanigheden zijn ingericht.

Voor een stelselmatig bemeten ontwerp van zo'n platform, zie [Informatieverkeer op stelselschaal](#); een korte uitleg biedt [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#). Voor een nog wat algemenere inleiding zie [Poppetjes aan het dansen](#). Er is eveneens een werkende proefopstelling voor dat platform.

Via een zgn informatierotonde hangt dat platform dan samen met de respectievelijke pps-en. Die opzet is reeds bewezen en wordt operationeel gebruikt voor landelijke consolidatie van voorheen decentraal debiteurenbeheer griffierecht.

Op zijn beurt moet het hoedanighedenplatform zijn aangesloten op één of meer voorzieningen voor identiteitsauthenticatie, dwz DigiD, Advocatenpas, eHerkenning e.d. Dat betreft het met een bepaalde aangenomen betrouwbaarheid vaststellen van wie zich als deelnemer aan digitaal-gefaciliteerd informatieverkeer aanmeldt. (Ook een bepaalde identificatievoorziening geldt als 'gegeven.' Zie [Samenhang tussen identificatie, autorisatie en authenticatie in theorie en praktijk](#) voor een schets van bedoelde aansluiting op een hoedanigheden platform; daarvoor is eveneens een proefopstelling beschikbaar.

Samenvattend, alle componenten voor de adequate sturing van rechterlijk informatieverkeer op stelselschaal zijn beschikbaar en grotendeels zelfs in aantoonbare samenhang werkend. De eerste stap met "digitale toegankelijkheid" moet dan zijn om die samenhang voor het gehele 'traject' van identificatievoorziening(en) tot en met pps-en te vestigen; dat kost weinig tijd, omdat er al zo veel beschikbaar is. Als tweede stap kunnen daar 'betrekkelijk' eenvoudig en vlot – bij voorkeur kant-en-klare – verkeers- resp. opslagvoorzieningen voor digitale documentatie aan worden toegevoegd.

Nota bene, omdat met de eerste stap inderdaad stelselmatig is voorzien in stuurinformatie voor informatieverkeer, kunnen ook verdere stappen voor digitalisering van rechtspraak volgens heldere koers en met aldus voorspelbare resultaten worden ondernomen.

63.52

In de toelichting vergat ik het aanknopings- c.q. oriëntatiepunt te vermelden, zeer belangrijk, dat jij onlangs opperde (en waar[aan] ik [vervolgens aantekening 63.38 wijdde] met "AVG, en verder ..." als onderwerp). De samenhang die ik [in aantekeningen 63.50 en 63.51] voorstel om meteen met de eerste stap te vestigen – en dat lukt natuurlijk, omdat we eerder al 'stappen' in de stelselmatige richting hebben ondernomen – dient in één moeite door als fundament om te voldoen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

Tja, het klinkt reuze dienstbaar e.d. om in te zetten op "digitale toegankelijkheid." En dat is, zeg maar, op zichzelf ook niet zo ingewikkeld. Maar wat ik nog nergens in dat zgn basisplan ontdek, is besef dat voor adequate voorzieningen voor informatieverkeer met toegankelijkheid dus onlosmakelijk (!) **òntoegankelijkheid** gepaard moet gaan. Ofwel, de digitale toegankelijkheid voor de één in hoedanigheid zus betekent digitale òntoegankelijkheid voor een ànder – of eventueel voor dezelfde

één – in hoedanigheid zo. Wat privacybescherming aangaat, behoort de Rechtspraak zelfs een voorbeeldfunctie te vervullen. Rara, hoe orden en regel je dat op stelselschaal? Daar is dat zgn hoedanighedenplatform – óók – voor. Immers, toegankelijkheid staat op die schaal juist **niet** (!) op zichzelf, maar moet gericht beperkt zijn rekening houdend met reële, ook nog eens veranderlijke, variëteit van hoedanigheden. Kortom, zònder dat deugdelijk fundament is ook “digitale toegankelijkheid” wederom valse retoriek, en zo door naar gepruts, verspilling, enzovoort.

63.53

Er zijn m.i. twee manieren om toegang ergens toe differentieel te regelen. De ene is om iedereen doorgang te verlenen, tenzij voor wie dóór wil expliciet staat aangegeven dat z/hij in de actuele hoedanigheid juist ervan uitgesloten moet blijven: zwarte lijst.

De andere is om niemand vèrder te laten komen, tenzij voor haar/hem voor bijbehorende hoedanigheid expliciet is opgegeven dat z/hij wèl er dóór naar mag: witte lijst.

Het is voor elke bestemming vooral een praktische afweging mbt beheer(inspanningen).

Nota bene, volgens nodig en voldoende verbijzonderde hoedanigheden vervalt het onderscheid tussen interne en externe ‘gebruikers.’ Dat zijn allemaal deelnemers aan informatieverkeer.

63.54

Ik heb nog wat opmerkingen meer direct over het zgn basisplan. Wellicht kan je hieraan eveneens argumenten vóór ons voorstel ontlenu.

In dat basisplan staan zgn interventies aangekondigd. Daarvan is de eerstgenoemde een

interventie op ambitie: keuze voor digitale toegankelijkheid[. pp. 7-9]

Wat volgens dat plan blijkbaar nog moet gebeuren, is

het ontwikkelen van een doelarchitectuur[. p. 9]

Voor wie het zonedig “doelarchitectuur” wil noemen, nota bene, dat is precies wat wij concreet voorstellen! Zie [aantekening 63.50], met vervolgens [aantekeningen 63.51 en 63.52 en wat hier volgt] ter nadere toelichting.

Sterker nog, dat voorstel betreft veel méér. Dankzij – wat ik nog maar noem – hoedanighedenplatform wordt een passend fundament gelegd voor verdere digitalisering (en staat de informatieronde geleidelijke, dus beheersbare, vervanging van oud door nieuw toe).

Als tweede interventie vermeldt het basisplan

vereenvoudiging van de besturing [met als u]itgangspunt [...] dat digitalisering gebeurt door een continue stroom van kleine, overzichtelijke projecten[. p. 9]

Volgens de, vooruit, “doelarchitectuur” die wij voorstellen, is een ènkel klein project genoeg. Nogmaals, dat lukt omdat tot en met programmatuur kritieke onderdelen plùs samenhang voor de geschetste opzet reeds beschikbaar zijn. En voor “besturing” moet daarom vooral géén aparte structuur e.d. worden opgetuigd. Er is een verstandige opdrachtgever nodig, die niet alleen een informatiekundig ontwerper inschakelt, maar óók handelt naar het opgebrachte ontwerp (lees hier dus ook:

doelarchitectuur). En in dit geval is er zelfs al, althans, dat vinden wij, een prima “doelarchitectuur” opgesteld. :-)

In termen van interventies verdient dus de benoeming van een verstandige opdrachtgever voorrang, meteen gevolgd door inschakeling van een bekwame informatiekundig, herstel, informatieverkeerskundig ontwerper. Onder de noemer van besturing zijn daarmee de belangrijkste maatregelen wel getroffen.

Helaas blijkt dat vaak echter toch niet zo eenvoudig. Want een informatieverkeerskundig onbenullige opdrachtgever schakelt meteen allerlei ontwikkelaars in ipv één ontwerper. Die ontwikkelaars presenteren zich graag als ... architect, maar oriënteren zich volgens hun favoriete middel ipv een doel. Daarom vind ik de term “doelarchitectuur” doorgaans verwarrend, omdat daarvoor bepaalde middelen klakkeloos als uitgangspunt zijn genomen. Wat feitelijk een middelenarchitectuur is, moet natuurlijk ondergeschikt aan een doel zijn. Nog steeds volgens het basisplan luidt de derde interventie:

versterken positie [van] architecten in projecten[. p. 10]

De opdrachtgever hoeft niet tot in detail te begrijpen wat de informatiekundig ontwerper voorstelt als ontwerp, laat staan dat de opdrachtgever zelf zo'n ontwerp zou kunnen maken, maar z/hij moet dat ontwerp wél kunnen overzien mbt relevante aspecten. Het is in eerste aanleg de opdracht (!) annex verantwoordelijkheid van de ontwerper om haar/zijn opdrachtgever tot dat in- resp. overzicht te brengen. Dan is het voor de opdrachtgever vervolgens ook vanzelfsprekend, dat de ontwerper toeziet op ontwikkeling. Het is ook de ontwerper die kortcyclisch alert moet zijn op lessen door ontwikkeling. Lukt iets onverhoopt niet? Bij nader inzien, lijkt een wat andere opzet beter? Met eventueel structurele aanpassingen aan het ontwerp moet de opdrachtgever uiteraard instemmen. De ontwerper is principieel intermediair. Zonder zo'n intermediair gaan ontwikkelaars gauw hun eigen gang. Weliswaar beweren ze zgn agile te werken, maar de hulpeloze opdrachtgever komt er juist pas na lange tijd achter dat er géén bruikbare resultaten zijn. Veel geld verspild, mensen gefrustreerd.

Vierde interventie volgens het basisplan:

versterken competenties, ontwikkelen van kennis en kunde[. p. 10]

De moeilijkste opgave is om medewerkers te laten ophouden met averechtse activiteiten. De inschakeling van externe deskundigen kan minimaal blijven. Uit ons voorstel voor de “doelarchitectuur” volgt waarop ‘eigen’ medewerkers zich vooral moeten – gaan – richten. Dat betreft wat van oudsher functioneel beheer heet, maar voor de toekomst op de schaal van het reële informatieverkeer moet zijn bemeten, dus stelselmatig.

Vijfde interventie:

wijzigen technologiestrategie van enkele grote leveranciers naar best toepasbare oplossing[. p. 11]

Werkelijk strategisch is het pas om zgn leveranciertechnologie ondergeschikt te beschouwen. Dat is dus een eis die voor het informatiekundige ontwerp geldt. Daartoe dient een modulaire opzet, nog eens eenvoudiger mogelijk dankzij een zgn informatierotonde. Het eenvoudigst is dan vervanging van het ene door een ander middel voor een bepaalde module. Alweer ingewikkelder is het, wanneer wat telt als samenhang van modules structureel moet wijzigen; dat vergt praktisch conversie

van oud naar nieuw (ipv andersom, wat weliswaar logisch lijkt, maar waarvoor dan praktisch mikpunt ontbreekt).

Wat mij betreft is de zesde interventie gelijk aan wat als eerste in het basisplan staat:

naar een nieuwe doelarchitectuur gericht op digitale toegankelijkheid[. pp. 11-12]

Wat daar over “doelarchitectuur” verder is vermeld, bevestigt dat er vooral middelenarchitectuur mee bedoeld is. Uiteraard is zo’n middelenkeuze óók relevant, maar op z’n tijd. Voorrang moet een èchte “doelarchitectuur” hebben, dwz een stelselmatig informatie(verkeers)kundig ontwerp. Nergens getuigt het basisplan van besef wat zo’n ontwerp inhoudt, laat staan van wat er daardoor voor de – overige – interventies allemaal verandert (lees: véél eenvoudiger wordt, eindelijk beheersbaar).

Als zevende en achtste interventie wijst het basisplan op

standaardisatie voortbrengingsproces en ontwikkelstraten resp. versterken beheersing software ontwikkeling[. pp. 12-13]

Hiermee bereikt de overhaaste oriëntatie volgens programmatuurontwikkeling wat mij betreft het stadium van ..., tja, van wat? Nota bene, naar haar aard moet een instelling als Rechtspraak vooral géén zgn software house willen zijn. Zij beschikt toch ook niet over een ‘eigen’ aannemerij voor de bouw van ‘zetels’ voor rechtbanken enz.

Ik herhaal, borg allereerst kwaliteit van informatiekundig ontwerp. De meevaller is, dat voor deugdelijke heroriëntatie van digitalisering zo’n ontwerp, en aantoonbaar uitvoerbaar, beschikbaar is. De – verdere – ontwikkeling vergt ook helemaal geen “ontwikkelstraten” e.d. En juist voor zulk gespecialiseerd werk moet de Rechtspraak externe deskundigen inschakelen. Een bescheiden aantal volstaat, mits ze ècht deskundig zijn en ontwikkelen volgens ontwerp.

Het basisplan biedt tevens een planning. Gelet op het bovenstaande kan ‘het’ veel eenvoudiger, sneller en goedkoper. En, ook belangrijk, het lukt, punt.

63.55

Het lijkt me juist voor een overheidsinstelling alleszins redelijk om geld verstandig te besteden. De uitvoering van dit plan kost slechts een minimale fractie van wat tot dusver besteed is aan digitalisering van rechtspraak en geheid nog verder verspild gaat worden aan ‘blinde’ programmatuurontwikkeling zònder bruikbare resultaten, te weten indien een stelselmatig ontwerp van/voor rechtspraak in maatschappelijk (informatie)verkeer blijft ontbreken.

63.56

Nogmaals bedankt voor terras en bier en gesprek, gisterennamiddag. (Het onderwerp) nepnieuws vind ook ik inderdaad een vruchtbare aanzet voor ontologische beschouwingen. Met dank ervoor, graag maal ik ermee/-over door en hoop je tzt enige verdere opmerkingen ter afkeuring voor te leggen. :-)

Tja, vergeleken daarmee is een (ver)beterplan voor de digitalisering van de rechtspraak natuurlijk helemaal doodsimpel. In de bijlage – gemakkelijk om af te drukken! – heb ik een vijftal emailberichten aan [een betrokken Rechtspraak-medewerker] verzameld, aldaar aangegeven met de letters A t/m E. Bijelkaar zijn het ruim vijf pagina’s. Het plan staat beknopt vermeld ad A; lees als toelichting vooral ook B. In C vind je de nadruk op noodzakelijke voorzieningen voor òntoegankelijkheid uitgedrukt. Voorts extra relevant, enig kritisch-opbouwend

commentaar op wat thans doorgaat voor 'basisplan voor herstart' biedt E. Nota bene, de bijlage bevat enkele verwijzingen; die 'doen' het uiteraard slechts 'op' je scherm.

[Emailbericht dd. 8 mei 2018 aan lid van de Auditcommissie Rechtspraak.]

63.57

Ik was dus op missie. Die verzameling [van aantekeningen 63.50 tot en met 63.54] lijkt me juist voor jou handig. Ik heb enkele schrijffouten verbeterd en hier en daar met een korte toevoeging nog wat proberen te verduidelijken. Het tekstje [van aantekening 63.53] ken je overigens nog niet.

Toen ik [hem] vertelde dat wij een alternatief plan hebben, verzocht hij me om afschrift. Op 17 mei a.s. is er blijkbaar een vergadering van de Auditcommissie Rechtspraak (waarvan hij lid is). Hij gaat daar geen namen noemen resp. zwaaien met ons voorstel, maar wil het ontbreken van, zeg maar, ècht ontwerp wèl benadrukken (en dat begrijpt hij redelijk, omdat zijn partner kunstenaar is).

63.58

De website waarnaar je mij verwees, vertoont kuren. Dat is alvast opmerkelijk voor een groepering die zich erop beroept deskundig te zijn op het gebied van digitalisering. Er valt daar niets te zien. Elders op het ww web ontdekte ik wel enige informatie. Daar staat [jouw correspondent] dan weer nergens genoemd ...

Over ontologie gesproken, :-) de toeschrijving aan "digitale wereld" is meteen al onzin, een verzinsel van informatici en vooral gepropageerd door Daan Rijsenbrij. Er bestáát echter niet zoiets als een apàrte deelwereld, laat staan digitaal van aard.

Wèl kunnen wij ons in dè wereld bedienen van o.a. digitale middelen, en het is de informatiekundige die weet te mikken op samenhang volgens gewijzigde verhoudingen. Wie meent dat verkeersontwerp aan een informaticus (lees algemener: technicus) te kunnen overlaten, maakt dus een ernstige vergissing.

Daaraan verandert etikettering als "onafhankelijk architect" niets, maar vergroot juist verwarring. Zie [Digitale architectuur door-de-schalen-heen](#) (2010) voor een beknopte kritiek.

Je moet voorts maar durven om dat een "initiatief" te noemen. Bij mijn weten is Jaap van Rees de vóórvechter (geweest) van de karakteristieke rol van de zgn informatie-architect. En ik kàn dat weten, omdat ik hem destijds als co-auteur hielp met publicatie van twee artikelen en een bundel. Dat was, geeuw, in 1995. Zo iemand noemde ik overigens al langer een informatiekundig ontwerper, maar voor die publicaties volgde ik Van Rees' terminologie. Vanwege de toe-eigening van de aanduiding van architect door informatici, waarmee nota bene onafhankelijke informatiekundigen nog verder buitengesloten raakten, is wat later ook Van Rees de aanduiding informatiekundig ontwerper gaan gebruiken (niets dat het ook maar iets uitmaakt, en alweer sinds enkele jaren heeft niemand meer iets van hem vernomen). Au fond maken zulke namen geen verschil. Wat moet verdwijnen, is onbenul van potentiële opdrachtgevers.

En wat nu als "initiatief" wordt voorgesteld, ondermijnt zelfs vergaand de noodzakelijk informatiekundige insteek met ontwerp. De aandacht blijft immers domweg onverminderd onmiddellijk gericht op informatica, zeg ook maar strikt tèchnische bemoeienis met digitale middelen. Dan sla je als opdrachtgever met verantwoordelijkheid van dien toch nogal wat over.

Je hebt gelijk, dat het onderscheid tussen informatiekunde (ontwerp) en informatica

(ontwikkeling/bouw) niet voor iedereen zomaar duidelijk is. Maar van wie als opdrachtgever verantwoordelijk is voor soms verreikende ingrepen onder de noemer van digitalisering mag toch redelijk worden verwacht dat z/hij zich wat nader oriënteert. Daarbij helpt dit informatica-initiatief annex –offensief dus wederom niets, integendeel.

Of mij dat “chagrijnig maak[t]”? Ach, wat kan ik eraan veranderen?

63.59

Vanochtend vertelde ik mijn medewerker, Martijn Houtman, over – even kromweg in mijn woorden wat jij me vertelde over werk van je partner – minimalisatie van naadvoering als ontwerpbeginsel voor kleding. Eén van Martijns liefhebberijen is duiken, tot behoorlijke diepte. Prompt wees hij op toepassing voor duikpakken. Wat het onderwerp betreft dat je tijdens ons gesprek opperde, dat vind ik dus een geval van motiefgedreven waarneming. En ook of zelfs juist voor duikpakken is het principiële nut van dat beginsel evident. Je moet er alleen even op komen of, zoals ik ooit als aforisme bedacht, het ei van Columbus is geen lege dop. Ik geef je hierbij Martijns spontane associatie graag door.

63.60

Nogmaals bedankt voor je ontvangst en uitleg. Zoals afgesproken probeer ik spoedig een kenschets van rechtspraak te geven die mikt op een nadere vergelijking met, zeg maar, facilitering van informatieverkeer à la TenderNed.

63.61

Ik schreef [Waanbesteding](#) weliswaar in 2004, dus alweer lang geleden, maar op z'n minst de titel lijkt me helaas tijdloos. Heb ik je er nooit eerder naar verwezen? Zie verder resp. vooral [Over parodismen en -mismen](#).

63.62

Wellicht stelt Rogier Hartendorp het op prijs te vernemen dat zijn proefschrift m.i. dient om de analyse annex aanbeveling van Tjeenk Willink zelfs krachtig te onderschrijven. Indien je [de tekst van aantekening 63.39] aan hem wil doorsturen, graag.

63.63

Ik neem aan dat jij meteen al weet had van de lancering van “onafhankelijk architect digitale wereld,” maar er tegenover mij over zweeg om mij nodeloze ergernis te besparen. Dank je zéér voor je inleving!

Nu had ik begin deze week afgesproken met een oude kennis die alsmaar hogere bestuursfuncties bekleedt. Ik probeerde hem te laten inzien dat bestuurders nogal grondig tekortschieten, met alle mislukte overheidsprojecten enz. van dien, vanwege hun blinde vlek als het om – de noodzaak van – informatiekundig ontwerp gaat. Zowaar leek hij – we zaten aan het eind van de middag ergens op een terras – te willen beseffen dat onmiddellijk zgn informatici aan het werk zetten domweg niet ... werkt.

Blijkbaar herinnerde hij zich na afloop van ons gesprek, dat een ex-medewerker hem enkele weken geleden een emailbericht had gestuurd. Dat bericht inclusief verwijzing stuurde hij mij dóór, wat mij betreft duidelijk voorzien van een overdrachtelijke knipoog met zijn opmerking “Op het gevaar af dat ik je alleen maar chagrijnig maak.”

[Aantekening 63.58 omvat] afschrift aan van mijn antwoord.

63.64

Volgens mij hoeft er niets te veranderen aan het 'document' waarin ik de ontwerpberichten verzamelde die ik aan jou richtte. Ik vind juist die informele toon wel geschikt. En zo houd jij ruimte voor jouw strategie ermee. Graag verneem ik wat je ervan vindt.

63.65

Bedankt voor die VNA-link, maar volgens mij 'was' ik daar al. En ik geloof het dus verder wel. Op het idee dat het aan de browser ligt, was ik niet gekomen. Laat ook maar zitten. Haha, dat is het gevaar met afkortingen ..., ipv De Onafhankelijke Architect laat zich DOA lezen als "Dead On Arrival," die kende ik niet. Ik heb overigens nergens de aarde voelen beven. Daarmee bedoel ik, dat als niemand zich onlangs in z'n graf omgedraaid heeft, Jaap van Rees in elk geval nog wel leeft. Toen Daan Rijsenbrij destijds de architectuurvlag kaapte zonder beseft van informatiekundige lading, wilde Jaap er een rechtszaak over beginnen. Ik ben blij dat hij mij daarover in alle staten opbelde, want daarvan heb ik hem kunnen weerhouden. Zulk gelijk valt onmogelijk bij de rechter te halen. Waar dan wèl weet ik helaas ook niet. Nog stééds niet. Stééds minder ...

63.66

Begin april jl. hebben wij elkaar in Den Haag ontmoet tijdens een gesprek met [X] en [Y]. Onlangs heb ik ook een gesprek bijgewoond van [X] met – zoals ik ze hier maar even aanduid – functionele pps-beheerders bij enkele rechtbanken.

Met dank, dat hielp allemaal prima om nog maar eens te toetsen wat zgn informatiekundig (!) van wèrkelijk kritiek belang is voor noodzakelijke samenhang en zo door wat voor rechtspraak een realistisch plan voor digitalisering moet inhouden. Vervolgens heb ik daarover ter documentatie kort na elkaar enkele emailberichten aan [X] gestuurd. Nee, ingewikkelder is het plan niet. :-) Met instemming van [X] stuur ik je daarvan hierbij afschrift.

Samenvattend, de crux is om de klakkeloze misvatting te vermijden dat het om informatievoorziening van de – organisatie – Rechtspraak gaat, dus met een apart, 'eigen' informatiesysteem. Daarentegen telt primair de maatschappelijke functie van rechtspraak (zoals ook H. Tjeenk Willink onlangs benadrukte in een opiniebijdrage in NRC Handelsblad). Over reset annex herstart gesproken, :-) een rechter (her)stelt desgevraagd orde in onderlinge hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk-situationeel verkeer. Dáárom moeten relevante hoedanigheden-in-samenhang voldoende verbijzonderd (aan)geduid kunnen worden. Maar dàn blijkt o.a. informatieverkeer vóór rechtspraak in één moeite door te zijn geregeld. Want ook rechtspraak is uiteraard zo'n maatschappelijke verkeerssituatie, met relevante hoedanigheden van deelnemers van dien. Weliswaar zijn specifieke hoedanigheden ervoor ànders, te weten eiser, verweerder, rechter, griffier, noem maar op, maar kunnen dezelfde variabele voorzieningen volstaan, klaar. Nogmaals, ingewikkelder is het dus niet. Het is echter wel zo, dat zowel zgn bestuurders als zgn ict-architecten nooit op dit idee zullen komen. Daar hebben ze nu eenmaal hulp bij nodig. Bestuurders nemen hun verantwoordelijkheid immers gauw te nauw beperkt tot 'hun' organisatorische instelling, terwijl ict-architecten met programmeurs in hun kielzog meteen nòg beperkter beginnen over resp. met digitale technologieën. Allebei mis, met zelfs vermenigvuldigd averechtse uitkomst zodra ze in wederzijds onbegrip daadwerkelijk ijverig aan de slag gaan, alle goede wil ten spijt. Het vergt een

evenwichtig ontwerp, in dit geval informatiekundig van aard en dat is óók een vak, om de kloof tussen hun respectievelijk te eenzijdige oriëntaties overbruggen. Anders lukt het nooit.

In de bijlage zie je de achtereenvolgende berichten aangegeven met de letters A t/m E. Bijelkaar zijn het ruim vijf pagina's. Het plan staat beknopt vermeld ad A; lees als toelichting ajb vooral ook B. In C vind je de nadruk op noodzakelijke voorzieningen voor ontoegankelijkheid uitgedrukt. Voorts extra relevant, enig kritisch-opbouwend commentaar op wat thans doorgaat voor 'basisplan voor herstart' biedt E. Nota bene, de bijlage bevat enkele verwijzingen; die 'doen' het uiteraard slechts 'op' je scherm.

Mocht je vragen hebben, opmerkingen willen maken e.d., daarop reageer ik uiteraard graag. Vooral benieuwd ben ik naar je eventuele kritiek. Herken je er óók voor de gerechtshoven een realistisch plan in? Zo nee, wat ontbreekt er nog?

Nu ben ik echter 'ook maar buitenstaander,' zodat mijn verzoek luidt dat je mogelijke acties in èlk geval met [X] afstemt enz.

ps

Over een emailadres van [Y] beschik ik niet. Zo je wilt, stuur je dit bericht aan hem door en tevens aan wie je verder relevant acht om erover te raadplegen?

[Emailbericht dd. 11 mei 2018 aan een medewerker van een gerechtshof.]

63.67

Zoals je ziet heb ik het emailbericht aan [de medewerker van een gerechtshof] nog wat uitgebreid. Zo 'vraag' ik expliciet of zij er "een realistisch plan" in herkent. Zonodig kan jij dan op jouw beurt gericht naar haar antwoord daarop vragen. Ik ben benieuwd! Verder heb ik een paragraaf met nog maar eens een – poging tot – samenvatting toegevoegd. Kijk maar of je er iets aan hebt om weer andere mensen voor te lichten.

63.68

Over zgn herstart van digitalisering rechtspraak stuur ik je onderstaand graag nog zoiets als een samenvatting door die ik onlangs schreef. De kenmerkende ontwerpinsteek, dus inderdaad analyse overstijgend, zit 'm daarvoor allereerst in de ruimere oriëntatie. Ofwel, denk vooral niet dat je zèlf de navel van de wereld bent, maar probeer die wereld juist algemener te duiden. Voor rechtspraak lijkt dan de schaal volgens maatschappelijk verkeer wel ruim genoeg. En bedenk dús een model van verkeersverloop waarin ook rechtspraak 'past.' (Want) als dat lukt, hoeft er niet of nauwelijks iets extra's voor – in dit geval – rechtspraak te worden ontworpen en zo door naar ontwikkeld enzovoort. Dat is wel zo eenvoudig, begrijpelijk, goedkoop, betrouwbaar, vlot en ga zo maar door met voordelen. Vervolgens ook weer tegen de gangbare stroom in – omdat die alom immers aantoonbaar een moeras veroorzaakt – heb ik me daarvoor niet onmiddellijk op verloop gericht, zeg ook maar procesgang enzovoort, maar principiëler de voorwaarden ervoor geproblematiseerd. Creatief? Eigenwijs? Hoe dan ook, zo kwam ik op m.i. fundamentele samenstellende delen voor maatschappelijk verkeer. Dat zijn hoedanigheden van deelnemers. Dàt kon ik vervolgens toetsen in literatuur over sociologie, antropologie, sociale psychologie e.d. Volgens die disciplines is het idee van gedifferentieerde, situationeel-samenhangende rollen allang niets nieuws meer. Pas daarop kunnen eventuele procedures voldoende eenduidig worden geënt (en doorgaans zelfs triviaal). Tja, wie

is er nu eigenwijs? Dat zijn toch ècht de mensen die inzicht in – de noodzaak van – verbijzonderde deelnemerhoedanigheden maar blijven veronachtzamen adequate voor voorzieningen voor informatieverkeer. Hoe lang nog?

[Emailbericht dd. 11 mei 2018 aan lid van de Auditcommissie Rechtspraak. Voor samenvatting, zie de tweede alinea in aantekening 63.66.]

63.69

Ik haak graag alvast nog wat verder in op jouw opmerking, tijdens ons gesprek afgelopen woensdag, dat TenderNed bij het ministerie van EZ het enige informatiesysteem (!) is dat niet – vanuit het idee van voorrang of zelfs exclusief – voor intern gebruik opgezet is. En op je oordeel dat die oriëntatie op willekeurige gebruikers ‘van buiten’ juist de sleutel tot het welslagen ervan is. Ervan uitgaande dat ik de strekking van je opmerking enzovoort goed begrepen heb, ja, daarmee ben ik het gròndig eens. (Want) mijn opvatting is allang zelfs radicaal c.q. principieel, dat àlle informatiesystemen ‘van’ de overheid feitelijk maatschappelijk verkeer faciliteren en dat ze daarom als onderdelen van infrastructuur voor informatieverkeer ontworpen enz. moeten zijn, ofwel door-en-door samenhangend. Dat is voor ordening van reële variëteit van betekenissen een nieuwe opgave. Systeempjes met en voor strikt ‘eigen’ informatie van een overheidsinstelling zijn uitzonderingen, als ze überhaupt bestaan. Lees, vooruit, nog redelijk diplomatiek uitgedrukt, mijn openingszinnen in Stelselmatige semantiek door Suwinet (Bureau Forum Standaardisatie, 2008):

Onderzoek van het Suwi Gegevensregister wijst uit dat de informatie die de Suwinet-partijen gebruiken slechts fractioneel door hun bemoeienis ontstaat. Vooral gebruiken zij informatie uit andere bronnen. Dat feitelijke hergebruik lijkt symptomatisch voor elke traditionele maatschappelijke sector.

Als samensteller van de nota [Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid](#) (Ictu/programma Architectuur Elektronische Overheid, 2004) schreef ik eerder o.a.:

Onder de noemer van ‘overheid en ict’ zijn er zelfs op korte termijn al diverse vraagstukken aan de orde. Wij zien er tenminste drie:

- In de eerste plaats is er de vraag aan de overheid naar haar beleid bij de inrichting van de informatiebetrekkingen tussen haarzèlf en andere — (semi)private — partijen en de toepassing van ict voor zowel verbetering van bestaande als ontwikkeling van nieuwe producten en diensten.
- In de tweede plaats is er de vraag naar de inzet van ict ter verbetering van de interne bedrijfsvoering van de overheid.
- En in de derde plaats is er de vraag aan de overheid als staat naar haar uitgangspunten en randvoorwaarden voor een stelselmatig opgebouwde Nederlandse informatiesamenleving met maximale ontplooiingskansen voor burgers en bedrijven.

Dergelijke vragen staan niet los van elkaar. Het zal inmiddels duidelijk zijn dat overheidsinstellingen qua — eerstvolgende stappen in — implementatie de twee eerstgenoemde vraagstukken benadrukken. D[eze nota] verruimt de benadering tot en met het derde vraagstuk, dat van het informatieverkeer in het publiek domein. Dat werkt zelfs gunstig door in de kwaliteit van het stelselmatige ontwerp, met weer alle voordelen voor de twee eerste vraagstukken van dien.[p. 17]

Iets verderop:

D[eze nota] behandelt in het bijzonder de derde vraag. Dus, hoe ziet op hoofdlijnen zo'n vernieuwd stelsel voor informatieverkeer in het publiek domein eruit? [p. 18 ...] Dat verandert de principiële waardering van de vraagstukken:

- Dynamiek en pluriformiteit/variëteit vormen geen vertrouwd probleem waarvoor een oude oplossing volstaat. Veranderlijkheid en veelzijdigheid zijn juist de nieuwe, constituerende dimensies van de informatiesamenleving. (Ook) voor dergelijke kansen kan de overheid 'met overleg' passende voorzieningen helpen verzorgen.
- Het begrip 'stelsel' wijst erop, hoe het informatieverkeer in het publiek domein anders valt te regelen. Daarentegen, zonder stelselmatige opzet en aanpak van informatieverkeer marginaliseert de overheid zichzelf langs zulke wezenlijke dimensies van het publiek domein.
- Ja, het resultaat is (ook) een andere overheid.

[...] D[eze nota] hanteert in zoverre het ruimere perspectief op informatieverkeer in het publiek domein — en zelfs op informatieverkeer in het algemeen — omdat op langere termijn de nieuwe informatie-infrastructuur maatschappijbreed bruikbaar moet zijn.[p. 19]

Dat is met TenderNed dus wèl gelukt. En zo moet het met zgn digitalisering van rechtspraak natuurlijk óók, enzovoort:

Let wel, dat vereenvoudigt immers juist geleidelijke veranderingsprocessen, verhoogt kwaliteit, houdt kosten beheersbaar e.d. Voor niet-informatiekundigen luidt de paradox dat hun accent op beperking voor beheersbare realisatie ... averechts uitpakt. Met dat accent op zichzelf heeft iedereen volkomen gelijk, maar de paradox lost pas op met een algemenere ontwerpbenadering.[p. 20]

Wat concrete aanleiding(en) betreft, is die nota verouderd. Politiek, nietwaar? Maar de inhoud annex oproep tot maatschappelijke stelselmatigheid van (informatie)verkeersvoorzieningen vind ik helaas onverminderd actueel. Daarom houd ik [Informatieverkeer in publiek domein](#) – en overigens veel méér documentatie – beschikbaar op mijn website. Lezers gezocht.

ps

Zoals afgesproken volgt nog een korte notitie om eisen van zgn digitale toegankelijkheid voor rechtspraak te toetsen aan wat – een gedeelte van – TenderNed práktisch allang faciliteert.

63.70

Dankzij jouw begeleidende zin “dat het hem wellicht ook weer nieuwe inzichten geeft,” kan hij dat commentaar op Tjeenk Willinks opiniebijdrage toch moeilijk ongelezen laten. :-)

63.71

Bedankt voor je reactie op mijn emailberichten dd. 27 en 30 januari jl.; voor afschriften zie [aantekeningen 61.47 en 61.52](#)]. Als vervolgreactie mijnerzijds geef ik je kortweg – wederom – het dringend advies om zsm elders aan de slag te gaan, ergens waar je jezelf wèl serieus mag nemen. Op je punten A t/m C ga ik onderstaand per omgaande ook graag wat nader in.

Ad A. Kan jij je voorstellen dat die redenering, zachtjes uitgedrukt, nogal merkwaardig overkomt? Want waaròm staat dat onderwerp

niet (meer) actief in het werkplan van [...] Forum [Standaardisatie?]

Huh, “semantische standaardisatie” is geschraapt,

omdat het lastig blijkt [...] serieuze vervolgstappen aan de gang te krijgen.

Maar dat is toch belachelijk! Sinds wanneer geldt als criterium voor een overheidstaak dat hij gemakkelijk, of zelfs leuk oid, moet zijn? En kan een aangehechte instelling zoals Forum Standaardisatie (FS) daarover zèlf beslissen? En voor een instelling die standaardisatie moet bevorderen, is het zelfs extra pathologisch om aan “de weerstand” te willen ontsnappen

die overheidsorganisaties/uitvoeringsorganisaties hebben tegen [...] voor[schrijven] ‘hoe’ ze hun taak moeten uitvoeren.

Nota bene, kenmerkend voor een standaard is zijn voorschrijvend karakter, punt. Wel beschouwd weigert in eerste aanleg FS zich te laten vóorschrijven wat zijn taak is.

Dus, het kritieke veranderprobleem van FS betreft m.i. zichzelf. Hoe kunnen de Forumleden

de (meer)waarde van semantische standaardisatie [...] onderken[nen],

zolang ze feitelijk géén idee hebben van betekenissenvariëteit op reële stelselschaal resp. wat de noodzakelijk samenhangende ordening ervan vergt? Wie heeft zich werkelijk verdiept in het ‘eigen’ FS-rapport **Semantiek op stelselschaal** uit 2009? Helaas, met de vorige zin stel ik een retorische vraag. Voor dat onbenul over zgn semantiek is, tja, jij maakt er melding van, die **Landkaart Semantische Interoperabiliteit** ook weer tekenend; zo zijn de correcties die ik met [Ontspoorde evaluatie](#) indiende bij jouw voorganger nooit verwerkt. Lastig?

Ad B. Indien

[d]e weerstand van het Forum [tegen] methodologische standaarden [...] consequent [is],

hebben de leden nog steeds niets begrepen van de verhouding tussen, zeg maar, functionele en technische eisen. Wat voorrang verdient, zijn functionele eisen. Sterker nog, dankzij standaardisatie in het functionele vlak vervalt de noodzaak van bemoeienis met techniek. Ofwel, er is ruimte voor pluriformiteit van techniek, mits ... voldaan blijft aan gestelde functionele eisen. Maar wat doet FS? FS opteert voor schijnbeheersing met exclusieve aandacht voor “technische [...] standaarden.” Zo staat het spreekwoordelijke paard natuurlijk àchter de wagen. Met de ten onrechte vernauwde aandacht voor techniek roept FS weerstand op. Met nadruk op functionaliteit is er minder weerstand, en die verdamppt zelfs grotendeels door erkenning van differentiële functionaliteit. Maar ja, dàt vergt dus besef van reële variëteit. Nogmaals, dat inzicht blijft iedereen ontgaan die haar/zijn kop stevig in techniekzand houdt.

Jij hebt gelijk dat je ... mij gelijk geeft :-)

in diverse [...] standaarden op de [FS-]lijst ook modellering of methodiek verscholen ligt.

Dus, hoe “consequent” is dat werkelijk? Ik weet het, dat was opnieuw een retorische vraag.

Over context gesproken, wanneer FS in een eigen rapport, te weten **Semantiek op stelselschaal**, een lans breekt voor

een modelleerwijze die [...] een open standaard is,

mag de lezer er m.i. van uitgaan dat FZ daarmee géén zgn semantische discussie voert, dus een loze opmerking plaatst, maar doelt op het standaardisatiebereik

overeenkomstig zijn taak. Sterker nog, feitelijk is Metapatroon met vooral genoemd rapport terdege op stelselmatige merites getoetst. Wie dat echter nog steeds niet begrijpt, probeert de discussie daarvan àf te leiden. En zo gebeurt er nog steeds niets aan het onderwerp dat juist prioriteit verdient, dwz ordening van reële betekenisverschillen.

Ad C. Dank je wel voor afschrift van het materiaal van de presentatie

Standaardisatie binnen DSO. Zo wordt ook dat dus weer niets. Nee, voor mij hoeft jij niet “bereid” te zijn “om (o.a.) over een stelselmatige en methodologische aanpak een verkennend gesprek met iemand van DSO te hebben.” Als je dat onderwerp domweg niet tot taak van FS rekent, laat dan ajb zitten. Dat wordt anders ook verder niets. Nee, ik heb [over Digitaal Stelsel Omgevingswet] verder met niemand contact gehad.

[Emailbericht dd. 16 mei 2018 aan hoofd BFS.]

63.72

Van mijn eerdere emailberichten in kwestie stuurde ik je destijds eveneens afschriften. Na drieëneenhalve maand, oh ja, met tussendoor nog maar eens een herinneringsbericht mijnerzijds, gaf hoofd BFS antwoord ..., waarop ik op mijn beurt nog op dezelfde dag antwoordde. Dan ben ik er maar weer even klaar mee. Nee, intussen staat er niets verrassends, helaas. Dat ontwijkende gedrag inclusief verdedigende onzin is natuurlijk corrupt, sabotage, maar de wèrkelijke tragiek luidt zelfs dat ‘ze’ ook daar he-le-maal géén idee hebben van wat geldt als adequate infrastructuur voor informatieverkeer. Dus herkennen ze ook nooit wat daarvoor onmisbaar is. Daarentegen zijn ze vol-ko-men blind ervoor, dat hùn zgn moeite juist averechts uitpakt. Het zou al reuze helpen, wanneer ‘ze’ daarmee ophouden. Dat mes snijdt aan twee kanten; er gaat minder mis èn er wordt minder geld verspild. Tja, totaal zònder besef van, overdrachtelijk, recht of krom, beweren ‘ze’ maar wat. Nogmaals, helaas wisten we dat al ... Elk aanknopingspunt voor opbouwende koerswijziging ontbreekt, althans, mij ontgaat dat kennelijk nog steeds. In een poging tot positieve zèlfevaluatie gaat daar de moeite zitten in het afpoeieren, met onvermijdelijk tegenstrijdige (pseudo-)argumenten, van wie prompt als criticus is bestempeld. Om alvast op jouw vergelijking met een trampoline in te gaan c.q. er een draai aan te geven, :-) je kunt hoog of laag springen, maar dat maakt allemaal niets uit.

63.73

Waarover jij en ik het mbt informatievoorziening annex- verkeer m.i. ook nog eens grondig eens zijn, is dat met voorrang (!) betekenismatige samenhang telt. Je zou toch zeggen, dat iedereen dat óók weet of anders vlot kan begrijpen. Maar wat blijkt het gevolg van nadruk op samenhang? Die leidt veranderkundig juist tot ... isolement. Merkwaardig, tòch! En helemaal alléén kan natuurlijk niemand ook maar iets veranderd krijgen.

Zo lees ik in jouw bericht, en helaas wederom, dat jij nog steeds geen ènkele zgn collega treft waarmee je er zelfs maar gewoon over kunt parten, laat staan dat iemand daar er op voorhand hetzelfde over denkt. Waarschuwingen hebben geen zin, zolang mensen tot wie je je richt zich van geen gevaar bewust zijn. Sterker nog, het enige dat zij als gevaar kùnnen, en daarom ook prompt gaan, duiden, is de ... waarschuwer. Even dóórdenken zit er niet in. Wel zo eenvoudig, zònder boodschap is er ook geen boodschap, nietwaar? Wèg met die lastpost!

Wat kan je opbouwend bijdragen als mensen er een zootje van maken? Inmiddels is je poging dus mislukt om ze meteen op andere gedachten en zo door tot ander gedrag te brengen. Wat kan je dan anders doen dan afwachten totdat hun opzet mislukt is? En hopen dat zij, als het zover is, bereid zijn om 1. het (on)bereikte resultaat als mislukking te beschouwen, 2. open te staan voor een adequate verklaring ervan, 3. hun idee over wat er wèl moet gebeuren dienovereenkomstig aan te passen en 4. naar dat verbeterde idee daadwerkelijk te handelen. Alles bijelkaar is dat inderdaad nogal wat. Meestal vervliegt de hoop – dus – al door onmiddellijke ontkenning van mislukking ... 'Ze' komen er aldus niet eens aan toe, althans niet serieus, om redenen te herkennen om de aanpak/opzet te bekritisieren, met opbouwend ruimte voor – voorstel voor – verandering. Kortom, feitelijk onveranderd vervolgen 'zij' samen het dwaalspoor, terwijl jij ook verder alléén slechts kan blijven ... hopen. Want wie weet ... En wanneer zij ooit mislukking wèl erkennen, zo neem je je loyaal voor, dwz met gevoel voor ... samenleving enzovoort, moet er toch iemand zijn die ze helpt met het opstellen van een verklaring ervoor, enzovoort. Zeg maar, dat je om te beginnen, herstel, voor noodzakelijke koerswijziging niet op voorhand als onmisbare boodschapper wil zijn uitgesloten. En dat is dan weer de reden, dat je reeds voorzichtig, terughoudend e.d. bent met je aanvankelijke waarschuwing.

Maar is dat geen zelfcensuur? Schik je je daardoor niet onverantwoordelijk naar voorspelbare mislukking? Volgens mij maakt het vaak helaas niets uit. Is het misplaatst om naar iemand die stokdoof is géén waarschuwing te schreeuwen? Dat lijkt mij van niet. Wèl moeten we dóórgaan met proberen te verzinnen hoe communicatie opbouwend kan slagen. Daarvoor voert de weg nu eenmaal langs kritiek. Het vermogen om kritiek opbouwend op te vatten lijkt echter alsmaar sterker omgekeerd evenredig met het bereik van verantwoordelijkheid van functionarissen (en in die mate handelen ze daarom feitelijk onverantwoordelijk). En zolang 'zij' druk doende zijn met de zoveelste mislukking, over veranderstrategie gesproken, mag jij je salaris gerust zien als beloning ervoor dat je ze na aanvankelijke alternatieve voorstellen met rust laat om er tenminste zo snel mogelijk een puinhoop van te maken. Het is uiteraard – pas – een probleem, indien 'ze' verwachten dat jij intussen iets doet wat 'zij' nuttig achten.

Ik werk niet in loondienst. Moet ik daarom zelfs nòg voorzichtiger zijn, dwz tegen mijn informatiekundige overtuiging in handelen, om als externe dienstverlener aan betaalde opdrachten te komen? Ik meet me daarvoor beroepsethiek aan die ik vermoed bij medici (en waarvan ik hoop dat zij ze redelijk consequent volgen). Bijvoorbeeld, het is inmiddels bekend dat roken slecht is voor gezondheid (van zowel de roker als omstanders). Daarom, overdrachtelijk gesproken, voel ik me tegenover rokers verplicht om te benadrukken, zonodig herhaaldelijk, dat zij ermee moeten stoppen. Klopt, aan die mensen verkoop ik al helemaal géén sigaretten. Ja, maar alle potentiële patiënten zijn rokers. Je moet realistisch zijn. Wie ze waarschuwt voor gezondheidsrisico's kan daarom naar patiënten fluiten. Geen patiënten, geen inkomen, zo eenvoudig is het. Is dat zo? Het lijkt er wèl op. Maar dat verandert er natuurlijk niets aan, dat roken slècht voor 'ze' is. Wie is er nu wèrkelijk onrealistisch? Hopelijk breekt er een tijd aan, dat het informatiekundig isolement zoals wij dat beleven achterhaald geraakt is. Ik geloof niet dat wij dat nog meemaken, maar wanneer onze aantekeningen overgeleverd blijven, lezen onze navolgers ze ter

verdere lering wellicht eens na. En voor jou resp. mij is dat isolement gelukkig niet compleet dankzij onze onderlinge correspondentie en verdere contacten.

63.74

Het auteursrecht(copyright) in de Verenigde Staten wijkt af van dat in o.a. Nederland. Zo is hier het morele recht van de auteur expliciet erkend. Hoewel Neil Natanel in **Copyright's Paradox** (Oxford University Press, 2008) het desbetreffende recht van de VS beschrijft, vind ik zijn boek tevens voor onze samenleving van belang. Hij wijst vooral op het verband tussen het recht van een auteur en de vrijheid van meningsuiting. Het paradoxale karakter dat hij toeschrijft aan auteursrecht is volgens hem pas gegroeid door de wisselwerking van – technische – ontwikkeling van middelen voor verveelvoudiging en verspreiding, de afgelopen decennia vooral digitaal, en sterk uitgebreide rechten van de zgn eigenaar van een werk. Daardoor is evenwicht verloren geraakt, en wel ten koste van vrijheid van meningsuiting. Natanel doet enkele voorstellen om zulk evenwicht te herstellen. Zoals hij nog eens samenvat,

[v]iewing copyright through th[e] free speech lens is critical to recovering copyright's delicate balance and faithfully translating copyright's core principles to the digital arena. It also requires that we place copyright in its proper context, as part of a multifaceted regime of laws, regulations, government subsidies, and communication technologies and practices that make up our system of free expression.[p. 217 For o]ur system of free expression requires not just a diversity of content but a plurality of types of speech and speakers. [... It] would further that diversity and plurality by affording authors a tailored mix of exclusive rights and rights of compensation only. [... C]opyright law truly serves as an engine of free expression when it limits the reach of copyright holder control no less than by spurring the creation of original works of authorship.[p. 218]

Dankzij Natanel kom ik er op om [Manifest voor informatieverkeer](#) te vergelijken met auteursrecht. (Ook) het persoonlijk eigendom van persoonsinformatie dient immers principieel betrekkelijk te worden opgevat resp. te gelden. Daarvoor bestaat inmiddels Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) als rechtskader. Ik herken daarin echter niet zo gauw de punten met hun samenhang waarop Natanel m.i. terecht wijst.

En hoe zit het met zgn citaatrecht? Hier vermeld ik een auteursnaam. En die publiceert ik in deze aantekening. Stel dat het een ingezetene van een EU-lidstaat betreft. Heb ik daartoe volgens AVG nog het recht? Ik houd het er op dat een auteur van een publicatie daarmee zèlf in de ... publiciteit is getreden. En met haar/zijn meningsuiting heeft z/hij nu eenmaal 'met zoveel woorden' een uitnodiging doen uitgaan voor meningsuitingen door andere auteurs, enzovoort. Zoals de hier oorspronkelijk veronderstelde auteur – maar ja, wie kan wèrkelijk oorspronkelijk zijn? – geacht is vrij geweest te zijn met haar/zijn (auteurs)werk, zo moeten andere auteurs daarover eveneens onbelemmerd hun mening(en) kunnen geven. Daarbij vind ik adequate naamsvermelding zelfs verplicht. Anders is plagiaat met bedrog van oorspronkelijke auteurs van dien aan de orde.

63.75

Dank je wel voor je bericht! Even nadenken, ik neem aan dat "itv" staat voor: in termen van. Ja, klopt, "goede architectuur (itv informatiekundige architectuur) [is] nu essentieel." Was het natuurlijk altijd, en al helemaal voor een deugdelijke start, maar, hoera, indien ze dankzij jouw voorlichting dat "[p]unt [...] wel begrepen [hebben,]"

eindelijk. Of jij “er iets mee bereikt heb[t]”? Dat hangt er dan vanaf, of ‘ze’ kunnen beoordelen wie een goede informatiekundig ontwerper is. Dat is helaas nog niet zo eenvoudig, omdat informatiekunde als v k feitelijk nog niet eens bestaat, althans niet de richting met borging van maatschappelijk (informatie)verkeer als karakteristiek bereik. Voordat je het weet, schuift er t ch weer een verdwaalde programmeur oid aan. Haha, mag ik dolend zeggen? Ik ben Cervantes’ Don Quichot aan het lezen. Hoe die dolende ridder, en als ridder nota bene z lfbenoemd, overal een n g grotere puinhoop van maakt. Sleutelroman, dus. Enfin, je hebt ze gewaarschuwd. Tot verder “meedenken” ben ik uiteraard zeer graag bereid. Ik kan het slechter treffen dan een gesprek  p een terras en m t een biertje. :-)

[Emailbericht dd. 18 mei 2018 aan lid van de Auditcommissie Rechtspraak.]

63.76

Z er attent, vind ik, dat [het betrokken commissielid] mij prompt ‘persoonlijk’ verslag doet. Overigens kan zijn ingefluisterde, vooruit, analyse zomaar averechts uitpakken, te weten wanneer ze d nken dat ze informatiekundig – laten – kijken, terwijl dat zelfs nog kortzichtiger technisch gebeurt (want juist die technici noemen zich allemaal architect). Kan jij je antenne afstellen op ontvangst van eventuele beleidssignalen? Op erkenning van voorrang voor, vooruit, “informatiekundige architectuur” zou toch passende aanwijzing enzovoort moeten volgen ... Of volgt er wederom een Don-Quichotje? :-)

63.77

... en nog wat verdere informatie. Kort nadat ik je gisterenmiddag vertelde over mijn gesprekken en correspondentie met een lid van de Auditcommissie Rechtspraak (ACR) stuurde hij me een nog korter emailbericht. Inderdaad, het ene kort is het andere niet, ofwel algemener gezegd: contextuele verbijzondering.

Ik heb hem ooit leren kennen toen hij als student stage liep bij het project van DG Volkshuisvesting waarvoor ik, ook weer kort, in dat geval na mijn vertrek bij BZ, een nieuw informatiesysteem voor de financi le administratie ontwierp. Klopt, ook weer met faseboeken, maar het was nog even spannend om dat beginsel passend te krijgen voor het inmiddels geldige zgn verplichtingen-kasstelsel. Tja, na een prima werkend prototype volgens mijn ontwerp, dus klaar in een paar weken, mocht van de opdrachtgever aldaar een legertje programmeurs op eigen gezag – nee, ik hoefde niet uit te leggen wat de bedoeling was – en aldus voor eigen winst woekerend langdurig aan de slag om er naar verluidt  cht iets van te maken, en dat is vervolgens dus nooit iets geworden. En dat gebeurt dan onder de noemer van risicobeheersing ...

Na zijn studie spraken we elkaar af en toe. Enkele jaren geleden, toen ik hem in zijn hoedanigheid van Hogeschoolbestuurder een voorstel voor informatiekundige opleiding wilde voorleggen, ontdekte ik op het ww web dat  en van zijn nevenfuncties dat lidmaatschap van die Auditcommissie is. In dat stadium gaf hij helaas nog geen gehoor aan mijn opmerkingen, terwijl volgens “instellingsbesluit en regeling”  en van de ACR-taken, zie artikel 5, lid f, toch “advise[ring] over [... d]e toepassing van informatie- en communicatietechnologie” is. Het is natuurlijk ook te veel gevraagd om dan mensen tot commissielid te benoemen die er daadwerkelijk genoeg van weten. Dat opleidingsvoorstel kreeg trouwens evenmin vervolg. Enfin, dankzij de negatieve publiciteit over het digitaliseringsprogramma Kwaliteit en Innovatie (KEI) dacht ik inmiddels m er kans te maken om hem, inmiddels overigens

opgeklommen tot Universiteitsbestuurder, te porren voor enige nevenactie. Aanvullend op wederom een gesprek stuurde ik 1. mijn commentaar op de recente opiniebijdrage van Tjeenk Willink en 2. de als A t/m E verzamelde emailberichten met een stelselmatig voorstel voor zgn digitale toegankelijkheid tot rechtspraak. Beide documenten ken jij ook.

Wanneer je onderstaande afschriften van onder naar boven leest, zie je allereerst verslag dat de ACR niet alleen “uitgebreid gesproken [heeft] over KEI,” maar dat mijn, zeg maar, contactpersoon een poging deed om te verduidelijken dat de ene architectuur de andere niet is. Ervan uitgaande dat de ACR dat overleg voerde met op z'n minst enige leden van de Raad voor de Rechtspraak, is het natuurlijk maar weer de vraag of die RvR-leden alsnog begrijpen wat er kwalitatief anders aan “informatiekundige architectuur” moet zijn. De toevoeging dat je “daar de tijd voor moeten nemen om dit te laten uitzoeken” neemt mijn bezorgdheid allesbehalve wèg. Want wat in een zgn basisplan voor een herstart met voorrang bepleit wordt, te weten een “doelarchitectuur,” zie voor enige verdere opmerkingen mijnerzijds het document hierboven vermeld als nr 2 en aldaar bericht E, kan je niet “uitzoeken,” maar moet je – laten – ontwerpen. Uitgaande van zo'n “doelarchitectuur” is pas, wat ik in dat voorstel noem, een middelenarchitectuur alweer wat meer een kwestie van “uitzoeken.” Hoe dan ook acht ik de kans groot, dat de Rechtspraak op het pleidooi van het ene ACR-lid reageert met de mededeling dat ze precies dàt al aan het doen zijn ..., want het staat in het plan voor herstart van KEI. Maar, nee, met informatiekundige strekking staat het ook daarin opnieuw niet.

Hoe openbaar is de beraadslaging door c.q. met ACR? Indien ook daarvan de A staat voor achterkamertjes, kan iedereen doen alsof daar niets gebeurd is (en voor wie er nog steeds niets van heeft begrepen is dat ook zo). En het ene ACR-lid kan altijd zeggen, zoals hij dat meteen tegen mij deed, dat in elk geval hij toch zijn best gedaan heeft (en als adviseur mbt artikel 5, lid f, gedekt is). Het lijkt me daarom verstandig om in ons a.s. rechteroverleg tevens melding te maken van dit ACR-uitstapje. Mee eens?

Ik ben het ACR-lid uiteraard wel degelijk erkentelijk voor zijn ... interventie (hoewel hij veel méér had kunnen doen, maar ja, dat ziet hij kennelijk als risico voor ... hemzèlf, vrees ik). Daarom heb ik prompt een bedankberichtje teruggestuurd. Zeg niet dat het nergens om gaat. Hoe ver kunnen we als buitenstaanders komen?

63.78

Hoe verder? Wellicht heb jij dat allang bedacht, maar worden er notulen opgesteld van de vergaderingen van de Auditcommissie Rechtspraak (ACR)? Dat lijkt me toch wel. En, zo ja, zijn ze beschikbaar voor Rechtspraak-medewerkers? Tja, zal wel niet (maar ik vergis me hierin graag). Zo nee, is het soms een idee om de Ondernemingsraad ernaar te laten vragen? Zo van, de rechtspraak heeft een Auditcommissie. Volgens instellingsbesluit/regeling, artikel 5, lid f, “adviseert [de ACR] over [... d]e toepassing van informatie- en communicatietechnologie” Dus, wat zeggen de leden dáárvan eigenlijk over KEI? Zij zitten er toch niet voor niets? En wat gebeurt er precies met hun adviezen?

Of dit een bruikbaar idee is, laat ik graag aan jou ter beoordeling. Ik ken daarvoor ‘de verhoudingen’ onvoldoende. Aan het gooien van een spreekwoordelijke boemerang hebben we natuurlijk (ook) helemaal niets.

63.79

Op Descartes' **cogito ergo sum** zijn eindeloos variaties mogelijk, o.a. **ik denk, dus is er iets dat ik niet ben.**

63.80

Ik wil nog iets kwijt nav zulk vermeend wondergereedschap voor programmatuurontwikkeling. De naam van het spul annex gedoe waarmee jij thans te maken hebt, vermijd ik overigens te vermelden; aandacht ervoor zou maar verkeerd als aanbeveling opgevat kunnen worden en daarvoor leen ik me liever niet. Waarop ik inhaak, is de betekenis van prototype. Ik citeer uit Van Dale (14e editie, 2005) het complete lemma:

1. eerste, oorspronkelijk model
2. voorafbeelding, prefiguratie
3. de meest uitgesproken karakteristieke vertegenwoordiger van iets, van een groep, degene die alle karakteristieke kenmerken van iets, van een groep bezit.

Je kunt mislukking met ontwikkelgereedschap dus voorspellen, indien het ter "voorafbeelding" niet geschikt is voor – realisering van – een "model" dat "alle karakteristieke kenmerken" betreft. Maar wàt telt als karakteristiek?

Voor een informatiekundige behoort dat de reële betekenisvariëteit te zijn. Ofwel, lukt het met het ontwikkelgereedschap in kwestie om maatregelen te treffen voor samenhangende ordening van relevante betekenisverschillen van informatie? Biedt het daarvoor zgn pàssende variëteit. Zo nee, vergeet het dan maar meteen. Zo ja, en op z'n Engels over agile development gesproken, dan is met het prototype prompt de opzet van de operationeel bruikbare voorziening vergaand getroffen. Maar om dàt karakteristiek te vinden, vergt oriëntatie volgens èchte deelnemers aan informatieverkeer èn overige belanghebbenden.

Dan zijn er mensen die voor karakteristiek houden wat ze helpt om een potentiële opdrachtgever ervan te overtuigen om een èchte ... opdrachtgever te worden.

Vanwege het informatiekundig onvermogen van – vrijwel alle – potentiële opdrachtgevers, dat is nu eenmaal zo, geldt als karakteristiek wat zij onmiddellijk kunnen herkennen. En dat is het uiterlijk. Daarom is zulk ontwikkelgereedschap erop gericht om in hoog tempo, zeg ook maar als bij toverslag, iets te tonen dat aantrekkelijk ... zichtbaar is. Potentiële opdrachtgever enthousiast, opdracht binnen. Maar dan?

Het zou nog niet eens zo erg zijn, indien de verkopers van oppervlakkigheid terdege beseffen dat zij met dat hulpmiddel vooralsnog een valse voorstelling gegeven hebben van wat "karakteristiek" is. Zo van, die vertoning was helaas nodig om aan de slag te mogen gaan. Maar nu dat gelukt is, gaan we serieus aan de slag, dus ter facilitering van reële betekenisvariëteit ... waarvoor we dus ànder ontwikkelgereedschap nodig hebben. Oh ja, voorzover we dat nog niet opstelden, er moet natuurlijk met voorrang een ontwerp van/voor ordening van betekenisverschillen komen.

Nee, zo gaat het dus – bijna? – nooit. Informatiekundig feitelijk ontwerpeloos gaan de ontwikkelaars tevreden dóór met toch vooral een (ver)toondoos is. Dat werkt echter niet, met na verloop van tijd zowel opdrachtgever als ontwikkelaar(s) in verwarring over de oorzaken van mislukking. Tegen die tijd is er altijd wel een 'nieuwe' toondoos op de markt, en kan met valse hoop een vòlgende faalcyclus beginnen, enzovoort, elkaar verstrikken in steeds onwrikbaarder onvermogen.

Daar sta je dan. Moet je je vinger eigenlijk nog wel opsteken? Wie kàn je – nog –

begrijpen? Wie wil dat überhaupt?

Zolang niemand kritiek kan velen, valt het eens met loftuigingen te proberen. Het verzoek tot inschikkelijkheid zit 'm dan vooral in de toegevoegde kwalificering. Noem 'het' inderdaad ... wondergereedschap. Zeg er echter in één adem bij waarvóór.

Bijvoorbeeld,

dat is inderdaad schitterend – okee, als je niet te veel wilt overdrijven: bruikbaar – gereedschap voor de opmaakproefjes met user interface, ...

Haal even adem,

... maar om de achterliggende informatie georganiseerd te krijgen is natuurlijk wel iets anders. Hoe dat middel daarbij helpt ontgaat me. Kan jij me dat uitleggen?

Daarop krijg je stellig wederom geen antwoord. Maar je kunt die vraag dan eventueel wat ruimer uitzetten. Wat denk je van de leverancier van het gereedschap in kwestie? Hmm, ik vermoed dat je dat al deed.

63.81

Uit nieuwsgierigheid heb ik wat verder gekeken. Dat ontwikkelgereedschap 'doet' aan visual modeling. Welke veronderstellingen gelden voor betekenissen inclusief betrekkingen, vond ik kort verklaard op een ww webpagina. Zeg maar, ook weer op z'n Engels, entity-relationship modeling (voorzien van enkele nadere constraints). Dat volstaat wel voor de meeste kleinschalige, aparte toepassinkjes, op de schaal van informatieverkeer echter niet. En van wat op die reële schaal noodzakelijkerwijs differentiële autorisatie van deelnemers, te weten volgens nadere hoedanigheden, aan informatieverkeer dient, kan ik zelfs niets ontdekken.

Tja, wat kan jij je "teammanager" in dit stadium opbouwend meedelen? Je hebt er alle vertrouwen in dat het gereedschap zich prima leent voor een prototype van de ... voorkant. Dus hoe eerder dat beschikbaar komt, des te beter. Laat hij je door jou dus vooral niet ophouden. Vervolgens komt het echter aan op, vooruit, opschaling van de achterkant. Welke informatie is operationeel (!) allemaal relevant, en wat zijn de gevarieerde betrekkingen ertussen? Tegen die tijd heb je daarvoor nog wel een idee, mocht het langs de ingeslagen weg toch wat moeizamer verlopen dan thans vrijwel algemeen gedacht. Om daarmee nu te komen heeft geen zin. Alles op z'n tijd (of nooit).

Neem bovenstaand 'advies' ajb niet serieus. Ik geef ook maar uitdrukking aan frustratie. Wat vind jij – nog – een zinvolle poging? Toen ik ambtenaar bij het ministerie van Buitenlandse Zaken was, had ik meteen door dat het zinloos is om mensen ongerust te maken met een boodschap die ze op dat moment helemaal niet kunnen begrijpen. Of niet eens willen, en juist diplomaten hebben het vermogen om te verhullen wat ze ... niet willen. Dus, wat willen ze eigenlijk wèl? Dat bleek daar toen eenvoudig: regie over hun eigen berichten, inclusief correcte spelling van eigen naam. Zo lang geleden is dat nog niet eens. Sterkte met je overleg!

63.82

Wat houdt identiteit in, en wat juist niet, volgens de veronderstelling van wederzijdse afhankelijkheden (lees ook: interdependentie)? Voor mijn antwoord heb ik bedacht dat het daarbij als factoren steeds gaat om enerzijds een subject – kan ook een object zijn – anderzijds een situatie. Dat zijn als het ware de samenstellende delen van een situationeel subject met bijbehorend verbijzonderd annex uniek gedrag. Dat unieke gedrag laat zich daarom eenduidig aanwijzen, zeg inderdaad ook maar

identificeren. Ofwel, voor een situationeel sub-/object geldt een identiteit. Hoewel een sub-/object dus van situatie tot situatie van gedrag wisselt, acht ik zo'n sub-/object 'tegelijk' door continuïteit gekenmerkt. Daaraan ligt echter géén gedrag ten grondslag. Anders zou het immers om nòg maar weer een situationeel sub-/object gaan. Voor samenhang tussen 'zijn' situationele identiteiten veronderstel ik daarom een enkele gedragloze identiteit per sub-/object: nul-identiteit.

Vanwege mijn interdependente duiding van identiteit(en) stel ik belang in identiteitstheorieën. Heeft iemand anders soms al bedacht hoe ik identiteit opvat? Of wat is er anders aan? Om dergelijke redenen kocht ik ook weer antiquarisch, en vervolgens las ik, het boek **The Concept of Identity** (Mouton, 1965) door David J. de Levita, een nederlandse psychiater. Hij had als titel wellicht duidelijker 'the concepts of identity' kunnen nemen, of 'the concept of identities.' Meervoud, dus. Want wat identiteit betreft, zo stelt De Levita,

we can hardly think of a question to which more kinds of answers are possible.[p. 2]

Inderdaad, het is een kwestie van veronderstellingen. De Levita lijkt terdege te beseffen dat ze leiden tot bijbehorend verschillende begrippen:

In fact, it is possible that in every particular set of statements that deserves the name 'theory' we could define a concept of identity which has a meaning for that theory, and that theory alone.[p. 2]

Het verband van mijn theorie van subjectief situationisme met het werk van De Levita herken ik vooral in zijn rolopvatting. Volgens een rol ligt de nadruk op situatie als gedragbepalende factor. Zoals De Levita stelt,

roles [...] design patterns of action irrespective of who perform them[. p. 7]

Tòch, zo voegt hij eraan toe,

we do mind who performs them.[p. 7]

In feitelijk gedrag komen tevens, zeg maar, individuele verschillen tot uitdrukking. Daarom is zowel subject als situatie een gedragsfactor. Dit houdt o.a. in dat de identificering door de één van een ander altijd ook weer situationeel is. En wanneer dat naar zijn aard zo is, geeft De Levita blijk van zoiets als essentialisme door te beweren

that the assignment of identity means a particular kind of reduction of a relationship.[p. 8]

Het is immers de betrekking in kwestie waarnaar ook de identiteitstelling zich voegt, punt. Daarvoor telt verder géén reductie. Volgens De Levita is het zo, dat

The people who want to identify me treat me as if I were a thing with properties (by which it is identifiable) rather than as a living object. They reify me.[p. 8]

Nee, het ene subject situeert het andere subject (en doet dat ook 'uit' zichzelf voor intrasubjectieve betrekkingen). Dat betekent dat een, pleonastisch uitgedrukt, situationele identiteit telkens is samengesteld uit onlosmakelijk verbonden 'eigenschappen' van zowel subject als situatie:

[T]he assignment of identity by people to other people is a matter of mutual interest to all persons concerned[, i.e.,] mutuality [i]s an essential trait of identity formation and assignment.[p. 10]

Het idee van – veranderlijk – meervoud van situationele identiteiten ‘rondom’ de nul-identiteit van een subject heeft De Levita kennelijk niet. Wat er weliswaar op lijkt, maar deels juist neerkomt op het tegenovergestelde, is wat hij aanhaalt als

Rümke's picture of a 'punctiform' ego[. ...]It is, as it were, the limit of the shrinking of an ego circle, in which when all 'area' has been lost, the point itself still appears to possess identity[. ... T]his point can be viewed as the intersection of the psychologising and philosophising line.[p. 27]

De nul-identiteit van een subject beschouw ik niet als uitkomst van (weg)gekrompen situationele identiteiten. In plaats van

identity [...] as an abstraction, derived from someone's behaviour[. p. 151]

zie ik de nul-identiteit als onmisbaar scharnier voor ontwikkeling van ‘zijn’ deelidentiteiten. Ook vind ik een cirkel geen passend beeld voor een subject. Alweer reëler stel ik de vergelijking met een bloem voor, met allemaal verschillende bladen die vanuit het midden met elkaar verbonden zijn. Wat dat beeld echter nog niet biedt, is zgn recursiviteit van situationele verbijzondering van subjectgedrag. Dat kan – pas – eenduidig resp. formeel worden uitgedrukt met [Metapatroon](#). Een ander beeld waarnaar De Levita verwijst, klopt daarom m.i. evenmin:

[T]o use another mathematical image, which derives from Wundt: the abstract ego is an asymptote, which is always approached more and more by empiricism, but which is never reached.[p. 27]

Let wel, De Levita oppert die vergelijkingen in zijn historisch overzicht van identiteitsbegrippen; hij deelt de bijbehorende opvattingen niet. Zo volgt hij evenmin

the old substantialistic concept which represents man as a substance that is the bearer of properties and attributes[. p. 29]

Kenmerkend voor de begripsontwikkeling acht De Levita

the further structuring of the social component. [...] With] the concept of identity [developed] in the direction of reciprocity[. ...] it [offered] a crystallisation point for the reciprocal [p. 45] relations between the 'I' and its world[. p. 46]

Ik besef dat De Levita in navolging van Erikson met “ego-identity” zelfs principieel iets anders bedoelt dan wat ik versta onder nul-identiteit. Maar de betekenis die ik eraan hecht, maakt volgens mij pas consequent begrijpelijk dat

the ego-identity is [...] a constant which enables the ego to synthesize contradictions within the personality. It may at first sight seem paradoxical that something which is regarded as constant is at the same time considered able to reconcile contradictions and make changes acceptable.[p. 55]

De kunstgreep met de – veronderstelling van – nul-identiteit, vergelijkbaar met het òngetal nul voor getallensystematiek, verschaft de paradox annex irrationaliteit ‘als het ware’ axiomatische status. Dat ‘maakt’ wat ermee gebeurt allemaal redelijk(er), onderling consistent(er) e.d. Het vergt inderdaad nogal een gedachtesprong om aan een subject nul-identiteit toe te kennen, opdat ... veelzijdigheid, veranderlijkheid enzovoort van het subject in kwestie òndubbelzinnig verschijnen. En daarbij staat een subject niet alléén; met hun respectievelijke, zonodig wisselende situationele identiteiten stemmen zij onderlinge gedragingen af. Nogmaals, nul-identiteit biedt continuïteit, situationele identiteit biedt aanpassing, afwisseling enzovoort. Continuïteit en verandering kunnen onmogelijk in één en dezelfde identiteit samengaan. Het nulbegrip is meestal de plaats om zo'n onontwarbare knoop precies

door te hakken. Ik vind dat voor identiteit(en) dus gelukt. Met een andere beeldspraak, De Levita heeft de klok horen luiden:

Every development within the personality presupposes both something that changes and something which remains the same[. p. 56]

Hij zoekt de overeenkomstige klepel echter nog in de tegenovergestelde richting van nul-identiteit. Hij meent

that here a concept would be useful which represents 'identity' as a superpositioning of strata which all have something to do with 'constancy[.]'[pp. 56-57]

Maar wat zijn dergelijke lagen dan? Nagenoeg omgekeerd ga ik ervan uit, dat situationele identiteiten van een subject onderling juist gedragingen betreffen zònder, zeg maar, overlappingsen. Ofwel, de uitkomst van het zoeken naar overeenkomsten blijft ... niets. Voor de noodzakelijke samenhang ertussen heb ik daarom een aparte, kwalitatief àndere identiteit aangenomen: nul-identiteit. Het is inderdaad wennen. Over situationele gedragsverbijzondering gesproken, De Levita schrijft

divergent meanings of the term identity

er aan toe dat

[w]riters are in general inclined to use the term identity in a meaning which links up best with the phenomena the have studied.[p. 129]

Ter ordening van zulke reële variëteit zijn nul-identiteit en situationele identiteit dus zgn metabegrippen. De Levita stelt echter niet zozeer belang in overzicht van identiteitsbegrippen, maar vervolgt **The Concept of Identity** vooral met het begrip dat hèm lijkt te passen. Nota bene, met genoemde metabegrippen lever ook ik per saldo uiteraard ook weer een identiteitsbegrip. Daarmee probeer ik te integreren, wat voor De Levita toch nog vergaand aparte disciplines met dienovereenkomstig verschillende identiteitsbegrippen blijven, te weten sociologie, sociale psychologie, psychologie en psychiatrie. En voor zijn eigen vakgebied,

[s]ince [his] efforts concern a psychiatric concept of identity, [p. 150 he] start[s] with what is common to all the definitions that have been found for identity and [...] define[s] this common factor by saying that identity refers to something in the individual which causes him to remain the same, to his sameness and continuity. Indissolubly connected with this is the implication that, through this sameness and continuity, he is in an position to occupy a 'firm' place in the community.[p. 129]

Weliswaar stelt De Levita dat

[a] separating line can be drawn through the range of meanings of identity of the basis of th[is] definition[. p. 129]

Maar ook hij komt dus niet op de gedachte tot interdisciplinaire vereniging volgens enerzijds nul-identiteit, anderzijds situationele identiteiten met tegelijk nul-identiteit voor samenhang tussen situationele identiteiten. Wat De Levita intussen over rollen opmerkt, is juist volgens het beginsel van situationele gedragsverbijzondering van subjecten nogeens èxtra duidelijk:

We have defined the abstraction 'role' as that factor in behaviour for which there is a 'model' within the social system, a totality of expectations which is shared by a group of people. A role is in this way a contract between an individual and others.[pp. 131-132]

Overigens berust zo'n gedragspatroon à la rol niet objectief in een systeem, maar resulteert door subjectieve interpretatie, dwz is ook weer onvermijdelijk subjectief-situationeel bepaald èn gericht. Dat neemt niet weg, dat

[r]ole behaviour must, of course, in order to be able to be generally expected, contain a high degree of general understandability. [... However, t]he essential part of the role lies not in the understandability, but in the predictability of its manifestations.[p. 140]

Daarbij moet er ruimte voor veranderingen zijn:

The role expectations [mutually] adapt themselves continually and evolve so that new roles are constantly arising.[p. 146]

Op interdisciplinaire integratie vind ik wel degelijk De Levita's aanpak wijzen, dat

we cannot work with roles as such (which are group phenomena), but we have to seek for the precipitates or representatives of these roles within the system of reference of the individual personality structure.[p. 150]

Wat mij betreft bestaan rollen-als-zodanig niet. We doen alsòf met wederzijdse verzoeken tot inschikkelijkheid, en zodoende gedragen we ons ernaar.

Als psychiater mikt De Levita blijkbaar op het bevorderen van een

'sense of identity' [...] indicat[ing] the feeling of occupying a place of one's own in the community[. p. 151]

Prima, maar hij mist dat er àndere (meta)begrippen van identiteit aan ten grondslag liggend genomen moeten zijn. Hij probeert het met veronderstelling van

polarity between individuality versus identity [as] denot[ing] two different ways in which I am unique: 1. by my individuality, that is in the way in which I fulfil my roles, and 2. by my identity, that is the unique combination of roles which I call mine.[p. 152]

Wat echter telt, is de samenloop vanuit polariteit. Vooruit, noem individu(aliteit) ook subject, en laat een rol voor situatie doorgaan. De unieke samenloop van subject en situatie vormt een dienovereenkomstige (gedrags)identiteit. De Levita vat samen, dat

identity is [...] the way in which a person establishes himself in the world.[pp. 154-155]

Dat enkelvoud klopt pèr situatie, met dáárvor dus een situationele ... identiteit met nul-identiteit voor – de zorg voor – subjectcontinuïteit, aldus

choos[ing] the constancies and predictabilities under the protection of which [the person] dares to accept changes und unpredictabilities and even to change unpredictably.[p. 155]

Ja èn nee,

[i]dentify also changes and, in fact, constantly.[p. 155]

De nul-identiteit van een subject verandert principieel niet. En zijn situationele identiteiten komen en gaan.

63.83

Is dat "antwoord van [jouw] teammanager" wat hij je daadwerkelijk reeds zei? Of voorspel je dat z/hij jou zo'n antwoord gaat geven? Hoe dan ook, indien z/hij je aldus functioneel aanspreekt, dus jou als "informatieanalist," dan mag je vriendelijk om een nadere aanwijzing vragen. Welke grèns stelt hij voor het bereik van zulke analyse? Is dat steeds een aparte zgn toepassing? Op z'n Engels dus application, en zo door tot app? Maar wie let er dan op noodzakelijke samenhang ertussen? Die behoefte c.q. noodzaak is er toch óók, nietwaar? Tja, als jij als informatieanalist ook iets mag

opmerken, die samenhang komt óók weer tot uitdrukking met ... informatie. Dat vergt dus overkoepelende informatieanalyse of, beter gezegd, informatiekundig ontwerp. Op die schaal moet rekening gehouden zijn met 'toepasselijke' verschillen in betekenis. Kan z/hij zich daarbij niets voorstellen? Je kunt herkenbare voorbeelden genoeg schetsen. Daarop is toepassingsgericht (ontwikkel)gereedschap nu eenmaal niet berekend, alle retoriek ten spijt. Gelukkig, daar is nu nèt een informatieanalist voor, "doorgeleerd" en al, om op te wijzen. Dus, stel minstens op hoofdlijnen allereerst een samenhangend model op, met een passende modelleermethode voor de reële variëteit van informatie(betekenis) van dien. Ontleen daaraan vervolgens eventuele aparte (verwerkings)toepassingen. Of meent z/hij desondanks dat jij je analyse nog steeds louter op losse toepassingen moet richten? Dan komt die samenhang dus later (want vergeten kunnen 'we' die zeker niet). Dat wordt dan natuurlijk nogal wat ingewikkelder ...

Ik weet het, wie niet horen wil ... Overigens, kan jij op jouw beurt aankondigen, dat jij je aanbeveling graag alsnog op schrift stelt?

63.84

Wie iets nieuw noemt, laat vaak gemakshalve buiten beschouwing resp. beseft niet eens dat aldus iets anders geldt als ... oud. Nota bene, vernieuwen komt onlosmakelijk tevens neer op ontouden. Dat ik er een nieuw :-)) woord voor moet verzinnen, ontouden, dus, mag gerust als sterke aanwijzing worden opgevat dat nog ten onrechte een absolute betekenis van nieuw heerst.

De evenwichtige afstemming annex betrekking tussen vernieuwing en ontouwing telt pas voor per saldo geslaagde verandering. Daarom moet ook en vooral dat overgangsproces erkend zijn als onderwerp van ontwerp. Om iets nieuws opbouwend enz. te laten gebruiken, nogmaals, moet immers iets ouds in ònbruik raken.

Indien van oud naar nieuw kwalitatief verschillende technologie(ën) aan de orde zijn, blijft de overgang stellig niet beperkt tot vervanging van de eerdere versie van een enkel element door de volgende versie ervan. Dan werkt verandering structureel door, wat uiteraard vele malen ingewikkelder is.

Zgn digitalisering vind ik doorgaans nog steeds mank gaan aan de valse illusie van elementaire vervanging. In vergaande afzondering wordt dan 'het nieuwe informatiesysteem' ontwikkeld (en zolang dat zo kortzichtig gebeurt, weiger ik de aanduiding ontwerpen ervoor te gebruiken). Zodra de ontwikkelaars verklaren dat ze er ... klaar mee zijn, moeten andere mensen maar zorgen voor zgn implementatie. Er zijn meestal allerlei redenen waarom dat niet lukt. Zo is het zònder inschakeling van een informatiekundig ontwerper zeer, zachtjes uitgedrukt, ònwaarschijnlijk dat zulke ontwikkeling heeft geleid tot stelselmatig bruikbaar gereedschap voor informatieverkeer. Waarom het me hier vooral gaat, is dat meestal ontwikkelaars er dus impliciet een volkomen simplistisch idee van de dynamiek van vernieuwen en ontouden op na houden. Dat gaat toch vanzelf?! In elk geval achten zij het hùn probleem niet, en houden ze vol dat het dat ook nooit geweest is. Tja, daar zit je dan als teleurgestelde opdrachtgever. Ook voor adequaat ontwerp van het overgangsproces is een informatiekundig ontwerper dus onmisbaar (maar schakel daarvoor dan wèl een deskundige ontwerper in).

De opgave om vernieuwing in dynamische verhouding tot ontouwing te bepalen geldt uiteraard algemeen. Afgaande op de titel meende ik relevant (vergelijkings)materiaal te kunnen aantreffen in **Unbuilding Cities: Obduracy in Urban Sociotechnical**

Change (The MIT Press, 2005, oorspronkelijk proefschrift) door Anique Hommels. (Vooral) haar eerste en laatste hoofdstuk – van in totaal vijf – bevatten inderdaad passages met m.i. ruimere strekking. Als voorbeeld van noodzakelijke dynamiek is de zgn gebouwde omgeving overigens duidelijker. Daarbij gaat het om ruimtelijke ingrepen, en een bepaalde ruimte kan op enig moment slecht door een bepaald object ingenomen zijn. Ofwel, de afweging oud òf nieuw is onmiddellijk aan de orde. Met dit proviso zijn opmerkingen enz. die Hommels over steden maakt tevens toepasselijk voor, vooruit, de via digitale technologieën alsmaar omvattender integrale informatieruimte. Zo heb ik in enkele citaten haar term “city” vervangen door mijn aanduiding, ook Engels, information space.

[D]espite the fact that [information spaces] are considered dynamic and flexible spaces, [...] it is very difficult to radically alter a[n information space]’s design: once in place, [its] structures become fixed, obdurate, securely anchored in their own history and in the histories of the surrounding structures. [...] As a consequence, [...] artifacts that are remnants of earlier planning decisions whose logic is no longer applicable may prove to be annoying obstacles to [...] innovation.[p. 10]

Zo is voor inrichting van informatieruimte nog nauwelijks doorgedrongen dat de “logic” van digitale technologieën kwalitatief is veranderd. Aanvankelijk diende digitalisering aparte informatieverwerking. Alweer sinds enkele decennia wordt digitalisering vooral ter facilitering van informatieverkeer benut. Zolang dat nieuwe (!) idee echter niet post heeft gevat, blijft dienovereenkomstige structurele inzet afwezig. Hommels

focuses on this tension between the dynamics and malleability of urban space, on the one hand, and its hardness and obdurancy, on the other.[p. 11]

Datzèlfde thema is – dus – aan de orde met informatieruimte(n). Want ook en vooral de informatieruimte is steeds meer te beschouwen als

large socio-technical artifact[, i.e.,] the result of human interactions, constructions, and representations. It is an ensemble that includes the material [...] and the immaterial[. p. 14]

Ook voor wat onder de beperkte resp. beperkende noemer van digitalisering gebeurt, bestaat noodzakelijkerwijs ruimer beschouwd behoefte aan

conceptual tools to analyze [and model] the complexities of relationships between the social and cultural and the material in processes of [...] change.[p. 19]

De insteek die Hommels kiest, vestigt aandacht op wat ik ontouwing noem, dwz met

focus explicitly on obdurancy as a major stumbling block in processes of [...] socio-technical change.[p. 19]

Enkele termen vind ik door Hommels overigens ongelukkig gekozen. Zij lijkt op voorhand een waardeoordeel gemaakt te hebben. Maar opvattingen kunnen verschillen. Zoals zijzèlf ook nader toelicht en zoals ik het hier in mijn woorden stel, wat de één houdt voor wenselijke vernieuwing kan een ànder juist zien als ònwenselijke ontouwing. Als simplistische verklaringen van – tja, hoe vertaal ik “obdurancy”? - bestendigheid gelden volgens Hommels dat

[1.] change is too expensive[, ... 2.] there is no agreement on what should be done[, ... 3.] powerful voices want things left as they are [...] and 4.] structures are difficult to change for material reasons.[pp. 19-20]

In plaats daarvan gaat zij uit van een drietal door haar als ideaaltypisch voorgestelde verklaringsmodellen. Haar typeringe n luiden:

- [1] Dominant Frames
- [2] Embeddedness
- [3] Persistent Traditions[. pp. 22-35]

Haar toelichting ad 1 komt er volgens mij op neer dat verschillende groepen volgens hun respectievelijke belangen optreden. Ik zou zeggen, dat daarbij juist géén belang op voorhand overheersend geldt. Als dat wèl zo is, heeft dat belang immers de status van traditie bereikt en dat is volgens Hommels een ànder type van bestendigheidsfactor. Voorts vind ik haar ideaaltypen weinig tot niets verschillen van de verklaring(styp)en die zij simplistisch acht. Zolang verschillende “frames” ruimte krijgen, is er kennelijk nog géén “agreement,” terwijl “powerful voices” zich manifesteren als “persistent traditions.” En als “embeddedness” blijkt structurele verankering te tellen. Zoveel duidelijker maakt Hommels het wat mij betreft dus ook weer niet. Ja, tegen een traditie kunnen andere denkbeelden met bijbehorend gedrag ingebracht worden. Naarmate die gewijzigde ideeën enzovoort aanvaard raken, resulteren dienovereenkomstig aangepaste structuren. Dat verloopt cyclisch. Volgens mij komt ook Hommels daarop uit met haar poging

[to] relate the three conceptions to one another more systematically [... for] a more integrated and hence more sophisticated understanding of obduracy[. p. 184]

Ik vrees dat dergelijk inzicht voor evenwichtige(r) veranderingen onder de noemer van digitalisering nog steeds nieuw is. Als traditie geldt een achterhaal paradigma, dus met informatieverwerking ipv –verkeer nog als leidend begrip. En juist dat paradigma, zeg maar, legitimeert continuïteit van verschillende belangen, te weten met een apart informatiesysteem pèr belang, nou ja, van de leiding van een organisatie(onderdeel). Zonder verkeersparadigma beseffen de betrokken besluitvormers de noodzaak van afstemming niet. Ook zijn verschillen in betekenis vaak alleszins reëel, namelijk een kwestie van onderling afwijkende contexten. Maar dat contextueel verbijzonderde betekenissen tevens kunnen samenhangen gaat eveneens het begrip nog te boven. Wat lukt in dit stadium dan wèl om alweer wat meer samenhang te vestigen? Daarvoor kan een zgn informatierotonde dienen. Daarop worden (informatie)registers ongewijzigd aangesloten, dus géén ontouwing. Vernieuwend is de combineerbaarheid van informatie uit aangesloten registers. Klopt,

obduracy is a factor at **all** stages of socio-technical [change]. [... O]duracy is not only the outcome of a [...] process but also an integral part of its dynamic.[p. 195]

En ontouwing moet algemener in dynamisch evenwicht met vernieuwing opgevat, en zo door tot ontworpen, zijn. Anders blijft nieuw slechts een lo(o)s woord.

63.85

Nogmaals mijn dank dat ik mocht deelnemen, gisterenavond, aan het vertrouwelijk buurtgesprek.

Bijgevoegd treffen jullie de aangekondigde verzameling emailberichten aan [met hierboven afschriften als aantekeningen 63.50 t/m 63.54]. De inhoud komt wat mij betreft beknopt neer op een deugdelijk vervolgplan voor Kwaliteit & Innovatie (KEI) als digitalisering rechtspraak met, inderdaad, voorrang voor “digitale toegankelijkheid.” De oorspronkelijk geadresseerde, [X], acht ik bij uitstek in staat om

er leiding aan te geven. Zet ook verder zoveel mogelijk 'eigen' Rechtspraakmedewerkers in, geef er vrijwel geen geld aan uit, maak er geen prestigeproject van (maar mik op bruikbare hulpmiddelen, heel praktisch), enzovoort. Ik besef dat zo'n plan(netje) voor jullie niet vanzelfsprekend is. Ter oriëntatie helpt wellicht een vergelijking. Neem je behoeften aan mobiliteit. Vanuit huis, zeg locatie x, wil je locaties a, b, enzovoort kunnen bereiken. Zolang je strikt je eigen behoeften serieus neemt, ligt het voor de hand om weg x-a, weg x-b, enzovoort aan te leggen. Maar je bent niet alléén op de wereld. Daarvan getuigen overigens reeds jouw eigen bestemmingen, dus a, b, enzovoort. Je wilt er doorgaans naartoe om andere mensen te treffen. En zo hebben alle mensen hun gevarieerde mobiliteitsbehoeften. Vergaand overlappen de gewenste trajecten. Dus, waarom zou je voor iedereen 'eigen' wegen aanleggen? Klopt, dat doen 'we' dus niet. Daarvoor dient zgn infrastructuur. Maar zodra één en hetzelfde wegenstelsel in/uit beginsel voor iedereen geschikt is, zijn er als verdere (im)materiële infrastructuur uiteraard tevens maatregelen nodig om o.a. het verkeersverloop te regelen.

Nota bene, infrastructuur functioneert optimaal, indien iedereen de valse indruk heeft dat z/hij 'de weg' voor zich alléén heeft. Hoe vaak komt het nu voor, bijvoorbeeld, dat er géén water uit de kraan komt omdat andere mensen de capaciteit reeds uitputten? Vergis je niet, dat lukt niet vanzelf. Aan dergelijke stelselopgaven is met KEI voorzover ik weet echter zelfs nog helemaal géén aandacht besteed (terwijl dat dus juist vrijwel het enige moet, en ook kan, zijn).

Over "digitale toegankelijkheid" als thema van zgn herstart van KEI gesproken, vergelijkbaar is het onzin om voor elke rechter in aparte postdiensten te voorzien, ook nog eens per zaak gescheiden. Daarentegen moet een algemene postdienst ingericht zijn, ditmaal nog weer verdergaand gefaciliteerd met digitale technologieën. Die digitale postdienst voor o.a. rechtspraak is echter slechts geloofwaardig, betrouwbaar e.d. met passende maatregelen voor (on)toegankelijkheid van informatie. Daar staat een enkele rechter stellig vanuit haar/zijn individuele informatiebehoeften niet zo gauw bij stil. Dat moet dus iemand doen die weet wat er komt kijken bij een operationeel informatiestelsel.

Ook met deze toelichting, zo vermoed ik, is het bijgevoegde plan voor jullie nog steeds niet glashelder. Maar dan weet je in elk geval dat het er niet voor niets staat, en vertrouw je er hopelijk op dat het ook klopt. Tot nadere uitleg ben ik zelfs graag bereid.

Op een verzoek dat hij mij tijdens een recent gesprek deed, stuurde ik de bijlage eerder aan [een] lid van de Auditcommissie Rechtspraak [...]. Onderstaand heb ik opmerkingen overgenomen die ik hem aanvullend zond[; voor afschriften, zie aantekening 63.68 en de tweede alinea van aantekening 63.66]. Op 17 mei jl. vond een vergadering van de Auditcommissie plaats.

Indien ik een concrete suggestie mag doen, is het een idee dat een rechtbankpresident die jij spreekt [X] vraagt om eens langs te komen? Dan is er m.i. kans op opbouwende kortsluiting.

ps

Ik heb géén bezwaar, integendeel, indien jullie – tekstpassages uit – dit bericht en/of bijlage delen met wie er volgens jullie eveneens belang in stelt.

63.86

Van de bestelhood maakte ik een deugd door een alinea toe te voegen, te weten over de illusie van adequate infrastructuur en dat juist dat (ontwerp)aandacht vergt.

63.87

Ik pieker me overigens suf wat een “evenementje” is. :-) Is het soms een partijtje, dat je zo niet – meer – wilt noemen?

63.88

Over digitalisering ging dat gesprek nauwelijks, laat staan dat beide ex-rechters verder kunnen kijken dat hun onmiddellijke informatiebehoefte. Moeilijk, zo niet onmogelijk, dus, om aandacht te krijgen voor noodzaak van stelselmatige opzet. Opvallend, vragen stellen ze eigenlijk niet. Komt dat door schaamte over onwetendheid? Steeds harder praten helpt dan evenmin, integendeel. Nogmaals, hopelijk hoor je van zo’n actuele rechtbankpresident.

Ik vrees dat ik verder niemand ken resp. weet bereiken met passende invloed. :-)

63.89

In **Het verlangen vast te stellen dat jij het bent** (in: **NRC Handelsblad**, 22 mei 2018, p. 19) brengt Maxim Februari zijn wantrouwen tot uitdrukking tegen valse monopolisten van identiteitsbewijzen. Ik deel graag de kritiek, maar vind het kader helaas nog gebrekkig.

In eerste aanleg onderscheidt Februari “de sociale wereld van de deelidentiteiten” van “de officiële wereld van het identiteitsbewijs [... en v]an zo’n identiteit heb je er maar een.” En commerciële bedrijven doen dus steeds meer alsof zij die officiële functie vervullen, terwijl ze feitelijk mikken op extra reclame-inkomsten dankzij omvattender bereik van hun beheer van identiteit(sbewijzen).

Iets verderop volgt met zoveel woorden Februari’s erkenning, dat wat officieel in de zin van nationaal-statelijk heet ook gewoon sociaal is. Want inderdaad is het zo, dat een bepaald officieel identiteitsbewijs “je toch ook weer een deelidentiteit verschaft.” Maar hoe zit het met de identiteit van de wederpartij? Hoewel Februari een column schreef met noodzaak van beknoptheid van dien, meen ik ook tussen de regels – het alternatief van – een volwassen verkeersoriëntatie te missen.

Een stelselmatige verkenning van evenwichtige(r) verhoudingen (!) tussen identiteitstellingen schreef ik in de herfst van 2003. Die tekst is allereerst opgenomen als hoofdstuk 6, [Identiteit, identificatie & informatiebetrekking](#), in [Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid](#) (Ictu/programma Architectuur Elektronische Overheid, 2004).

Wat later bewerkte ik die tekst tot gedeelte van mijn opstel [Semiotics of identity management](#) (in: **PrimaVera**, working paper 2006-02, Universiteit van Amsterdam, 2006; finale versie in: **The History of Information Security, A Comprehensive Handbook**, samenstellers K. de Leeuw and J. Bergstra, Elsevier, 2007).

Via PrimaVera is mijn opstel terecht gekomen in AIS Electronic Library. Als ik een melding krijg van downloads, gaat het alweer sinds enige tijd vrijwel altijd om dat opstel.

63.90

Harald Merckelbach associeert deskundigheid vooral met kwaliteit van voorspelling(svermogen), daarop lijkt het althans in zijn column **Supervoorspellers** (in: **NRC Handelsblad**, 26 mei 2018, katern **Wetenschap**, p. 2). (Maar) tegelijk stelt hij, dat we

[d]e meest imposante vormen van deskundigheid [...] aantref[fen] bij chirurgen, piloten, musici en topsporters.

Natuurlijk doen mensen in dergelijke hoedanigheden aan voorspellen, zoals iemand dat onlosmakelijk doet. Want dat gebeurt altijd als onderdeel van gedragscycli, en daarom steeds gericht op – het leveren van – een daadwerkelijke prestatie. Indien Merckelbach

de vraag [voelt] opkomen wat een deskundige is,

vind ik de focus op voorspellingskwaliteit typisch voor een wetenschapper volgens een beperkt objectiviteitscriterium. Om deskundigheid vast te stellen, beveelt Merckelbach aan,

dat je test of de deskundigen – of zij die denken dat te zijn – voldoende onderscheidend en consequent oordelen.

Klinkt redelijk, maar nog afgezien van de m.i. onterechte beperking tot oordeelsvermogen, hoe zit het met de deskundigheid van wie zo'n test opstelt resp. de invulling door een ander ... beoordeelt? Bij nader inzien lijkt Merckelbach zulke tekortkomingen te beseffen. Daarmee

kun je mensen die ten onrechte aanspraak maken op deskundigheid door de mand laten vallen.

Mee eens, adviezen e.d. van wie nog niet eens in staat blijkt om wat allang bekend is adequaat te beoordelen, moeten we zeker niet serieus nemen. Maar het gaat pas echt mis indien zij de ruimte krijgen om ernaar te handelen. En dus ook wanneer wij ons er klakkeloos naar gedragen. Intussen denkt Merckelbach m.i. toch nogal simplistisch over wat

nodig [is] om echte deskundigheid vast te stellen.

Hij oppert daarvoor

een onafhankelijke maat van succes.

Ik vermoed dat hij een objectief criterium bedoelt. Tja, zolang wij geen aanleiding zien om ons wereldbeeld te problematiseren, kan 'daarbinnen' de valse schijn van bepaalde objectiviteit heersen. Met erkenning van die objectiviteit dient zgn deskundigheid ter bestending van het wereldbeeld in kwestie, en van alles dat ervan afhangt, enzovoort. Maar een ander wereldbeeld (lees ook: paradigma e.d.) kan weleens beter (?) uitpakken. Oh ja, voor wie dan? Hoe dan ook bestaat voor een paradigmawissel nog niets eens de schijn van "een onafhankelijke maat van succes." De deskundigheid om zoiets principiële anders te verzinnen onttrekt zich aan het behoudende voorspellingsbegrip dat Merckelbach behandelt. Maar als er iets dient ter voorspelling, is het natuurlijk een paradigma, en al helemaal in het stadium dat het nog nieuw is. Ik vrees dat voor menig gevestigde wetenschapper de deskundigheid om een passender paradigma te bedenken géén wetenschap is. Dat remt.

Wat evenmin helpt zolang de aandachtboog van steeds meer mensen steeds meer krimpt, is de bijbehorende afwijzing van, ik noem het maar, bedachtzaamheid ter voorbereiding van handelend optreden. Merckelbach wijst er op dat zgn moderne media geen podium bieden aan met

bescheiden en weifelende houding.

Ik twijfel er in elk geval niet aan, dat Merckelbach een nogal kortzichtig idee van voorspellen heeft. Over korte aandachtboog gesproken, hij moet in een column iets

kwijt. Dat blijkt ditmaal voor hem echter toch lang genoeg bemeten om van alles door elkaar te halen.

63.91

Ik kom terug op jouw mededeling dat

Semantiek niet (meer) actief in het werkplan van het Forum [Standaardisatie staat].

Meteen in de eropvolgende zin in jouw emailbericht dd. 16 mei jl. geef je als verklaring, dat het

[n]iet [is] omdat de (meer)waarde van semantische standaardisatie niet wordt onderkend, maar omdat het lastig blijkt vanuit het Forum serieuze vervolgstappen aan de gang te krijgen.

Op het tweede gedeelte van die verklaring ben ik reeds ingegaan. Maar ik besef inmiddels dat ik aldus voorbarig reageerde. Want eigenlijk is mij nog onduidelijk wat je met het eerste gedeelte bedoelt. Kan je me helpen? Mijn nadere vraag acht ik eenvoudig genoeg te beantwoorden. Beperk je daarvoor ajb tot ja òf nee. Hij luidt:

Onderkent Forum Standaardisatie de (meer)waarde van semantische standaardisatie?

Ik kijk uit naar je antwoord, met alvast mijn dank ervoor.

[Emailbericht dd. 29 mei 2018 aan hoofd BFS; zie ook aantekening 63.71.]

63.92

Hoe ging het? Of kwam er alweer iets tussen? Andere onderwerpen resp. contacten zijn nu eenmaal altijd belangrijker. (Want) wie denk je wel dat je bent, dat jij het voor informatievoorziening toch eens serieus wilt hebben over ... informatie?

63.93

Desgevraagd zei [X] me dat hij tot dusver niet(s) nader vernam van [de externe adviseur die jullie inschakelden]. Dat kwartier in "kwartiermaker" slaat dan ook niet op een tijdperiode. :-)

Vind jij een spoedig vervolggesprek zinvol? Bijvoorbeeld, indien de inhoud van – afschrift van – die beknopte reeks emailberichten, zeg ook maar een praktisch plan voor digitale toegankelijkheid, onduidelijk is, ben ik graag bereid tot toelichting. Wanneer jij daarvoor een datum kiest waarop je 'toch' in Den Haag bent, kom ik op de fiets. Voor zover ik weet, is [X] hoe dan ook vaker in Den Haag. Ook herinner ik je graag aan je oproep, waaraan ik hier dus de draai van een uitnodiging geef, om vooral zèlf te zien wat er allemaal bij een gerechtshof gebeurt.

63.94

Over verzoek tot inschikkelijkheid gesproken, pragmatisch dus over gedragsverhoudingen, een dubbele ontkenning kan iets volkomen anders betekenen dan een enkele bevestiging. Met de bewering van iets niet-niet onder- of erkennen heeft iemand immers nog helemaal niets ... wèl erkend. Maar op die manier probeert z/hij wèl de valse schijn van erkenning te wekken. Opzettelijk? Of vinden – zwakke – bestuurders dat allang volstrekt logisch? De geadresseerde moet de indruk krijgen dat hij weliswaar gelijk krijgt, maar ja, er valt nu eenmaal niets aan te doen dat er ... niets aan te doen valt. Dat telt toch het zwaarst, nietwaar? Intussen heeft de bestuurder in kwestie louter gelet op bestáánde machtsverhoudingen. Daaraan meent z/hij niets te kunnen veranderen, en dus wil z/hij dat ook niet. Of is het

andersom? Staat ònwil voorop, en zo door naar zelfverklaard ònvermogen? Voor – het remmen van – verandering maakt het overigens niets uit. Nota bene, vanwege exclusief bestuurlijke focus – wat dat ook (m)inhoudt – heeft z/hij geen ènkel benul opgedaan van het verandervoorstel in kwestie. Maar hoe slaagt de bestuurder erin om de voorsteller af te poeieren, en wel zodanig dat die haar/hem er verder niet mee ‘lastig’ valt? Dus op te zadelen met de illusie dat hij dan toch maar zeer serieus genomen is? Inderdaad, dat vraagt om de kunst van de fopvatting. Parodisme: lafpoeieren, want het ontbreekt de bestuurder aan moed voor redelijke discussie (en z/hij vermijdt angstvallig de noodzakelijke kennis ervoor op te doen). Dan komt er dus zo’n zinnetje uit, logisch volgens bestuurdersformule, dat het ... niet is dat ‘het’ niet belangrijk is. Daarmee ontsnapt de bestuurder aan de eenduidige uitspraak dat z/hij ‘het’ wèl belangrijk vindt, of juist niet. Want op inhoudelijke stellingname wil z/hij niet vastgepind kunnen worden.

Krijg ik dus het antwoord waarom ik verzocht, te weten ja òf nee? In elk geval wat een schriftelijke versie betreft zou ik zeggen, nee! Opnieuw vergis ik me graag. Waarom heb ik die vraag eigenlijk gesteld? Welnu, dat deed ik zeker niet omdat ik het belang van bestuur niet erken. Begrijp je ... wèl?! :-)

63.95

In de dystopische allegorie van George Orwell, **Animal Farm**, luidt het uiteindelijke gebod dat “all animals all equal, but some animals are more equal than others.” En zo is natuurlijk ook àlles “belangrijk,” maar het ene is nu eenmaal véél belangrijker dan het andere. Zeg nou zèlf, dat klinkt toch realistisch? Wie daarover beslist? Denk ajb eens na! Dat kan alleen iemand doen die gelijker is, en dús heeft. Nietwaar?

Dat valt voor de gelijkeren echter slechts vol te houden door vèrder nergens meer ook maar iets van af te weten. Als belangrijker komt louter – ook nog eens beperkt annex beperkend idee van – eigen belang in aanmerking. En als drogreden vermeldt je baas ditmaal zijn “vakantie.” Hij bepáált dat zijn a.s. vakantie belangrijker is dan wat jij over het werk kwijt wilt. Weliswaar maakt hij er van voordien “nog een aantal zaken [te moeten] afhandelen,” maar daar zit aandacht voor jouw bijdragen dus niet bij. Hoezo belangrijk? Of je maar wilt opsodemieten!

Jij en ik begrijpen dat er op z’n minst informatiekundig veel onzin bestaat, met sommige gedragingen inderdaad nòg onzinniger dan andere. Uit informatiekundig isolement hebben we ons helaas nog – lang? – niet verlost.

63.96

Op de grondslag van modellering van reële betekenissenvariëteit, waarvoor [Metapatroon](#) als methode dient, is daar middels een zgn informatieronde samenhang gevestigd tussen enerzijds een groot aantal zgn processystemen, anderzijds het financiële informatiesysteem (voorheen ook een groot aantal aparte informatiesystemen die de rotonde heeft helpen consolideren). Voorts zijn allerlei overige informatieregisters aangesloten. Dankzij de informatieronde als minimalistische tussenschakel kunnen aangesloten informatiesystemen resp. – registers structureel òngewijzigd blijven. Voor algemene uitleg over informatieronde, zie o.a. [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#). De stroomlijning inclusief controleerbaarheid van administratieve ondersteuning is gebaat bij de opzet volgens [Informatieronde met rekenbladen](#).

63.97

Een fopvatting is een drogreden. (Nog) een ander woord voor drogreden vind ik spookreden.

Dat gesjoemel met dubbele ontkenning bedoelt inderdaad een spookgordijn op te trekken. Pure mist.

Maar wie bevindt zich op zo'n dwaalspoor? Wij herkennen dat als zodanig, en terecht weigeren we dus te volgen. Ik lees en herlees, en moet er steeds opnieuw om lachen, de spookreden die jij spottend zo schitterend anticipeert, te weten "Het is niet zo dat het me onduidelijk is dat het niet duidelijk is."

De tragiek is helaas, dat we geen idee hebben hoe spookredene(ringe)n opbouwend zijn te bestrijden. Dat is er immers principieel spookachtig aan. Opzettelijk ontbreken aanknopingspunten voor wederverzoek tot inschikkelijkheid, enzovoort. (Want) wat de spreker met volstreekte ònzinnigheid van een spookreden (lees dus ook: fopvatting) impliciet het àlterduidelijkst wil maken, betreft de onderlinge machtsverhouding.

Zou z/hij er èxplicit woorden aan besteden, dan maakt haar/hem dat maar kwetsbaar voor wederwoord. Een dictator gebruikt spookredenen om loyaliteit te toetsen. Wie niet prompt gehoorzaamt, is dùs onbetrouwbaar en verdient uitsluiting. Tegenwoordig volstaat als maatregel: domweg niet reageren. En omdat het stikt van de dictatortjes, kunnen we nergens ànders wèl terecht. Overall kunnen we rekenen op een spookreden.

Laten we ons er dan maar onderling vrolijk over maken, zucht ...

63.98

Ik stel het zeer op prijs dat jij je tot mij richt. Maar zoals ik eerder opmerkte, ben ik slechts buitenstaander. Wie als geadresseerde van je bericht vooral telt, is daarom inderdaad [X] (die je, met ook mijn dank daarvoor, afschrift stuurde).

[Zie ook aantekeningen 63.66 en 63.93.]

63.99

Ik wil er toch wat over kwijt. Mag ik jou ermee belagen? In dat emailbericht van slechts vijf zinnetjes staat drie keer het woord "gedachtengoed." Eén keer vind ik al méér dan genoeg om van te walgen. De beunhaas die Metapatroon plagieerde, en destijds daarmee tevens subsidiefraude pleegde, deed Metapatroon met hetzelfde woord af om aldus de valse suggestie te wekken dat er nog geen sprake was van een formeel volwassen modelleermethode. In onderhavig geval heb ik ons voorstel toch ècht "een praktisch plan" genoemd.

Zoals verwacht wil [de externe adviseur in kwestie] er helaas niets van weten. Hij durft dat echter niet openlijk te zeggen. Daarom probeert hij de aandacht af te leiden met wat hij houdt voor een complimenteuze aanduiding. Hij bereikt er bij mij juist het tegenovergestelde mee.

Vooruit, laat ik ons plan hier kortweg aanduiden met x. Dan schrijft hij dat hij "tot de slotsom [is] gekomen [x te] kunnen volgen en onderschrijven[, maar heeft] moeten constateren [...] op dit moment [...] niet in de positie [te] zijn [x] verder te brengen." Moeten? Van wie dan?

Het is toch juist zijn opdracht om zgn digitaal werken "verder te brengen"?! Dat is zelfs de crux van zijn "positie."

Ofwel, met zoveel woorden stelt hij wèl "in de positie" te verkeren om "verder te brengen" wat hij meent niet te "kunnen volgen en onderschrijven." Zo ja, dat is grove

schending van integriteit.

Nee, zó bedoelt hij het vrijwel zeker óók niet. Prima, maar hoe dan wèl? Nou ja, ik ben elders nèt zelfs extra verwickeld in analyse van drogreden. Dus deze kan er nog wel bij.

Trouwens, hij wil het volgens mij ook laten klinken alsof hij òns een plezier doet. Maar zijn opdracht betreft een “proeftuin digitaal werken.” Indien x daarvoor een geschikt plan is, is zijn opdrachtgever erbij gebaat en slaagt hij in zijn opdracht. Wie helpt er nu wie? Of vat hij opdracht ànders op? Dat is een retorische vraag, vrees ik. Ook weer met zoveel woorden stelt hij voor genoemde proeftuin in x géén “kansen [te] ontwaren voor toepassing.” Maar hoe rijmt hij dat met “kunnen volgen en onderschrijven” van x? Je ziet, het g-woord vermijd ik angstvalig. :-)

Ik geloof er ook niets van, dat hij “links en rechts hierover gesondeerd” heeft.

Als we hem om verduidelijking vragen, antwoordt hij stellig met nog grotere onzin (als hij überhaupt nog reageert). Het leek me in elk geval voor mij verstandig niet aan te dringen, en daarom heb ik hem zo afstandelijk geantwoord.

Hoe verder?

63.100

Dat was het dan weer. Noem het maar een gevalstudie. Het begint met de afspraak die [X] maakte met extern adviseur [Y] die van/voor de – enkele? – gerechtshoven de opdracht heeft om een “proeftuin digitaal werken” op te zetten. Dat is vergaand hetzelfde als “digitale toegankelijkheid,” nietwaar? Op [X]’s vraag of ik dat gesprek wilde bijwonen, suggereerde ik hem die adviseur te laten vergezellen door een interne medewerker. Dat bleek [Z]. Afgestemd met [X] stuurde ik haar een tijdje na dat gesprek ons beknopte plan (dat inmiddels beknopt gedocumenteerd was); zie [aantekening 63.66] voor afschrift van dat emailbericht. Tja, omdat die externe adviseur er nu eenmaal had bijgezeten, kwamen we er niet omheen om hem afschrift te – laten – bezorgen. In het onderstaand vòlgende berichtafschrift van onderen naar boven lees je, dat zij ontvangst bevestigt met de mededeling dat zij zich “erin verdiepen” gaat. Dat maakt nieuwsgierig juist naar háár oordeel. En daarom, ook weer afgestemd met [X], drong ik pakweg twee weken later met een nader bericht vooràl aan op een nader gesprek. Zoals je ziet, is de externe adviseur er twee dágen later tussen gekomen. Inderdaad walgelijk. En zo eindigt ook deze poging ... Die interne medewerk(st)er leek mij tòch verstandiger. Waarom laat zij zich zo wegdrukken? Heb jij suggesties?

april – mei 2018, webeditie 2018 © Pieter Wisse